

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย “การพัฒนาระบบส่งเสริมเรียนรู้เพื่อยกระดับสมรรถนะการแข่งขันผ่านกลไกสถาบันเกษตรกร”

ภายใต้ชุดโครงการวิจัยการขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม ระยะที่ 7

โดย

นางณัฐรภัค ผู้ปรารถนาสิทธิ และคณะ

มกราคม 2558

คณะผู้วิจัย

ทีมที่ปรึกษา

1. รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท	ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์
2. นายสุรจิตต์ แก้วชิงดวง	ที่ปรึกษา ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนฯ
3. นายทรงพล เจตนาวณิชย์	ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข

ทีมนักวิจัย

1. นางฉัฐฐภักดิ์ ผู้ปรารถนาสิทธิ	หัวหน้าทีมวิจัย
2. นส.จันทร์จีพา นวลศรี	นักวิจัย
3. นส.กรรณิกา เขียวโมรา	นักวิจัย
4. นส.ปานรวี ศรีนอก	นักวิจัย
5. นส.บสพร ศรีสว่าง	นักวิจัย

ทีมวิทยากร

1. นายทรงพล เจตนาวณิชย์	ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อ ชุมชนเป็นสุข
2. นายสุขประเสริฐ ทับสี	นักวิชาการ สาธารณสุข ชำนาญการ
3. นางชุตินา เชาวลิต	นักวิชาการตรวจสอบบัญชี ชำนาญการ
4. นายปรีชา อินทร์บำรุง	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ
5. นางฉัฐฐภักดิ์ ผู้ปรารถนาสิทธิ	ผู้จัดการฝ่ายวิชาการ ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนฯ

คำนำ

รายงานฉบับสมบูรณ์ฉบับนี้ เป็นการรายงานผลการดำเนินงานโครงการวิจัย“การพัฒนา ระบบส่งเสริมเรียนรู้เพื่อยกระดับสมรรถนะการแข่งขันผ่านกลไกสถาบันเกษตรกร” ภายใต้ชุด โครงการวิจัยการขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม ระยะที่ 7 :ซึ่ง ดำเนินการในช่วงระยะเวลาเดือนกุมภาพันธ์ 2557 – มกราคม 2558 เพื่อเสนอต่อสำนักงาน กองทุนวิจัย(สกว.)

เนื้อหาของรายงานฉบับนี้ ประกอบด้วย บทสรุปผู้บริหาร บทนำ วรรณกรรมที่ เกี่ยวข้อง ผลการดำเนินงานวิจัย สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ รวมทั้ง ผลผลิตการวิจัยใน รูปแบบของกลุ่มผู้จัดการเรียนรู้และ เอกสารประกอบการเรียนรู้ในแต่ละเนื้อหาการเรียนรู้ จำนวน 5 เรื่อง

ทีมงานวิจัยขอขอบคุณสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ ที่ปรึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ ทีมวิทยากร ผู้นำเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย และเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนฯสาขาจังหวัดเพชรบุรีที่ ได้สนับสนุนองค์ความรู้และการอำนวยความสะดวกการวิจัยตลอดมา

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ เป็นไปตามความคาดหวังของสำนักงาน กองทุนวิจัย (สกว.) และก่อให้เกิดประโยชน์กับขบวนการสหกรณ์เครดิตยูเนียนในการไปพัฒนา คุณภาพชีวิต ยกสมรรถนะของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนให้มีความสุข ความ มั่นคงของชีวิตอย่างยั่งยืนตลอดไป

คณะทีมนักวิจัย

ฝ่ายวิชาการ สถาบันพัฒนาเครดิตยูเนียน

ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด

มกราคม 2558

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบส่งเสริมเรียนรู้เพื่อยกระดับสมรรถนะการแข่งขันผ่านกลไกสถาบันเกษตรกร” ซึ่งเป็นโครงการหนึ่งของชุดโครงการ การขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม ระยะที่ 7 ด้วยความมุ่งหวังที่จะนำผลงานวิจัยที่จะพัฒนาระบบส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อไปยกระดับสมรรถนะเกษตรกร สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ พิจารณาเห็นว่าชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด เป็นองค์กรที่เข้มแข็ง เป็นองค์กรระดับชาติ ทำหน้าที่เผยแพร่จัดตั้งสหกรณ์เครดิตยูเนียนให้มีความเข้มแข็ง มุ่งส่งเสริมพัฒนาคนเป็นหลัก เป็นศูนย์กลางทางการเงินช่วยเหลือสหกรณ์สมาชิก ทั้งทางการเงิน และการดำเนินงานอื่น ๆ สามารถที่จะจัดทำระบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างสมรรถนะและสร้างความเข้าใจแก่เกษตรกรให้มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ วิธีคิดและประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ จึงก่อให้เกิดการประสานงานชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด เพื่อเข้ามาเป็นกลไกในการสร้างคุณค่าและสร้างมูลค่าเพิ่มให้การประกอบอาชีพและการยกระดับการชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีแก่เกษตรกร ซึ่งสมาชิกของขบวนการสหกรณ์เครดิตยูเนียน โดยส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรกรรม ซึ่งโครงการวิจัยนี้ นับว่าเป็นประโยชน์อย่างมากต่อสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียน ชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนฯ จึงเข้าร่วมจัดทำโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบส่งเสริมเรียนรู้เพื่อยกระดับสมรรถนะการแข่งขันผ่านกลไกสถาบันเกษตรกร” ด้วยความมุ่งหวังที่จะนำผลงานวิจัยที่จะพัฒนาระบบส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ เพื่อไปยกระดับสมรรถนะเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของขบวนการสหกรณ์เครดิตยูเนียนพร้อมกับได้รับงบประมาณจากสำนักงานกองทุนการวิจัย (สกว.) ในการบริหารจัดการโครงการวิจัยชุดนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อสร้างและพัฒนาระบบการส่งเสริมการเรียนรู้และยกระดับสมรรถนะสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนที่มีอาชีพเกษตรกรให้มีความพร้อมในการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประเทศ

การออกแบบหลักสูตรเป็นไปในแนวทางของ Backward Design ที่หยิบยกสภาพปัญหาของเกษตรกรเป็นประเด็นในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ กรอบการประเมินผลการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ กระบวนการออกแบบหลักสูตรเป็นไปภายใต้การมีส่วนร่วม การจัดเวทีถอดบทเรียน และการติดตามประเมินผลการวิจัย ประกอบด้วยทีมกลยุทธ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำเกษตรกร จำนวน 3 ครั้ง ทีมวิจัยลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลจากเกษตรกรในเบื้องต้นทำหลักสูตร 2 ครั้ง ลงพื้นที่จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 7 ครั้ง และติดตามผลงานหลังจากจัดสัมมนา 1 ครั้ง นำข้อมูลที่ได้จากการติดตามผลมาสรุปผลเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรกระบวนการจัดการเรียนรู้ และการจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อยกระดับสมรรถนะการแข่งขันผ่านกลไกสถาบันเกษตรกร ใช้ระยะเวลา 8 เดือน ในการพัฒนาตัวแบบหลักสูตร ประกอบด้วยหน่วยเรียนรู้ 5 หน่วยเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้จะประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ ระยะเวลาการเรียนรู้ วิธีการสอน สื่อที่ใช้ในการสอน กลุ่มเป้าหมาย กิจกรรมการเรียนรู้ ผลลัพธ์ที่เกิดจาก

(b)

การเรียนรู้ วิธีและเกณฑ์และการประเมินผล โดยมีเอกสารสาระการเรียนรู้ คู่มือการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้เพื่อใช้ประกอบการสอนรูปแบบต่าง ๆ 31 รายการ เพื่อนำไปทดลองใช้หลักสูตรในพื้นที่เป้าหมาย

การดำเนินการทดลองใช้ตัวแบบหลักสูตร ความสุข ความสมดุล ความมั่นคงของชีวิต มีเกษตรกรที่ผ่านการเรียนรู้ภายใต้โครงการทดลองใช้หลักสูตรใน 3 อำเภอพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 9 สหกรณ์ จำนวน 38 คน โดยมีผลการประเมินอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ มีการปรับเปลี่ยนทั้งในมิติ ทักษะคิด วิธีคิดและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้

ผลการดำเนินงานวิจัย เพื่อจัดทำสื่อความรู้ไปช่วยยกสมรรถนะเกษตรกรโดยเฉพาะเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนให้สามารถจัดการหรือดำเนินชีวิตและวิถีอาชีพด้วยตนเอง ก่อให้เกิดความตระหนักและปรับเปลี่ยนทักษะ และทัศนคติต่อการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ประเมินจากคำร้อยละ ความรู้ ความเข้าใจ หลังจากได้รับความรู้ทั้ง 5 ด้าน ความมั่นคงทางอาหาร ความมั่นคงทางสุขภาพ ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และความมั่นคงทางสังคม ผลการประเมินหลังการสัมมนามากกว่าก่อนสัมมนา และมีทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นจากการติดตามข้อมูลจากเกษตรกรเป้าหมาย สรุปได้ดังนี้

1. เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดด้านการจัดการเรียนรู้ สำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัยและนำไปสู่การขยายผลในขบวนการสหกรณ์เครดิตยูเนียน

2. ได้องค์ความรู้ ตัวแบบและแนวปฏิบัติที่ดีตลอดจนข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนากลไกและระบบส่งเสริม สนับสนุนการจัดการเรียนรู้สู่ขบวนการเครดิตยูเนียน เพื่อการยกระดับสมรรถนะแก่สมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนให้มีความพร้อมในการสร้างคุณค่าและสร้างมูลค่าเพิ่มให้การประกอบอาชีพและการยกระดับการชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีแก่เกษตรกร ดังนี้

-ความมั่นคงทางอาหาร การเข้าถึงอาหารที่มีอย่างเพียงพอสำหรับการบริโภคของประชาชนในประเทศ อาหารมีความปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการเหมาะสมตามความต้องการ ตามวัยเพื่อการมีสุขภาพที่ดี รวมทั้งการมีระบบการผลิตที่เกื้อหนุน รักษาความสมดุลของระบบนิเวศวิทยา และความคงอยู่ของฐานทรัพยากรอาหารทางธรรมชาติของประเทศทั้งในภาวะปกติหรือเกิดภัยพิบัติ

-ความมั่นคงทางสุขภาพ การที่มนุษย์มีสุขภาพที่ดีทั้งด้านร่างกาย จิตใจและจิตวิญญาณ การเข้าถึงบริการสาธารณสุข เพื่อมีสุขภาพดีปลอดจากโรคร้ายต่างๆ และความเจ็บไข้ได้ป่วยอื่นๆ รวมถึงการเข้าถึงบริการด้านการรักษาพยาบาลทุกๆ คน ไม่เป็นโรคร้ายแรง ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย ถึงขั้นที่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพ หรือการดำเนินชีวิตตามปกติ

-ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ หมายถึงการที่ประชาชนมีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้เพียงพอในการดำรงชีวิต โดยมีปัจจัยพื้นฐานที่เพียงพอในการพึ่งตนเอง การนำข้อมูลบัญชีครัวเรือนมาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการวางแผนตนเองและครอบครัว ตลอดจนวางแผนพัฒนาชุมชน

(C)

-ความมั่นคงทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม หมายถึงการที่มีการอนุรักษ์ พัฒนา คุ้มครองบำรุงรักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน

-ความมั่นคงทางสังคม หมายถึงการที่ประชาชนดำรงชีวิตอย่างมีความสุข มีชีวิตที่ยืนยาวอย่างมีคุณภาพ มีครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสงบสุข มีความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยไม่มีการกีดกันและแบ่งแยกของคนในสังคม

3. ได้ผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ผ่านการสัมมนาเชิงปฏิบัติการภายใต้หลักสูตรเรียนรู้ ที่มีสมรรถนะและมีความพร้อมในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประเทศ

4. เกิดเป็นเครือข่ายภาควิชาการมีการบูรณาการความร่วมมือกันระหว่างวิทยากร สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน ชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนแห่งประเทศไทย จำกัด เพื่อการเสริมพลังกันในการพัฒนาเกษตรกรรม ยุทธศาสตร์ประเทศ

สิ่งที่ค้นพบจากวิจัย การสร้างและพัฒนาระบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อยกระดับสมรรถนะสมาชิก สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนที่มีอาชีพเกษตรกรให้มีความพร้อมในการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประเทศ ตามเนื้อหาหน่วยเรียนรู้ที่ 1-5 ของหลักสูตรตาม โครงการวิจัยฉบับนี้ ได้มีการรวบรวมเนื้อหาเข้าด้วยกันเป็น หลักสูตรเดียวกันมีความต่อเนื่องเชื่อมโยงและสอดคล้องกัน ซึ่งแตกต่างจากหน่วยงานอื่นจะเป็นในรูปแบบของการให้ความรู้แต่ละเรื่อง ๆ ไป เช่น ทางด้านสุขภาพก็เป็นหน้าที่ของสาธารณสุข ด้านการเงิน บัญชี ก็เป็นหน้าที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ซึ่งขาดความต่อเนื่อง ประสบการณ์ตรง และการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ในการคิดวิเคราะห์ร่วมกับเกษตรกรด้วยกัน

องค์ความรู้ตามหน่วยการเรียนรู้ทั้ง 5 หน่วย โครงการวิจัยฉบับนี้ทำให้เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติในเรื่องต่างๆสามารถนำข้อมูลไปปรับใช้กับการดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่งจะแสดงถึงการเพิ่มสมรรถนะของเกษตรกรไปในทิศทางที่ดีขึ้น แต่ถ้าจะทำให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์แบบมากกว่านี้ จำเป็นต้องมีการจัดทำหลักสูตรเพิ่มเติมที่นอกเหนือจากคู่มือการจัดการเรียนรู้หลักสูตรนี้ด้วยเช่นกัน โดยการเพิ่มเนื้อหาในเรื่องโซ่อุปทาน กระบวนการสร้างเครือข่าย และการจัดทำแผนการผลิตกับเกษตรกร ซึ่งจากการสอบถามข้อมูลจากผู้นำเกษตรกรยังขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวนี้ และส่งผลกระทบต่อ การประกอบอาชีพของเกษตรกร อันจะทำให้เกษตรกรไม่มีความสุข ไม่มีความมั่นคงในชีวิตได้ จึงจำเป็นต้องศึกษาวิจัยเพิ่มเติมต่อไปถึงกระบวนการตลาด กระบวนการผลิตทางเกษตร องค์ความรู้การจัดทำแผนการประกอบอาชีพในแต่ละพื้นที่ เพื่อที่จะทำให้เกษตรกรสามารถยกสมรรถนะของตนเองให้มีความพร้อมในการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประเทศ

(d)

ทีมงานวิจัยได้นำเสนอผลการดำเนินงาน โครงการวิจัยชุดนี้ พร้อมทั้งบทสรุปและข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายต่อคณะกรรมการอำนวยการ ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด ด้วยสาระสำคัญที่ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนฯ เป็นองค์กรระดับชาติมีบทบาทในการส่งเสริมและดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียนทั่วประเทศ ดังนี้

1. การส่งเสริม ผลักดัน และเผยแพร่หลักสูตรความสุข ความสมดุล ความมั่นคงของชีวิต
  - 1.1 ส่งเสริมให้ความรู้กับสหกรณ์เครดิตยูเนียนมีความเข้าใจในการดำเนินการตามหลักสูตรนี้ โดยชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนฯ จัดอบรมให้ความรู้กับผู้นำสหกรณ์
  - 1.2 จัดทำเป็นคู่มือการเรียนรู้ สื่อการสอนให้กับบุคลากร ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนเพื่อใช้ในการเผยแพร่ความรู้ไปยังสหกรณ์สมาชิก
  - 1.3 ผลักดันให้สหกรณ์เครดิตยูเนียนนำองค์ความรู้จากหลักสูตรหน่วยการเรียนรู้ทั้ง 5 หน่วยบรรจุไว้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรที่สหกรณ์จัดอบรมให้ความรู้กับสมาชิกก่อนเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียน อาทิเช่น หลักสูตรเครดิตยูเนียนพื้นฐาน หลักสูตรบทบาทหน้าที่สมาชิก หลักสูตรบทบาทหน้าที่คณะกรรมการ
  - 1.4 เผยแพร่องค์ความรู้ไปยังเครือข่ายต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ เช่น กลุ่มออม. กลุ่มอบต. กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีอยู่ในชุมชนอยู่แล้วให้มีความรู้ ความเข้าใจ ตามเนื้อหาหลักสูตรหน่วยการเรียนรู้ทั้ง 5 หน่วย เพื่อนำไปใช้ในทิศทางเดียวกันกับกลุ่มเกษตรกร
2. การเพิ่มเติมองค์ความรู้ ซึ่งจะแสดงถึงการเพิ่มสมรรถนะของเกษตรกรไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมพัฒนาหลักสูตรต่อยอดจากเดิม อาทิเช่น กระบวนการตลาด กระบวนการผลิตทางเกษตรในแต่ละพื้นที่ให้ครบถ้วน เพื่อที่จะทำให้เกษตรกรสามารถยกสมรรถนะของตนเองได้อย่างครบสมบูรณ์ โดยการมีองค์ความรู้มาจัดทำแผนการประกอบอาชีพที่มีประสิทธิภาพได้ดังนี้
  - 2.1 การจัดการ ไร่ ปลูกทานให้กับเกษตรกร
  - 2.2 กระบวนการสร้างเครือข่าย
  - 2.3 การจัดทำแผนการผลิต
  - 2.4 การพัฒนาอาชีพ

3. กำหนดหนดกรอบกลยุทธ์ในการพัฒนาเกษตรกรของขบวนการสหกรณ์เครดิตยูเนียน เพื่อสร้างสมรรถนะการแข่งขันและความเข้าใจแก่เกษตรกรให้มีประสิทธิภาพอาชีพอย่างชาญฉลาด มีอำนาจต่อรองสามารถเชื่อมต่อกตลาดได้อย่างมั่นคงและก้าวไกล

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
บทสรุปผู้บริหาร	(a)
สารบัญ	(e)
บทที่ 1 บทนำ	1
หลักการและเหตุผล	1
คำถามวิจัย	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
กลุ่มเป้าหมาย	4
ระยะเวลาดำเนินงาน	4
กรอบการสร้างและพัฒนาระบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อยกสมรรถนะเกษตรกร	4
วิธีการดำเนินการ	5
ผลผลิต	10
ผลลัพธ์	11
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	12
ภาวะเศรษฐกิจภาคสหกรณ์ไทย	13
ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน	15
ปรัชญาแนวคิดการเรียนรู้และการพัฒนาหลักสูตร	19
หลักปรัชญาที่ควรคำนึงในการกำหนดหลักสูตร	20
ใครควรเป็นผู้กำหนดหลักสูตร	21
บทความของหนังสือการเรียนรู้และกระบวนการจัดการความรู้ของชาวนาในระบบ	
เกษตรกรกรรมยั่งยืน	22
โครงการวิจัยโรงเรียนลูกชาวนาเพื่อเพิ่มสมรรถนะการทำเกษตรเชิงธุรกิจ	25
หลักสูตรในโครงการแก้หนี้แก้จนเริ่มต้นชีวิตใหม่ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	27
บทที่ 3 สรุปผลการดำเนินงาน	28
ผลการออกแบบและพัฒนาหลักสูตร	28
-จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้	28
-กลุ่มเป้าหมาย	28
-กรอบคิดการจัดการเรียนรู้	30
-แนวทางการจัดการเรียนรู้	31

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
-โครงสร้างการจัดการเรียนรู้	32
-กระบวนการจัดการเรียนรู้	35
-แผนการจัดการเรียนรู้	35
-รายการสื่อเรียนรู้	51
-การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ	52
ผลการดำเนินงานการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ	53
-การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1	53
-การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2	56
- ข้อมูลการติดตามหลังจากการสัมมนา	62
-การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 3	63
- ข้อมูลการติดตามหลังจากการสัมมนา	72
-การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 4 และครั้งที่ 5	73
- ข้อมูลการติดตามหลังจากการสัมมนา	78
-การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 6	79
- ข้อมูลการติดตามหลังจากการสัมมนา	82
-การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 7	83
- ข้อมูลการติดตามหลังจากการสัมมนา	88
บทที่ 4 ข้อค้นพบการวิจัย	90
สาระสำคัญของหลักสูตร ความสุข ความสมดุล ความมั่นคงของชีวิต	90
แนวคิดและการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรนี้	90
ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key Success Factors) ของการจัดการเรียนรู้	91
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	93
สรุปผลการวิจัย	93
ข้อเสนอแนะจากโครงการวิจัย	97
เอกสารอ้างอิง	102

สารบัญ (ต่อ)

หมวด

ภาคผนวก

ภาคผนวกที่ 1 ตารางแผนการปฏิบัติงาน	ก
ภาคผนวกที่ 2 สรุปประเด็นการประชุม	ข
ภาคผนวกที่ 3 ภาพกิจกรรม	ค
ภาคผนวกที่ 4 เอกสารประกอบการสัมมนา	ง
ภาคผนวกที่ 5 แบบฟอร์มการเก็บข้อมูลและสรุปผลการประเมินการวิจัย	จ
ภาคผนวกที่ 6 รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนา	ฉ
ภาคผนวกที่ 7 คู่มือการจัดการเรียนรู้หลักสูตร	ช

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่ออย่างกว้างขวางในหลายประเทศ ได้สร้างความตระหนักแก่ประชาคมโลกให้หันมาใส่ใจในการพัฒนาตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) มากขึ้น โดยมุ่งให้ความสำคัญกับการก่อตัวที่ก่อให้เกิดสมดุลทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยในช่วงเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) กำหนดวิสัยทัศน์ให้ประเทศมีขีดความสามารถในการแข่งขัน คนไทยกินดีอยู่ดี มีความเสมอภาคและเป็นธรรม โดยมียุทธศาสตร์สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน (Growth and Competitiveness) เพื่อหลุดพ้นจากการเป็นประเทศรายได้ปานกลาง การสร้างโอกาสบนความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันของคนในสังคม (Inclusive Growth) การเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Growth) และการปรับสมดุลการพัฒนาการบริหารจัดการภาครัฐ (สภาพัฒน์, 2556) นอกจากนี้ยังมีความท้าทายใหม่ของการก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในปี พ.ศ. 2558 ภายใต้แผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) ที่ได้กำหนดลักษณะสำคัญของประชาคมอาเซียนไว้ 4 ประการ ได้แก่ การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน การเป็นภูมิภาคที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง การเป็นภูมิภาคที่มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกันและการเป็นภูมิภาคที่บูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลกได้อย่างสมบูรณ์ (สำนักอาเซียน, 2550) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศไทยต้องเตรียมความพร้อมและเร่งปรับตัวรองรับความท้าทายอย่างเต็มรูปแบบ

เมื่อพิจารณาบริบทของประเทศไทยในปัจจุบัน ซึ่งประกอบไปด้วยภาคการเกษตร และนอกภาคการเกษตร ซึ่งมีสัดส่วนรายได้ต่อผลิตภัณฑ์ประชาชาติ (GDP) คิดเป็นร้อยละ 12 และ 88 ตามลำดับ (สภาพัฒน์, 2553) และแม้ว่าสัดส่วนรายได้ภาคเกษตรต่อผลิตภัณฑ์ประชาชาติจะเป็นเพียงร้อยละ 12 ของ GDP แต่ไทยกลับมีรายได้จากภาคธุรกิจการเกษตรสูงถึงร้อยละ 42 ของ GDP (World Bank 2012)

ในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างการค้าสินค้าเกษตรโดยมีสาเหตุสำคัญที่มาจาก การเปลี่ยนแปลงด้านอุปสงค์ของผู้บริโภคที่มีฐานะดีขึ้น การประยุกต์ใช้นวัตกรรมในการบริหารจัดการธุรกิจ และการพัฒนารูปแบบสถาบันแบบใหม่ ทำให้ธุรกิจเกษตรขนาดใหญ่ เกิดความได้เปรียบจากการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale) ส่วนหนึ่งมาจากการควบรวมธุรกิจในแนวนอนและแนวตั้ง (Horizontal and Vertical integration) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจาก “ตลาดโภคภัณฑ์” สู่ “ตลาดผลิตภัณฑ์” ซึ่งทำให้ซูเปอร์มาเก็ต เริ่มมีบทบาทสำคัญในกลุ่มผู้บริโภคทุกระดับ ผลการศึกษาของทีดีอาร์ไอ (นิพนธ์ พงศกร และคณะ, 2555) พบว่าการตลาดสมัยใหม่ที่มีห้างค้าปลีก (Supermarket) ขนาดใหญ่เป็นกลไกสำคัญในระบบธุรกิจการเกษตร ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบองค์กรการทำธุรกิจ (Organizational Change) อาทิเช่น

การกำหนดมาตรฐานสินค้าของเอกชนที่เน้นคุณภาพและความปลอดภัยของอาหาร และการทำพันธสัญญา การเกษตร (Contract Farming) ระหว่างเกษตรกรกับผู้ประกอบการ

สถานการณ์การค้าสมัยใหม่ดังกล่าวข้างต้น เป็นผลของการจัดการโซ่อุปทานในระบบธุรกิจการเกษตร ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างความสัมพันธ์ในตลาดจากเดิมซึ่งเกษตรกรรายย่อย จำหน่ายสินค้าแก่พ่อค้าคนกลางหลายขั้นตอนผ่านตลาดรวบรวม ตลาดค้าส่ง ตลาดค้าปลีก จนถึงมือผู้บริโภค มาเป็นผู้ค้าปลีกหรือผู้ส่งออก ซึ่งขายโดยตรงกับเกษตรกร โดยมีความสัมพันธ์ระหว่างกันและใช้การติดต่อสื่อสารระหว่างกันอย่างใกล้ชิดและมีข้อตกลงการผลิตสินค้าตามมาตรฐานที่กำหนดขึ้น ประเด็นท้าทายสำหรับประเทศไทยในฐานะที่เป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรรายสำคัญของโลก (อันดับ 8) คือการกำหนดตำแหน่งด้านการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตร ซึ่งจะเลือกเข้าไปจำหน่ายในตลาดใดระหว่างตลาดโลกที่มีมาตรฐานด้านสุขอนามัยอย่างเข้มข้น ซึ่งต้องการความรู้และทักษะทั้งด้านการผลิตและการบริการจัดการตลาดระดับสูงหรือตลาดใหม่ในระดับภูมิภาค ระดับประเทศท้องถิ่นที่ต้องการคิดสร้างสรรค์ที่เชื่อมต่อกับผู้บริโภคด้วยคุณค่าหรือความรู้ที่ก้าวไกลได้ นอกจากนี้จะต้องคำนึงว่าทำอย่างไรจึงจะสร้างสมรรถนะและความสามารถในการแข่งขันให้กับเกษตรกรและผู้ประกอบการรายย่อย ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศได้เชื่อมโยงกับระบบธุรกิจได้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน

ชุดโครงการ การขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรมระยะที่ 6 ที่เสร็จสิ้นการดำเนินการวิจัยในเดือนตุลาคม 2556 ดำเนินการวิจัยมุ่งเน้นไปในการศึกษาหาแนวทางในการใช้กลไกของธุรกิจฐานสังคม (Social Economy Enterprise : SEE) ในฐานะที่เป็นองค์กรของประชาชนเพื่อร่วมมือกันสร้างสรรค์คุณค่า (Value Use Creation) และสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) แก่ผลิตภัณฑ์ตลอดจนการเชื่อมโยงภาคีพันธมิตร (Strategic Partner) เพื่อนำผลิตภัณฑ์ไปสู่ผู้บริโภคในตลาดเป้าหมาย ในแนวทางการค้าที่เป็นธรรม (Fair Trade) ซึ่งผลงานวิจัยภายใต้โซ่อุปทานได้ชี้ให้เห็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เป็นผลงานสร้างสรรค์ของธุรกิจฐานสังคม

สิ่งที่ค้นพบได้จากการวิจัยโครงการขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรมระยะที่ 6 ชี้ให้เห็นถึงช่องว่างในการพัฒนาประเทศระหว่างนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่มีต่อกลุ่มเป้าหมายเกษตรกรและผู้ประกอบการรายย่อย ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ

1. ยังขาดกลไกและระบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างสมรรถนะการแข่งขันที่สามารถเข้าถึง และสร้างความเข้าใจแก่เกษตรกรให้มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ วิธีคิด ความรู้และประสบการณ์ในการประกอบอาชีพอย่างชาญฉลาด มีอำนาจต่อรอง สามารถเชื่อมต่อกตลาดได้อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม และมีความเข้าใจในการสืบทอดอาชีพอย่างมั่นคงและก้าวไกล

2. ขาดสถาบันที่เข้มแข็ง ในการทำหน้าที่เป็นกลไกในการจัดการธุรกิจ เพื่อสร้างคุณค่าและสร้างมูลค่าเพิ่มให้การประกอบอาชีพและการยกระดับการชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีแก่เกษตรกรและผู้ประกอบการรายย่อย

3. โครงสร้างการตลาด สำหรับปัจจัยการผลิตและผลผลิตทางการเกษตรไม่เอื้อต่อเกษตรกรและผู้ประกอบการรายย่อย อันเนื่องมาจากนโยบายเดิม ข้อตกลงการค้าเสรี กฎหมาย และกฎระเบียบที่เปิดโอกาสให้แก่ผู้ประกอบการข้ามชาติรายใหญ่ ที่มีความสามารถในการลงทุนในเทคโนโลยีที่มีความได้เปรียบแข่งขันมากกว่าเกษตรกรและผู้ประกอบการรายย่อย ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาความเหลื่อมล้ำ

4. ขาดการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอาชีพ และการยกระดับสมรรถนะในการแข่งขันแก่เกษตรกรและผู้ประกอบการรายย่อยอย่างเป็นรูปธรรม

5. กลุ่มผู้บริโภคที่เป็นประชาชนทั้งประเทศส่วนใหญ่ ยังไม่ตระหนักเห็นความสำคัญในเรื่องการบริโภคอาหารปลอดภัย เพราะขาดการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลกระทบจากการบริโภคอาหารปนเปื้อนสารเคมีที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและโรคภัยไข้เจ็บ

สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ พิจารณาเห็นว่าชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด เป็นองค์กรที่เข้มแข็ง เป็นองค์กรระดับชาติ ทำหน้าที่เผยแพร่จัดตั้งสหกรณ์เครดิตยูเนียนให้มีความเข้มแข็ง มุ่งส่งเสริมพัฒนาคนเป็นหลัก เป็นศูนย์กลางทางการเงินช่วยเหลือสหกรณ์สมาชิก ทั้งทางการเงิน และการดำเนินงานอื่น ๆ สามารถที่จะจัดทำระบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างสมรรถนะและสร้างความเข้าใจแก่เกษตรกร ให้มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ วิธีคิดและประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ จึงก่อให้เกิดการประสานงานชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนฯ เพื่อเข้ามาเป็นกลไกในการสร้างคุณค่าและสร้างมูลค่าเพิ่มให้การประกอบอาชีพและการยกระดับการชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีแก่เกษตรกร ซึ่งสมาชิกของขบวนการสหกรณ์เครดิตยูเนียน โดยส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร ซึ่งโครงการวิจัยนี้นับว่าเป็นประโยชน์อย่างมากต่อสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียน ชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนฯ จึงเข้าร่วมจัดทำโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบส่งเสริมเรียนรู้เพื่อยกระดับสมรรถนะการแข่งขันผ่านกลไกสถาบันเกษตรกร” ซึ่งเป็นโครงการหนึ่งของชุดโครงการ การขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม ระยะที่ 7 ด้วยความมุ่งหวังที่จะนำผลงานวิจัยที่จะพัฒนาระบบส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ เพื่อไปยกระดับสมรรถนะเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของขบวนการสหกรณ์เครดิตยูเนียน

1.2 คำถามวิจัย

ตัวแบบและแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับระบบสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อยกระดับสมรรถนะของประชาชนภายใต้กลไกสถาบันเกษตรกรควรมีองค์ประกอบอย่างไร จึงจะช่วยเสริมพลังซึ่งกันและกันในการสร้างสมรรถนะแก่เกษตรกรและผู้เกี่ยวข้องในการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประเทศ

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างและพัฒนาระบบการส่งเสริมการเรียนรู้ในการยกระดับสมรรถนะสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนที่มีอาชีพเกษตรกรให้มีความพร้อมในการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประเทศ

1.4 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกรซึ่งเป็นผู้นำในพื้นที่หรือเป็นคณะกรรมการสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนในอำเภอท่ายาง อำเภอบ้านลาด อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ที่มีคุณสมบัติตามเงื่อนไขที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ให้หลักสูตรเรียนรู้มีความสมบูรณ์ในสาระการเรียนรู้และกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การขยายผลแก่ผู้สนใจในอนาคตต่อไป จำนวน 9 สหกรณ์ 38 คน

เงื่อนไขคุณลักษณะของผู้เข้ารับการอบรมที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

1. มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกรไม่น้อยกว่า 3 ปี
2. ผ่านการพิจารณาของทีมวิจัยโดยการคัดเลือกจากผู้ประสานงานในพื้นที่
3. รับรองตนเองว่ามีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้
4. มีพื้นที่ในการทำเกษตรกรรมเป็นของตนเอง

1.5 ระยะเวลาดำเนินงาน

ระยะเวลาตามสัญญา 12 เดือน ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2557 ถึงเดือนมกราคม 2558

1.6 กรอบการสร้างและพัฒนาระบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อยกระดับสมรรถนะเกษตรกร

❶ การออกแบบและวางระบบการวิจัย ประกอบด้วย ทีมกลยุทธ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำเกษตรกร ร่วมกันวิพากษ์เพื่อให้ได้องค์ความรู้ในเรื่องพื้นฐานที่เกษตรกรควรทราบ”

ทิศทางในการจัดทำหลักสูตรเพื่อยกระดับสมรรถนะเกษตรกร

1. การยกระดับความรู้ที่สอดคล้องกับวิถีการผลิตของเกษตรกรที่เป็นอยู่

1.1 การเพิ่มผลผลิตหรือใช้ประโยชน์ที่ดินให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นแนวคิดการพัฒนาจึงมองที่การผสมผสานระหว่างองค์ความรู้ประจำพื้นที่ ที่เกษตรกรมีอยู่เดิมหรือจากเครือข่ายปราชญ์ท้องถิ่น

1.2 การคิดวิเคราะห์ในวิถีชีวิตประจำวันทางการเกษตร เช่น การจดบันทึกข้อมูลครัวเรือน การทำบัญชีฟาร์มเบื้องต้น เพื่อให้เกษตรกรได้เรียนรู้การใช้ข้อมูลของตนเองมาวางแผนการตัดสินใจสร้างทางเลือกในการผลิตและดำรงชีพได้อย่างเหมาะสม ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. การปรับเปลี่ยนทางด้านทักษะทัศนคติของเกษตรกร

2.1 การทำให้เกษตรกรเกิดความตระหนักในเรื่องของการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพจากเหตุการณ์จริงผสมผสานทำความเข้าใจด้วยวิธีการสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน

2.2 เพิ่มเติมทักษะการวางแผนและจัดการครัวเรือนเกษตรกรของตนเองตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้การทำบัญชีครัวเรือน การทำบัญชีฟาร์มระดับไร่นา การวางแผนเบื้องต้นจากข้อมูลบัญชีครัวเรือนของตนเอง การวางแผนการทำบัญชีต้นทุนการผลิต

2.3 เพิ่มเติมทักษะในการสร้างเครือข่ายและประสานงานกับส่วนราชการ เพื่อเข้าถึง โอกาส

จากการระดมความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิได้ข้อเสนอแนะแนวทางในการสร้างระบบการเรียนรู้ ได้ Concept สำหรับสมรรถนะเกษตรกร “การยกระดับความรู้ ทักษะ ทักษะคิดของเกษตรกร โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้ได้องค์ความรู้ในเรื่องพื้นฐานที่เกษตรกรควรทราบ”

2. การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นจากผู้นำเกษตรกรเพื่อรับทราบข้อมูลความรู้ ฐานคิด พฤติกรรม ทักษะคิดในการดำรงชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นความเป็นอยู่ การดูแลสุขภาพ การทำมาหากิน รายได้ ค่าใช้จ่าย การออม การดูแลสุขภาพแวดล้อม แนวความคิด ความมุ่งหวัง ความพร้อมที่จะเข้าร่วมโครงการเพื่อนำมาใช้ในการออกแบบหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ โดยจัดประชุมผู้นำเกษตรกร เพื่อนำมาเป็นข้อมูลตัวอย่างในการเขียนร่างหลักสูตร จัดการประชุมหารือ ผู้นำเกษตรกรมาเข้าร่วม จำนวน 15 คน เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2557 ณ สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนบ้านแสงอรุณ จำกัด. จ.ประจวบคีรีขันธ์ ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มผู้นำเกษตรกร

ลักษณะการทำงานเกษตรกร เป็นการทำการเพาะปลูกเองไม่ได้จ้างแรงงาน เป็นการทำการอุปโภคบริโภค ส่วนที่เหลือมาจำหน่าย เป็นการทำสืบสานมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ โดยการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ถ้าไม่มีสวนไรนาที่มากพอก็ยังไม่สามารถจนเจือครอบครัวได้พอ

ลักษณะการดูแลสุขภาพ ผู้นำเกษตรกรที่ทำงานเป็น อสม. อบต. อบจ. ก็จะมีการตรวจสุขภาพเนื่องจากเป็นสวัสดิการส่วนหนึ่งของหน่วยงาน แต่ถ้าเป็นเกษตรกรไม่ได้เป็นอาสาสมัครอะไร จะไม่ได้ให้ความสนใจในเรื่องของการดูแลสุขภาพประจำปี ถ้าไม่เจ็บไข้จริงๆ ก็จะไม่ไปหาหมอ เกษตรกรยังขาดความรับผิดชอบต่อสังคมในเรื่องของการใช้ยาฆ่าแมลง ปุ๋ยเคมี มีแบ่งแยกผลิตผล สำหรับเพื่อกินและจำหน่ายและเห็นว่าการทำงานทำไร่ เป็นการออกแรงอยู่แล้ว ไม่มีความจำเป็นต้องมีการออกกำลังกายอะไรเพิ่มเติม

ลักษณะการดำรงชีพและสถานะเศรษฐกิจ ผู้นำเกษตรกรมีการปลูกพืชแบบผสมผสาน เงินที่ได้นำไปลงทุน และมีการเก็บออมที่สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน ธกส. มีหน่วยงานจากกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ไปให้คำแนะนำเรื่องบัญชีครัวเรือน แต่ไม่ได้ทำอย่างจริงจัง ลักษณะเงินที่ใช้เป็นแบบเงินหมุน ไม่ได้จัดทำให้เห็นค่าใช้จ่ายอย่างชัดเจน ไม่ได้ทำบัญชีฟาร์ม บัญชีค่าใช้จ่ายในการเกษตร จึงยังไม่สามารถบอกได้ว่าผลผลิตกับเงินที่ได้รับมีจุดคุ้มทุนหรือไม่ ปัญหาเรื่องการขาดการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำเดือน ประจำปี จึงทำให้ไม่รู้ต้นทุนของผลผลิต และไม่มีการจดบันทึกรายละเอียดตามกระบวนการผลิตจนถึงการจำหน่าย

ลักษณะการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ผู้นำเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นกรรมการสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนจะมีต้นทุนในเรื่องของการเป็นอาสาสมัคร การช่วยเหลือ และเป็นที่ยอมรับซึ่งกันและกัน แต่ยังไม่มีการร่วมตัวในรูปการผลิต การแปรรูป ยังคงดำเนินการแบบต่างคนต่างทำ ผู้นำในจังหวัดเพชรบุรี เป็นจังหวัดที่เศรษฐกิจดีพืชผลขายได้ตลอดมีจุดจำหน่ายผลิตผลหลายช่องทาง ยกเว้นข้าว เกษตรกรยังประสบปัญหาเรื่องราคาตกต่ำ ไม่สามารถกำหนดราคาได้แน่นอน ควรมีการแปรรูป โดยการนำมะนาวที่ราคาตกต่ำนั้น มาผลิตเป็นน้ำยาล้างจาน เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าสินค้า ควรให้ความสำคัญกับการหมักปุ๋ยคอกไว้ใช้เอง เพื่อเป็นการลดต้นทุนลง และช่วยให้ผลผลิตดีขึ้น เนื่องจากมีการบำรุงดิน เกษตรกรจะรวมตัวในรูปแบบของการออมด้วยผู้นำเป็นสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน มีเงินไปฝากสหกรณ์ มีปัญหาเรื่องเงินก็ไปกู้สหกรณ์

ลักษณะภูมิประเทศและสิ่งแวดล้อม ประสบปัญหาเรื่องการขาดน้ำ สภาพภูมิอากาศ และสภาพพื้นดิน เนื่องจากทางประจวบฯเป็นลักษณะเป็นลาดเอียงและเป็นดินทราย จึงไม่กักเก็บน้ำ หากว่ามีน้ำน้อยหรือไม่เพียงพอจะส่งผลกระทบต่อผลผลิต คือได้จำนวนผลผลิตไม่ดี ลูกหล่น ต้นเฉา หรือไม่ได้มาตรฐานตามที่ต้องการ หรือใช้วิธีการกักเก็บน้ำไว้ใช้เอง ตามแนวพระราชดำริของพระเจ้าอยู่หัว และมีกรมส่งเสริมสหกรณ์เข้ามาแนะนำเรื่องบ่อน้ำ เพื่อทำการเกษตร แต่ก็ไม่เป็นผล เพราะว่าโดยส่วนใหญ่เพียงพอต่อการอุปโภค บริโภคเท่านั้น แต่ไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตรกรรม

3. ทีมงานวิจัยได้เชิญประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ/ทีมวิจัย/สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ วันที่ 25 มิถุนายน 2557 ณ ห้องประชุม ชุมชุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด เพื่อร่วมวิพากษ์ข้อมูลที่ได้จากผู้นำเกษตรกรพร้อมกับข้อมูลตัวอย่างการจัดทำหน่วยการเรียนรู้จากหลักสูตรเรียนรู้ชาวนามืออาชีพเพื่อเป็นประเด็นในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประกอบด้วย หน่วยเรียนรู้ ดังนี้

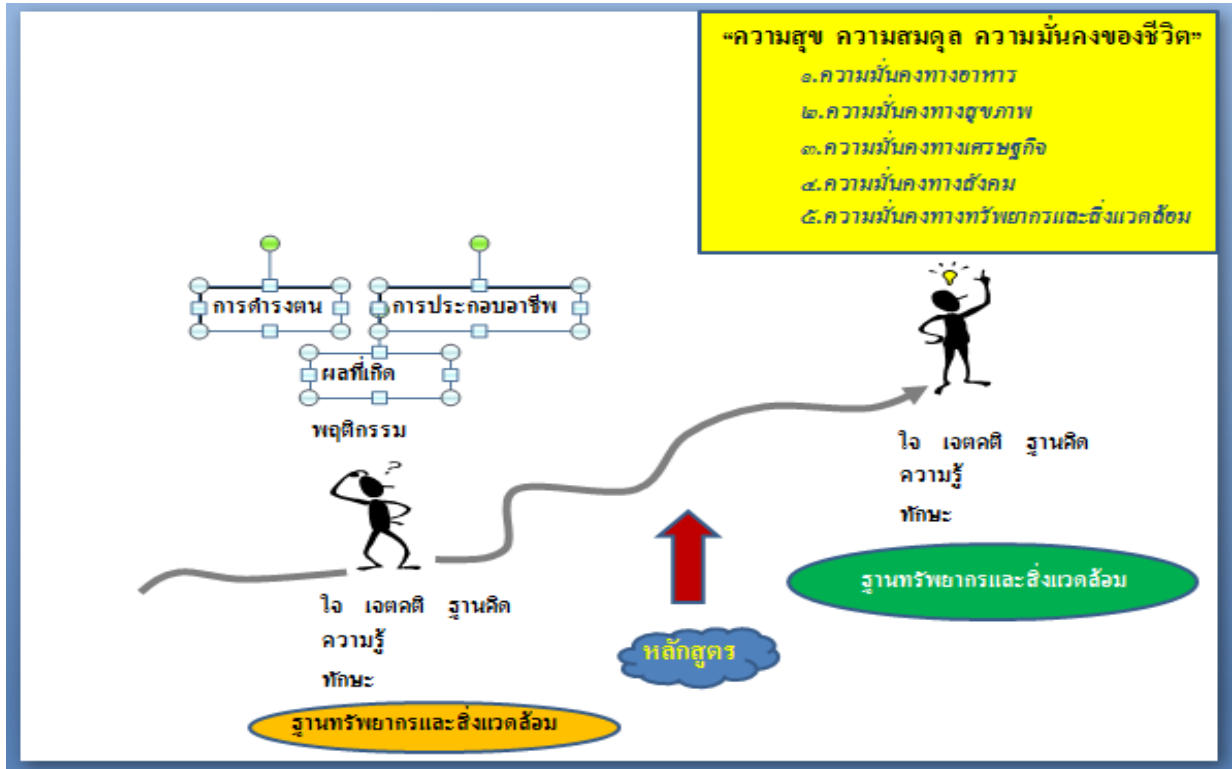
1. การเข้าใจและเข้าถึงทักษะเกษตรกรรมพื้นฐานในการประกอบอาชีพ และปัจจัยสภาพแวดล้อม
2. การมององค์รวมความสำเร็จในการประกอบอาชีพกับการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล
3. เกษตรกรตระหนักกับการดูแลสุขภาพที่ดี
4. การเรียนรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของเกษตรกร
5. อาชีพเกษตรกรรมกับการบริหารความเสี่ยง
6. การจัดทำกระบวนการผลิตอย่างมีแบบแผน
7. การเข้าถึงแหล่งเงินทุน หาเงินได้ ใช้เงินเป็น
8. การใช้ปัจจัยการผลิตอย่างชาญฉลาด
9. คุณธรรมและจริยธรรมของเกษตรกรต่อการดำรงชีพและการดำเนินชีวิตที่ดี
10. บริหารจัดการห่วงโซ่อุปทานอาชีพเกษตรกรรมของสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียน

-ผู้ทรงคุณวุฒิ/ทีมวิจัย/สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ ที่เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วย

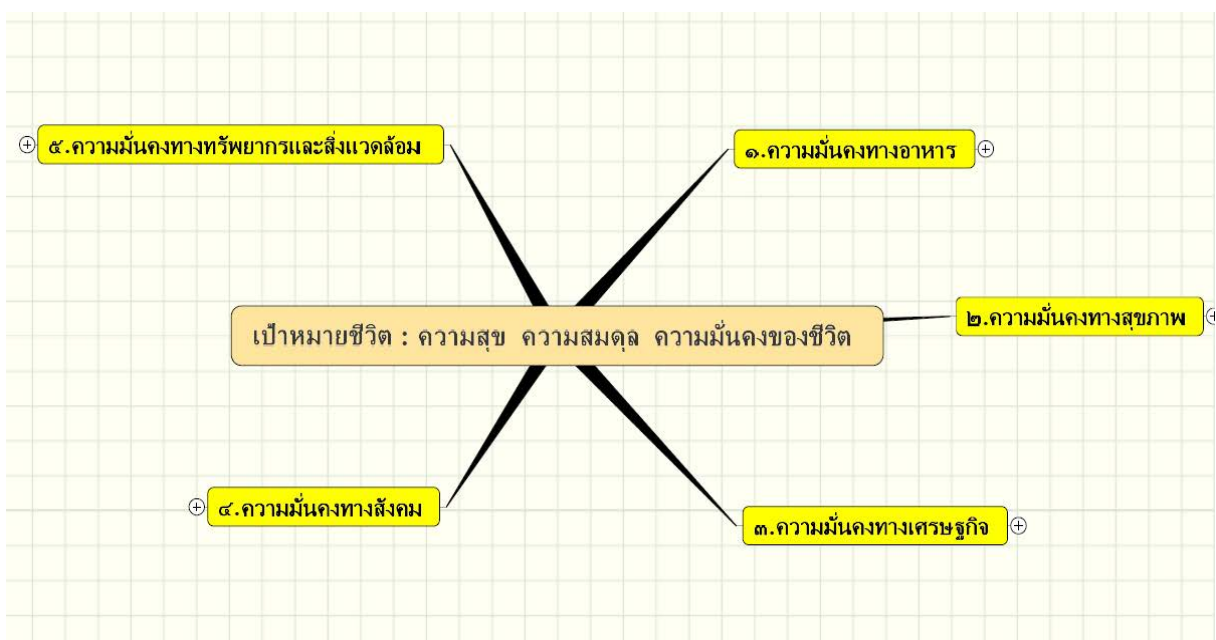
1.รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท	ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์
2.นายทรงพล เจตนาวณิชย์	ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข
3.นายสุรจิตต์ แก้วชิงดวง	ที่ปรึกษา ช.ส.ค.
4.นายสมเกียรติ ฉายไชน์	ผู้เชี่ยวชาญกรมส่งเสริมสหกรณ์
5.นายพงษ์ศักดิ์ เย็นอ่อน	อาจารย์มหาวิทยาลัยมหิดล
6.ดร.สุเทพ ศิลปานันท์กุล	มหาวิทยาลัยมหิดล
7.ผศ.อากาศ มินวงษ์	ผช.อธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
8.นางฉัฐภักดิ์ ผู้ปรารถนาสิทธิ์	หัวหน้าโครงการวิจัย
9.นางสาวกรรณิกา เขียวโมรา	ทีมวิจัย

จากการระดมความคิดเห็น กรอบคิดการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรเป็นไปตามความเชื่อมโยงระหว่างวิถีอาชีพและวิถีการดำเนินชีวิต ของเกษตรกรมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ดังนั้นการเรียนรู้เกษตรกรที่นำไปสู่

การยกระดับความรู้ ทักษะ ทัศนคติของเกษตรกร เพื่อมุ่งสู่ "ความสุข ความสมดุล ความมั่นคงของชีวิต" จัดทำเป็นหลักสูตร เป็นคู่มือส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียน โดยผู้ทรงคุณวุฒินายทรงพล เจตนาวณิชย์ ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข ได้ช่วยสรุปและกำหนดหลักสูตร

จัดทำออกมาเป็นผังหลักสูตรและเพื่อไปจัดทำสาระการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละด้าน ในลำดับต่อไป

4. ก่อนจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ทีมวิจัยลงพื้นที่เพื่อไปทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับโครงการวิจัยและความคาดหวังของโครงการพร้อมทั้งเก็บข้อมูลเบื้องต้นเนื้อหาการสอบถามจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลักสูตร ความสุข ความสมดุล ความมั่นคงของชีวิต เนื้อหาสาระทั้ง 5 ด้าน เพื่อมาประกอบในการเขียนสาระการเรียนรู้

5. ทีมวิจัยเชิญวิทยากรที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในหลักสูตรประชุมร่วมกันเพื่อรับทราบข้อมูลเบื้องต้นของเกษตรกรพร้อมทั้งชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับหน่วยเรียนรู้ทั้ง 5 ด้าน เพื่อวิทยากรจะได้เตรียมเนื้อหาการสอนและสื่อประกอบการสอนให้กับเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายตามหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละด้าน(มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้/ระยะเวลาการเรียนรู้/เทคนิควิธีการ/สื่อ/กิจกรรม)

6.ประสานงานชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนฯ สาขาจังหวัดเพชรบุรี เพื่อคัดเลือกสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนกลุ่มเป้าหมายทั้ง 9 แห่ง ตามคุณสมบัติที่กำหนดไปพร้อมนัดหมายกำหนดการเข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการระหว่างเดือนกันยายน-ตุลาคม 2557 ดังนี้

ที่	หัวข้อการสัมมนา	วันที่/เดือน	สถานที่จัดสัมมนา
1.	การเสวนาการยกระดับสมรรถนะเกษตรกรเพื่อมุ่งสู่ความสุข ความสมดุล ความมั่นคงของชีวิต	22 กันยายน 2557 เวลา 09.00-13.30 น.	ส.ห้วยเสือสามัคคี
2.	หน่วยเรียนรู้ที่ 1 ความมั่นคงทางอาหาร	29 กันยายน 2557 เวลา 09.00-13.30 น.	ส.บ้านช่องวังจันทร์
3.	หน่วยเรียนรู้ที่ 2 ความมั่นคงทางสุขภาพ	7 ตุลาคม 2557 เวลา 09.00-13.30 น.	ส.บ้านหนองกระทุ่มพัฒนา
4.	หน่วยเรียนรู้ที่ 3 ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ	13 ตุลาคม 2557 เวลา 09.00-13.30 น.	ส.เขื่อนเพชร โค้งข่อย
5.	หน่วยเรียนรู้ที่ 3 ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ	17 ตุลาคม 2557 เวลา 09.00-13.30 น.	ส.เขื่อนเพชร โค้งข่อย
6.	หน่วยเรียนรู้ที่ 4 ความมั่นคงทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	22 ตุลาคม 2557 เวลา 09.00-13.30 น.	ส.หนองขานาง
7.	หน่วยเรียนรู้ที่ 5 ความมั่นคงทางสังคม	27 ตุลาคม 2557 เวลา 09.00-13.30 น.	ส.โรงเรียนวัดหนองแก

7. จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการให้ความรู้กับผู้นำเกษตรกรเป็นลักษณะทดลองการเรียนรู้ตามเนื้อหาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายเป็นคณะกรรมการสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน ในอำเภอท่ายาง อำเภอบ้านลาด อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ทั้ง 9 แห่ง จำนวน 7 ครั้ง เกษตรกรเป้าหมายจำนวน 38 คน

8. การติดตามประเมินผลการวิจัย โดยการติดตามผลการเปลี่ยนแปลงแนวคิด ทักษะคติ พฤติกรรมของ ผู้นำเกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในเรื่องใดบ้าง โดยจะมีการติดตามเนื้อหาหลักสูตรที่ได้ให้ความรู้ โดยทีมวิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูล สอบถามข้อมูลผู้นำเกษตรกรทั้ง 38 คน ตามตารางการติดตามข้อมูลดังนี้

วันที่/เดือน/ปี	สหกรณ์เครดิตยูเนียน	เวลา
26 พฤศจิกายน 57	สค.บ้านห้วยเสือสามัคคี จำกัด	09.00-11.00 น.
	สค.บ้านหนองกระทุ่ม จำกัด	12.30-14.30 น.
	สค.วัดหนองมะกอกพัฒนา จำกัด	15.00-17.00 น.
27 พฤศจิกายน 57	สค.บ้านช่องวังจันทร์ จำกัด	09.00-11.00 น.
	สค.เขื่อนเพชร ไร่ข่อย จำกัด	12.30-14.30 น.
	สค.หนองขานาง จำกัด	15.00-17.00 น.
28 พฤศจิกายน 57	สค.บ้านหนองบัว จำกัด	09.00-11.00 น.
	สค.โรงเรียนวัดหนองแก จำกัด	12.30-14.30 น.
	สค.วัดกลุ่มสามัคคี จำกัด	15.00-17.00 น.

9. การสังเคราะห์ชุดความรู้ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการติดตามผลมาสรุปผลเพื่อเป็นข้อมูลในการ พัฒนาหลักสูตรกระบวนการจัดการเรียนรู้ และการจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อยกระดับสมรรถนะการแข่งขันผ่าน กลไกสถาบันเกษตรกร

1.8 ผลผลิต

1.8.1 รายงานการสำรวจ รายงานแบบสอบถาม

1.8.2 แบบทดสอบความรู้ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามในแต่ละเนื้อหาหลักสูตรก่อนการให้ความรู้

1.8.3 ชุดความรู้ คู่มือการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรเป้าหมายชีวิต : “ความสุข ความสมดุล ความมั่นคงของชีวิต”

1.8.4 เอกสารความรู้และเอกสารฝึกปฏิบัติ

1.8.5 เอกสารข้อเสนอแนะ เพื่อใช้สำหรับสำหรับการพัฒนากลไกและระบบส่งเสริม สนับสนุนการจัดการเรียนรู้สู่ประชาชนที่มีการบูรณาการระหว่างสถาบันเกษตรกร เพื่อการยกระดับสมรรถนะแก่ประชาชนให้มีความพร้อมในการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประเทศ

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

สภาวะเศรษฐกิจโลก และสถานการณ์ทางการเมืองในรอบปีที่ผ่านมาส่งผลให้สินค้าเกษตรสำคัญหลายรายการของไทย มีทิศทางที่ไม่สดใสมากนัก โดยเฉพาะสินค้าหลัก เช่น ข้าว ยางพารา มีตัวเลขการส่งออกที่ลดลงทั้งเชิงปริมาณและมูลค่า ในปี 2557 อุตสาหกรรมสินค้าเกษตรของไทยจะมีแนวโน้มเป็นอย่างไร เป็นเรื่องที่น่าสนใจเพราะเกษตรคือฐานรากที่สำคัญของประเทศไทย หากนำข้อมูลเชิงสถิติในปี 2556 (ม.ค.-ต.ค.) มาวิเคราะห์ จะพบว่าด้านมูลค่าการค้าขายสินค้าเกษตรมวลรวมของไทยกับตลาดส่งออกที่สำคัญในกลุ่มอาเซียน อย่างบรูไน อินโดนีเซีย ลาว เวียดนาม กัมพูชา ฯลฯ หรือแม้แต่ประเทศคู่ค้าที่สำคัญอย่างจีน ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา ประเทศไทยยังคงได้ดุลการค้าอยู่มาก ถึงแม้ว่าจะได้รับความกดดันจากภาวะเศรษฐกิจในสหรัฐอเมริกาและยุโรปก็ตาม สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของเกษตรกรไทย ศักยภาพของทรัพยากรธรรมชาติของไทยที่เหมาะสมกับการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรทั้งการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ คนไทยเป็นคนที่มีความสามารถ แต่จะอย่างไรให้เกษตรกรไทยอยู่ดีกินดี ยิ่งถ้ามองไปในอนาคต จะพบว่าอีก 20-30 ปีข้างหน้าประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นเป็น 9,000 ล้านคน จากปัจจุบันมีทั้งหมด 7,100 ล้านคน ทำให้ความต้องการซื้อเพิ่มขึ้นมหาศาล ในขณะที่พื้นที่ทำการเกษตรมีจำกัด หากเราสามารถบริหารจัดการพื้นที่ที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด อุตสาหกรรมเกษตรก็จะช่วยเสริมศักยภาพการแข่งขันให้กับประเทศไทยไปอีกนานและโอกาสที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ก็คือ การรวมกลุ่มของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน(AEC) ซึ่งจะทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่น่าสนใจ 2 เรื่อง คือ โอกาสในการแสวงหาพื้นที่ที่เหมาะสมในการทำเกษตรกรรมได้มากขึ้น เพราะประเทศเพื่อนบ้านของไทยยังมีพื้นที่ว่างที่เหมาะสมกับการทำเกษตรกรรมอยู่จำนวนมาก ทั้งในแง่ของธรรมชาติและค่าแรง เมื่อผลิตแล้วนำเข้ามาแปรรูปในประเทศไทยแล้วส่งออกไปขายในต่างประเทศก็จะสามารถแข่งขันกับภูมิภาคอื่นได้ และโอกาสที่สอง คือ ประสิทธิภาพที่สูงขึ้น เพราะเมื่อเราต้องผลิตสินค้าและบริการแข่งในอาเซียนคุณภาพและประสิทธิภาพต้องสูงขึ้นไปด้วย ประเทศไทยต้องเตรียมการอย่างไรเพื่อรองรับโอกาสที่เกิดขึ้น จากประสบการณ์ของบริษัทชั้นนำด้านการเกษตรที่ก้าวไปลงทุนในเกือบทุกประเทศในอาเซียนตั้งแต่เมื่อ 10 กว่าปีที่ผ่านมา เรื่องของ **บุคลากร** ถือว่าสำคัญมากแต่บุคลากรด้านการเกษตรของไทยวันนี้ยังมีจุดอ่อนอยู่มาก โดยเฉพาะในเรื่องของการบริการบริหารจัดการ การพัฒนาการเกษตรรุ่นใหม่ จึงต้องเน้นความเป็น **Smart Officer** นโยบาย **Smart Farmer Smart Officer** ที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กำลังดำเนินการอยู่จึงถือว่าเดินมาถูกทิศทางแล้ว แต่สิ่งที่รัฐบาลต้องทำคือสนับสนุนแหล่งเงินทุนให้กับเกษตรกร เพราะในระยะแรกอาจจะต้องใช้งบลงทุนสูงแต่เมื่อเปรียบเทียบกับผลตอบแทนที่จะเกิดขึ้นหลังเก็บเกี่ยวถือว่าคุ้ม และการทำเช่นนี้จะทำให้อุตสาหกรรมเกษตรของไทยก้าวไปสู่ความทันสมัยและอยู่ได้อย่างยั่งยืนแน่นอน และหากงานวิจัยต่างๆมาใช้ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร ก็จะทำให้อุตสาหกรรมเกษตรก้าวไกล เช่น วิจัยพันธุ์ที่มีธาตุเหล็ก แคลเซียม เบต้าแคโรทีน เข้าไปในข้าวช่วยเพิ่มคุณค่าทางอาหารและทำให้

จำหน่ายได้ในราคาที่สูงขึ้นด้วย เกษตรเป็นอุตสาหกรรมที่มีอนาคต แต่ต้องมองอย่างมียุทธศาสตร์ วันนี้ประเทศไทยมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญหลายอย่าง นอกจากปาล์มแล้วยังมีมันสำปะหลังและอ้อย ที่สามารถพัฒนาเป็นพลังงานทดแทนได้ ประเทศไทยส่งออกมันสำปะหลังเป็นอันดับ 1 ของโลก ส่วนอ้อยหลังจากแปรรูปเป็นน้ำตาลประเทศไทยส่งออกปีละ 7 ล้านตัน เป็นอันดับ 2 ของโลก รองจากบราซิล ในแถบเอเชียมีหลายประเทศที่นำเข้าน้ำตาลทราย เฉพาะอินโดนีเซีย จีน มาเลเซีย และอินเดีย นำเข้าน้ำตาลปีละ 14.9 ล้านตัน นั่นหมายความว่าส่วนที่เหลือได้นำเข้าจากบราซิล ซึ่งถ้ามองในแง่ของโลจิสติกส์ จะเห็นว่าประเทศไทยใกล้กว่าบราซิลมาก ฉะนั้นจะอย่างไรให้ประเทศในแถบเอเชียเป็นตลาดของเราในส่วนของผลไม้ก็เช่นกัน จากสถิติการส่งออกผลไม้ไปประเทศจีน เฉพาะทุเรียน ในปี 2550 ตัวเลขอยู่ที่ 75,182 ตัน ในปี 2555 ตัวเลขส่งออกเพิ่มขึ้นเป็น 204,500 ตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 300 สะท้อนให้เห็นว่าจีนมีแนวโน้มในการนำเข้าทุเรียนจากไทยเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ฉะนั้นอย่างไรประเทศไทยจะสามารถผลิตทุเรียนที่มีคุณภาพและส่งออกไปขายได้เพียงพอกับความต้องการของตลาดที่เพิ่มขึ้นทั้งหมดนี้จะเห็นว่าสินค้าเกษตรของไทยยังมีโอกาสอีกมากมายในเวทีการค้าโลก สิ่งสำคัญอยู่ที่ยุทธศาสตร์ ทั้งภาครัฐและเอกชนต้องช่วยกันยกระดับ “สมรรถนะเกษตรกร” ให้สูงขึ้น

ภาวะเศรษฐกิจภาคสหกรณ์ไทย

เศรษฐกิจไทยไตรมาส 4/2556 หดตัวลงเล็กน้อย 0.10 % จากไตรมาสที่ 3/2556 สหกรณ์ไทยทั่วประเทศจำนวน 11,072 แห่ง ปริมาณธุรกิจโดยรวม 1.98 ล้านล้านบาท สร้างรายได้และทำกำไรทั่วประเทศกว่า 6.4 หมื่นล้านบาท กำไรขยายตัว 3.6 % ยังไม่น่ากังวลมากนักแม้ธุรกิจลงทุนหดตัวแต่ผลประกอบการของหน่วยธุรกิจทุกกลุ่มยังสามารถทำกำไรทั้งในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร ส่วนครัวเรือนมีหนี้สินเฉลี่ยขยายตัว 3.52 % มากกว่าการออมเงินที่ขยาย 2.10 % จากไตรมาสที่แล้ว โดยกลุ่มสหกรณ์ภาคการเกษตรระมัดระวังการใช้จ่ายก่อนที่ลดลงพร้อมกับชะลอการออมเงินลง ขณะที่กลุ่มสหกรณ์นอกภาคการเกษตรยังก่อนนี้ขยายเพิ่มขึ้น ส่วนการออมเงินชะลอลงด้วยเช่นกัน คาดการณ์ว่าเศรษฐกิจปีหน้าน่าจะดีขึ้นและขยายตัวอยู่ในช่วงร้อยละ 0.5 -1.5

ธุรกิจสหกรณ์ที่น่าจับจ้อง

สุดยอด TOP TEN 2013 ของธุรกิจสหกรณ์ไทย โดยสหกรณ์ประเภทออมทรัพย์ครองแชมป์มีปริมาณธุรกิจ หุ่น และทำกำไรได้สูงสุด ขณะที่สหกรณ์ประเภทการเกษตรครองแชมป์ทำกำไรได้สูงสุด หากพิจารณาเป็นโซนพื้นที่ พบว่า ใน 10 อันดับสหกรณ์ที่ถือหุ้นหรือทุนเรือนหุ้นสูงสุด มีจำนวนถึง 9 แห่ง อยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล มีเพียง 1 แห่ง อยู่ที่จังหวัดนครราชสีมา (อันดับที่ 7) ส่วนวงเงินธุรกิจสูงสุดมี 8 แห่งอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานครเช่นกัน มี 2 แห่ง อยู่ที่จังหวัดบุรีรัมย์และนครราชสีมา ซึ่งอยู่อันดับที่ 8 และ 9 สำหรับสหกรณ์ที่ทำรายได้สูงสุด มี 5 แห่ง อยู่พื้นที่ภาคใต้ 3 แห่งอยู่ที่กรุงเทพมหานคร และอีก 2 แห่ง อยู่ที่ภาคกลาง อยู่อันดับที่ 3 และ 8 สุดท้ายสหกรณ์ที่ทำกำไรได้สูงสุด มี 8 แห่ง อยู่ใน กรุงเทพมหานคร อีก 2 แห่งอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมาและขอนแก่นในอันดับที่ 4 และ 8 จะเห็นว่าพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในกรุงเทพมหานคร อย่างไรก็ตามธุรกิจในระบบสหกรณ์น่าจะเป็นทางออก หรือทางเลือกหนึ่งของภาคประชาชน ในการแก้ปัญหาความเดือนร้อนของตนเองและชุมชน ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อการประกอบอาชีพ สร้างรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งทางฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม อันจะเป็นแรงขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศได้อีกทางหนึ่ง

ครัวเรือนภาคสหกรณ์ออมเงินเพิ่มขึ้นปีละ 12.34%

การออมเงินของครัวเรือนภาคสหกรณ์ จากข้อมูลรวบรวมของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ปี 2556 สหกรณ์ทุกประเภทจำนวน 6,593 แห่ง มีสมาชิกรวมทั้งประเทศ 11.4 ล้านคน แยกเป็นสมาชิกครัวเรือนสหกรณ์ในภาคเกษตร 6.7 ล้านคน (59%) และสมาชิกครัวเรือนสหกรณ์นอกภาคเกษตร 4.7 ล้านคน (41%) ในปี 2556 ครัวเรือนภาคสหกรณ์มีเงินออมรวมทั้งสิ้น 1.29 ล้านล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 9.59 สูงกว่าปีที่แล้วเล็กน้อยที่ขยายตัวร้อยละ 9.37 โดยคิดเป็นสัดส่วน 9.21 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (จีดีพี) ประกอบด้วยเงินฝาก 5.61 แสนล้านบาท ตกเฉลี่ยออมเดือนละ 4.6 หมื่นล้านบาท หรือคิดเฉลี่ย 4,098.02 บาทต่อคนต่อเดือน และหุ้น 7.35 แสนล้านบาท ตกเฉลี่ยเดือนละ 6.1 หมื่นล้านบาท หรือคิดเฉลี่ย 5,368.91 บาทต่อคนต่อเดือน หากดูอัตราการขยายตัวมีค่าเฉลี่ยในช่วงระหว่างปี 2552 – 2556 ที่ประมาณร้อยละ 12.34 ต่อปี ส่วนหนึ่งน่าที่จะสะท้อนถึงการที่ผู้บริโภคมีความศรัทธาและเชื่อมั่นในระบบสหกรณ์มากขึ้นกว่าในอดีต ทำให้เป็นไปได้ว่า สัดส่วนของการพึ่งพิงไว้ออมเงินต่อสถาบันสหกรณ์เพิ่มมากขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว

เสถียรภาพทางเศรษฐกิจของสหกรณ์การเกษตร ปี 2556

สหกรณ์การเกษตร ปี 2556 จำนวน 3,481 แห่ง สมาชิกทั้งสิ้น 6,449,261 คน และเงินทุน รวม 189,416 ล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 13.79 พบว่า เงินทุนส่วนใหญ่ลงทุนอยู่ในลูกหนี้ถึงร้อยละ 64.98 สหกรณ์มีธุรกิจลงทุน 5 ด้าน ปริมาณธุรกิจรวมทั้งสิ้น 306,672.20 ล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 5.62 ธุรกิจการรวบรวม/แปรรูปผลผลิตสูงสุด 92,196.63 ล้านบาท (เฉลี่ยเดือนละ 7,683.05 ล้านบาท) ลดลงจากปีก่อนร้อยละ 10.95 ขณะที่ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่ายมีอัตราการขยายตัวสูงสุดร้อยละ 16.45 มีรายได้รวมทั้งสิ้นจำนวน 178,283.81 ล้านบาท และค่าใช้จ่ายรวมทั้งสิ้น 173,482.42 ล้านบาท แม้ว่าจะมีอัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงานเกินครึ่งร้อยละ 55.17 แต่ก็ยังมีกำไรสุทธิจำนวน 4,801.39 ล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 11.16 สำหรับการเติบโตของทุนสำรองขยายตัวร้อยละ 10.19 ดังนั้น ผู้บริหารสหกรณ์ควรกำหนดกลยุทธ์ในการควบคุมค่าใช้จ่าย และสร้างมูลค่าเพิ่มทางธุรกิจ เพื่อคงสถานภาพที่ดีของสหกรณ์ต่อไป

เสถียรภาพทางการเงินของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรปี 2556

สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่สามารถนำมาประเมินเสถียรภาพทางการเงิน ปี 2556 จำนวน 10,834 แห่ง จากผลการประเมิน แสดงให้เห็นว่า สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรในภาพรวมมีความมั่นคงและความเข้มแข็งทางการเงินอยู่ในเกณฑ์ดี สามารถรับผลกระทบที่เกิดจากความผันผวนของภาวะธุรกิจได้พอสมควร ถึงอย่างไรก็ตามความมั่นคงและความเข้มแข็งทางการเงินของกลุ่มเกษตรกรยังคงน่าเป็นห่วง เนื่องจากอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ต้องปรับปรุง และต้องแก้ไขเร่งด่วน รวมกันเกือบ 50% ของกลุ่มเกษตรกรเลยทีเดียว การมีเสถียรภาพทางการเงินของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำ ต้องปรับปรุง และต้องแก้ไขเร่งด่วน เกิดได้จากหนี้ภาคครัวเรือนยังอยู่ในระดับสูง สภาพคล่องทางการเงินของครัวเรือนลดลง ส่งผลให้ความสามารถในการชำระหนี้ของภาคครัวเรือนน้อยลงด้วย

(ข้อมูลจากกลุ่มวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงิน ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์)

เสถียรภาพทางการเงินของสหกรณ์เครดิตยูเนียน รวบรวมข้อมูลจากรายงานฐานะทางการเงินของสหกรณ์/กลุ่มทั่วประเทศ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2556 (ข้อมูลจากศูนย์พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และประมวลผล ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด)

ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์เครดิตยูเนียน

สหกรณ์เครดิตยูเนียน เป็นองค์กรการเงินที่จัดตั้งในแหล่งชุมชนที่อาศัยในวงสัมพันธ์เดียวกันมุ่งเน้นการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยนำเงินของตนเองที่สะสมไว้เป็นทุน จัดการทุนของตนเองสร้างระบบการเงินของชุมชน โดยชุมชน ขบวนการเครดิตยูเนียนมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นทั้งในเขตเมืองและชนบท มีทุนดำเนินงานทั้งสิ้น 54,478 ล้านบาท สหกรณ์เครดิตยูเนียนจัดหาทุน ทั้งจากภายในและภายนอก แหล่งเงินทุนภายในจำแนกเป็นทุนของสหกรณ์ ร้อยละ 42.53 ในจำนวนนี้เป็นเงินรับฝากจากสมาชิก ร้อยละ 57.46 จากจำนวนสหกรณ์/กลุ่มเครดิตยูเนียนทั้งหมด ตั้งอยู่ในชุมชนซึ่งสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 66.14 ข้อมูลเกี่ยวกับสหกรณ์เครดิตยูเนียน ณ 31 ธันวาคม 2556 ดังนี้

จำนวนจังหวัดที่มีสหกรณ์/กลุ่มเครดิตยูเนียนแยกตามสาขาของชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียน

ลำดับที่	สาขา	พื้นที่ภาค/จังหวัด	จังหวัดที่มี CU/แห่ง
1	สาขาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	20	20
2	สาขาภาคกลาง	26	25
3	สาขาภาคเหนือ	11	11
4	สาขาภาคใต้	15	15
5	สาขาภาคตะวันออก	4	4
6	สาขาจังหวัดเพชรบุรี	1	1
	รวม 6 สาขา	77	76

*ภาคกลาง ขาดจังหวัดสิงห์บุรี

จำนวนสหกรณ์/กลุ่มเครดิตยูเนียนแยกตามสาขาของชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียน ณ 31 ธันวาคม 2556

หน่วย=แห่ง

สาขา	ประเภทของเครดิตยูเนียน				รวม(แห่ง)
	สามัญ	สมทบ		สะสม	
		เครดิตยูเนียน	องค์กรอื่น		
สาขาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	149	122	13	21	305
สาขาภาคกลาง	124	131	23	25	303
สาขาภาคเหนือ	113	161	3	14	291
สาขาภาคใต้	75	65	6	12	158
สาขาภาคตะวันออก	37	29	11	6	83
สาขาจังหวัดเพชรบุรี	44	14	9	1	68
รวม	542	522	65	79	1,208

จำนวนสมาชิกรายบุคคล แยกตามสาขาของชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียน

หน่วย = คน

สาขา	จำนวนสมาชิกแยกตามประเภทเครดิตยูเนียน (คน)				รวม
	สามัญ	สมทบ		สะสม	
		เครดิตยูเนียน	องค์กรอื่น		
สาขาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	250,906	33,199	8,741	2,395	295,241
สาขาภาคกลาง	223,938	27,510	16,669	2,813	270,930
สาขาภาคเหนือ	201,563	52,138	170	1,572	255,443
สาขาภาคใต้	188,198	18,699	2,902	1,131	210,903
สาขาภาคตะวันออก	64,345	5,223	14,762	336	84,666
สาขาจังหวัดเพชรบุรี	218,105	6,026	1,011	230	225,372
รวม	1,147,055	142,795	44,255	8,477	1,342,582

แยกตามลักษณะที่ตั้งแยกตามสาขาของชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียน

หน่วย = แห่ง

สาขา	ลักษณะสถานที่ตั้ง (แห่ง)						
	ชุมชนชนบท	ชุมชนเมือง	ชุมชนแออัด	สถานประกอบการ/โรงงาน	สถาบันการศึกษา	หน่วยงาน/องค์กรอื่น	รวม
สาขาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	221	45	-	2	18	2	288
สาขาภาคกลาง	231	52	-	3	4	1	291
สาขาภาคเหนือ	96	121	7	33	17	6	280
สาขาภาคใต้	40	21	-	7	4	-	72
สาขาภาคตะวันออก	46	12	-	2	-	-	60
สาขาจังหวัดเพชรบุรี	122	30	-	-	-	-	152
รวม	756	281	7	47	43	9	1,143

จำนวนสหกรณ์เครดิตยูเนียน ที่อยู่ในประเภทชุมชนชนบทมีจำนวน 756 แห่ง คิดเป็น 66.14 % ซึ่งสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเกษตรกรที่มีอยู่ในทุกจังหวัดของประเทศไทย

รู้จักสหกรณ์เครดิตยูเนียน :

สหกรณ์เครดิตยูเนียน เป็นองค์กรที่เป็นกลางทั้งทางด้านการเมืองศาสนาเชื้อชาติและผิวพรรณ เป็นการรวมคนที่รู้จักกันเข้าด้วยกัน เพื่อหาทางช่วยเหลือกันและกันในเรื่องของคุณภาพชีวิต ความเจริญ ความครบครันของชีวิต สหกรณ์ประเภทนี้มุ่งเน้นความมีคุณสมบัติที่ดี ของสมาชิกเป็นพิเศษ คือ มุ่งสร้างความเป็นผู้มีศีลธรรม

อันติงามของสมาชิก สมาชิกของสหกรณ์เครดิตยูเนียนไม่จำเป็นต้องมีรายได้ประจำ แต่สมาชิกจะต้องมีความสามารถประหยัดและอดออม นำเงินที่ออมได้มาสะสมเป็นค่าหุ้น ตามความสามารถของแต่ละคน (ประพันธ์ เศวตนันท์ : 2529 : 33)

สหกรณ์เครดิตยูเนียน เป็นกิจการที่ไม่แสวงหากำไรสูงสุด สำหรับองค์การ คณะกรรมการสหกรณ์ ดำเนินงานด้วยความอาสาสมัคร ไม่ได้รับค่าตอบแทนในการปฏิบัติงาน บริหารองค์การด้วยหลักการประชาธิปไตย ไม่ใช่องค์การที่ระดมเงินทุนเพื่อให้การสงเคราะห์หรือองค์การการกุศล ไม่ใช่องค์การที่ ระดมเงินทุนมาผลักดันนำไปใช้ เช่น วงแชร์ที่รู้จักกันทั่วไป แต่สหกรณ์ประเภทนี้มุ่งระดมเงินทุนเพื่อให้บริการตามความเดือดร้อนจำเป็นของสมาชิก (CUNA Supply Corporation : 1968 : 1)

สหกรณ์เครดิตยูเนียน เป็นธนาคารของประชาชนที่ให้บริการสะสมทรัพย์ และบริการสินเชื่อที่มีกระบวนการที่ง่ายและสะดวกสบายแก่สมาชิก ภายใต้การควบคุมและบริหารงานของสมาชิกเอง สมาชิกของสหกรณ์เครดิตยูเนียนจะได้รับการศึกษาให้มีคุณธรรมความดีในมนโสนำนึก และแสดงออกเป็นกิจนิสัย ภายในกระบวนการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ ทุกคนจะได้รับการส่งเสริมให้ลด ละ เลิกอบายมุข เพื่อให้สามารถประหยัดเงินและมีกำลังสะสมเงินค่าหุ้นให้สูงขึ้นอย่างสม่ำเสมอ เมื่อสมาชิกมีความเดือดร้อนหรือมีความจำเป็นก็สามารถขอใช้บริการสินเชื่อที่คิดดอกเบี้ยในอัตราที่เป็นธรรม สหกรณ์ประเภทนี้มักถูกเรียกขานว่าเป็นธุรกิจภายใต้จิตตารมณ์ นอกจากบริการทางการเงินแก่สมาชิกแล้ว สหกรณ์เครดิตยูเนียนยังเน้นการให้การศึกษาในด้านต่างๆ อันเป็นคุณประโยชน์ต่อการดำรงชีพของสมาชิกด้วยการศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียน จึงเป็นเสมือนโรงเรียนเพื่อชีวิตของมวลสมาชิก สหกรณ์เครดิตยูเนียนยึดมั่นในความเสมอภาคและภราดรภาพแห่งความเป็นมนุษย์ของสมาชิก มีกิจกรรมการเลือกตั้งและการแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมต่างๆ อยู่เสมอ จึงเป็นกระบวนการปลูกฝังประชาธิปไตยขั้นมูลฐานแก่ประชาชน ซึ่งเท่ากับช่วยส่งเสริมการปกครองในระบบประชาธิปไตย (ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด : 2524 : 40)

ประเทศไทยได้มีความสัมพันธ์กับประเทศทางตะวันตกมากขึ้น โดยเฉพาะในเขตยุโรปในช่วงที่ประเทศแถบนี้ทำการล่าอาณานิคมในเอเชีย จึงมีผลให้คนไทยเปลี่ยนแปลงแบบแผนการผลิตข้าวจากการผลิตเพื่อบริโภคภายในประเทศเป็นการผลิตเพื่อการส่งออกหรือค้ากับต่างประเทศพ่อค้าคนกลางและนายทุนเริ่มเข้ามา มีบทบาทในระบบเศรษฐกิจแบบใหม่นี้มากขึ้น สถานการณ์ดังกล่าวผลักดันให้ชาวนาตกเป็นหนี้นายทุนและพ่อค้าคนกลาง ต้องสูญเสียที่ดินทำกินและอพยพไปหาที่ใหม่แต่ก็เข้าสู่วัฏจักรเดิม ภาวะความยากจนเข้าครอบงำชาวนาไทยทั่วไป รัฐบาลในสมัยปี พ.ศ. 2457 ได้พยายามหาทางหยุดยั้งปัญหาดังกล่าว ในที่สุดก็ได้ริเริ่มนำเอา ระบบสหกรณ์หาทุนแบบของโรฟไฟเซน เข้ามาริเริ่มจัดตั้งขึ้นตามคำแนะนำของ เซอร์ เบอ์นาร์ด์ ฮันเตอร์ (Sir Bernard Hunter) นายธนาคารกลาง ชาวอังกฤษแห่งเมืองมัทราช ประเทศอินเดีย ที่ตำบลวัดจันทน์ อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2459 ชื่อ “สหกรณ์วัดจันทน์ไม่จำกัดสินใจ” ซึ่งก็คือสหกรณ์แห่งแรกของประเทศไทยนั่นเอง สหกรณ์นั้นใช้หลักและวิธีการของสหกรณ์เครดิตยูเนียน แต่ไม่มีใครรู้จักสหกรณ์เครดิตยูเนียน คงรู้จักในนามสหกรณ์หาทุนมากกว่ามีเฉพาะผู้ที่ได้รับการศึกษาสหกรณ์จากต่างประเทศกับนักวิชาการสหกรณ์ในสมัยนั้นที่เข้าใจว่าสหกรณ์วัดจันทน์เป็นสหกรณ์เครดิตยูเนียน ชื่อสหกรณ์เครดิตยูเนียน

เพิ่งจะเริ่มเป็นที่รู้จักในหมู่คนไทย เมื่อมีนักพัฒนาในกลุ่มศาสนาคริสต์ นิกายคาทอลิกได้จัดการสัมมนาเรื่อง “การพัฒนาเครดิตยูเนียน” ขึ้นในกรุงเทพมหานคร ที่บ้านเซเวียร์ใกล้อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ เมื่อปี พ.ศ. 2505 และเสริมย้ำด้วยการจัดสัมมนาเรื่อง “เครดิตยูเนียน” ของสมาคมเครดิตยูเนียนแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา ร่วมกับ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ด้วยความสนับสนุนของรัฐบาลไทยในปีพ.ศ. 2506 ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เขตบางเขน จากนั้นมาอีก 2 ปี กลุ่มนักพัฒนาเอกชนซึ่งประกอบด้วย นายแพทย์ อาจารย์มหาวิทยาลัยและ นักศึกษาตลอดจนเจ้าหน้าที่พัฒนาเอกชน ซึ่งร่วมกันดำเนินงานในศูนย์พัฒนาสลัมห้วยขวาง ชื่อศูนย์กลางเทวา ได้ริเริ่มจัดตั้งกลุ่มเครดิตยูเนียนขึ้นในหมู่ชาวสลัมแห่งนั้น เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2508 ให้ชื่อว่า “กลุ่มเครดิตยูเนียนศูนย์กลางเทวา” มีสมาชิกเริ่มแรก 13 คน รวบรวมเงินสะสมงวดแรกจากบรรดาสมาชิก ซึ่งส่วนมากเก็บ ขยะและค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ได้ 360 บาท กลุ่มเครดิตยูเนียนแห่งแรกของประเทศไทยนี้ไม่เป็นที่ยอมรับของทาง ราชการในระยะเริ่มต้นจึงได้รับความอุปถัมภ์จากนักบวชในศาสนาคริสต์นิกาย คาทอลิก คือ บาทหลวง อัลเฟรด บอนแนงค์กับนายแพทย์นักพัฒนาชาวสลัมชื่อ นายแพทย์ชวลิต จิตรานุเคราะห์

เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสหกรณ์เครดิตยูเนียน

สหกรณ์เครดิตยูเนียน มีเป้าหมายสูงสุดที่การพัฒนาคนให้มีคุณภาพและศักยภาพ ที่จะทำงานให้หมู่ คณะ ช่วยพัฒนาความเจริญก้าวหน้า ความมั่นคงแก่สหกรณ์เครดิตยูเนียน ด้วยหลักการพัฒนาจิตใจ พัฒนา เศรษฐกิจและพัฒนาสังคมให้มีคุณภาพ โดยมุ่งให้คนมีในสิ่งต่อไปนี้

1. มีการเรียนรู้ร่วมกันทั้งทางโลกและทางธรรมมากขึ้น ทุกคนสามารถเรียนรู้ปัญหาของคน ของ สังคมรอบข้างด้วยตนเอง เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาเรียนรู้ที่จะสร้างความเป็นอยู่ที่ดีร่วมกัน ตลอดจน เรียนรู้เรื่องต่างๆ ที่จะสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีร่วมกัน
2. มีความจำเริญในทรัพย์ และจำเริญในธรรมร่วมกันมากขึ้น คนในสังคมนี้อาจจะทางเศรษฐกิจดีขึ้น และสังคมสันติสุข ปราศจากภัยและอบายมุข ผู้คนเป็นคืออยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุข
3. ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยกัน ทุกคนในขบวนการสหกรณ์เครดิตยูเนียนจะเป็นผู้มีเกียรติ เสมอภาคกัน ไม่ถูกเหยียดหยาม แบ่งชนชั้น มีเกียรติ มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน

สรุปได้ว่าสหกรณ์เครดิตยูเนียนมุ่งพัฒนาคนให้สามารถอยู่ในสังคมที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ร่วมกันได้โดยสันติสุข สามารถสร้างสรรค์และสังคมและเศรษฐกิจให้อึดต่อความเป็นอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของสหกรณ์เครดิตยูเนียน ก็คือ การส่งเสริมให้สมาชิกช่วยตนเองเพื่อร่วมกันทำธุรกิจและ ช่วยเหลือซึ่งกันและบนพื้นฐานคุณธรรม 5 ประการ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบ เห็นใจกันและ วางใจกัน รวมทั้งจริยธรรมอันดีงาม การประหยัดและการออม เป็นต้น เพื่อให้เกิดประ โยชน์แก่สมาชิกและ ส่วนรวม ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมสามารถช่วยให้ทุกคนอยู่ดีกินดี

จิตตารมณ์ (สนใจ ห่วงใย แบ่งปัน รับผิดชอบ) คุณธรรม 5 ประการ (ซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบ เห็นใจกัน วางใจกัน) เป็นหลักจริยธรรมที่สอนให้สมาชิกของสหกรณ์เครดิตยูเนียนรักใคร่กันฉันท์พี่น้อง สอนให้มีความ เมตตา กรุณาต่อกันและกัน ให้มีความเชื่อและยึดมั่นว่าหากทุกคนในสหกรณ์มุ่งแต่จะให้ซึ่งกันและกัน โดยไม่ แสวงหา สิ่งตอบแทนแล้วเราจะอยู่ร่วมกัน ได้อย่างเหนียวแน่นช่วยให้ทุกคนอยู่ดี กินดี

หลักการดำเนินงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียน กำหนดขึ้นภายใต้ปรัชญาแห่งการร่วมมือกันของคนในสังคมเดียวกัน ยึดถือคุณค่าแห่งความเสมอภาค ภารดรภาพของคน การพึ่งพาตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในทางปฏิบัติแม้จะมีรายละเอียดแตกต่างกันไปบ้างด้วยความมีความแตกต่างทางสังคม เศรษฐกิจ และสภาพภูมิศาสตร์ แต่เป้าหมายสำคัญก็คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การอยู่ร่วมกันฉันท์พี่น้องอย่างสันติสุขของคนในสังคม และการให้การศึกษาอบรมอย่างต่อเนื่อง สหกรณ์เครดิตยูเนียนมุ่งจัดการศึกษาอย่างจริงจังแก่สมาชิก คณะกรรมการ และเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ตลอดจนบริการการศึกษาแก่คนทั่วไปในเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม ประชาธิปไตยและความรับผิดชอบ

สหกรณ์เครดิตยูเนียนเป็นองค์กรที่ออกแบบและจัดตั้งให้เป็นของมวลสมาชิก เพื่อสมาชิก โดยสมาชิก มิใช่เพื่อประโยชน์ของบุคคลหรือกลุ่มคนจึงต้องดำเนินงานภายใต้ความเห็นพร้อมของมวลสมาชิกอย่างเคร่งครัด สำหรับการบริหารและการจัดการ เป็นกระบวนการสากล ซึ่งองค์กรต่าง ๆ จะใช้กระบวนการเดียวกัน แตกต่างกันในเรื่องวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ที่ต้องการบรรลุเท่านั้น องค์กรสหกรณ์มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์มุ่งจัดบริการที่ดีแก่สมาชิกไม่มุ่งเน้นการแสวงหากำไรสูงสุด โดยใช้กระบวนการบริหารและจัดการ 5 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดการบุคคล การอำนวยความสะดวก และการควบคุม และสหกรณ์เครดิตยูเนียนมุ่งใช้เงินเป็นเครื่องมือพัฒนาคน ให้มีคุณภาพทั้งทางจิตใจ ทางสังคม และทางเศรษฐกิจ ซึ่งคนที่มีคุณภาพเหล่านี้จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมโดยรวมของครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติได้ในที่สุด

ปรัชญาแนวคิดการเรียนรู้และการพัฒนาหลักสูตร

มนุษย์จะมีการเรียนรู้ตลอดเวลา และหลายครั้งของการเรียนรู้เหล่านั้นเกิดจากความไม่ได้ตั้งใจ และเกิดขึ้นภายนอกสถาบันการศึกษา นั่นก็ขึ้นอยู่กับว่า มนุษย์คนนั้นเห็นว่า การเรียนรู้สิ่งใดมีประโยชน์และมีคุณค่า และการมีคุณค่าของการเรียนรู้จะขึ้นอยู่กับบุคคลแต่ละคน กลุ่มคน เวลา และ สถานการณ์ในการนำความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ไปใช้ ทั้งหมดทั้งสิ้น คือ กระบวนการของการศึกษา วัตถุประสงค์ของการศึกษา เรียนรู้ขึ้นขึ้นอยู่กับบุคคล บางคนเรียนรู้เพื่อมีชีวิตรอด (Survive) บางคนเรียนรู้เพื่อให้มีชีวิตที่เจริญก้าวหน้าขึ้น (Thrive) แต่ก็น่าเสียดายที่ว่า โอกาสที่คนจะเรียนรู้และรับประสบการณ์ในการเรียนรู้นั้นไม่เพียงพอ และไม่เท่าเทียมกัน (Gordon & Rebell, 2007) หลักสูตรจะช่วยแก้ปัญหาเหล่านั้นได้อย่างไรการจัดการการเรียนรู้ในระบบการศึกษาในทุกวันนี้ ขึ้นอยู่กับว่า มีอะไรที่เป็นความรู้อยู่บ้าง สิ่งนั้นก็จะถูกถ่ายทอดไปยังผู้เรียน ในหลักสูตรที่เน้นตัวเนื้อหาวิชาเป็นศูนย์กลาง (Subject-Centered Curriculum) จะมุ่งเน้นความรู้เฉพาะทางที่อยู่ในเนื้อหาทางวิชาการของวิชานั้นๆ แต่เราในฐานะนักการศึกษา ต้องจดจำไว้เสมอว่า การศึกษามีใช่เป็นเพียงแค่กระบวนการเผยแพร่สาระความรู้ที่มีอยู่เท่านั้น แต่กระบวนการทางการศึกษาที่ดีต้องเน้นให้ผู้เรียนได้นำสาระทางวิชาการที่ได้เรียนรู้นั้นไปเพื่อได้รับการพัฒนาและนำไปแสวงหาหรือเพื่อการค้นพบความรู้ใหม่ (Wraga, 2009) การปรับเปลี่ยนมุมมองในสิ่งที่เรียกว่า ความรู้ (Knowledge) และ มาตรฐานและข้อบังคับ (Standards and Regulations) รวมถึงการขยายตัวอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความรู้อย่างกว้างขวาง การเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของประชาชนเป็นอีกสาเหตุที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมโลก และเศรษฐกิจโลกขึ้น

การกระจายค่านิยม และความก้าวหน้าของความเป็นประชาธิปไตย ล้วนเป็นประเด็นที่ต้องเรียนรู้ และการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้เห็นชัดเจนว่า การศึกษานั้นมิใช่มีกรอบจำกัดเพียงแค่ว่า “โรงเรียน” เท่านั้น แต่ค่านิยมและความเชื่อที่ว่าโรงเรียนคือสถานที่ที่สร้างสรรค์การเรียนรู้ และเพื่อให้ “โรงเรียน” เป็นสถานที่ที่ให้การศึกษและเป็นแหล่งการเรียนรู้กับคนให้มากที่สุด ครอบคลุมสิ่งซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หลักสูตรเป็นเสมือนเข็มทิศในการเปลี่ยนแปลงชีวิตผู้คน และเป็นสิ่งที่กำหนดและสะท้อนกลับแนวความคิดการเรียนรู้ รวมถึงกิจกรรมทางการศึกษาให้กับผู้เรียน (Sowell, 2000) จึงจำเป็นที่โรงเรียนต้องพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในอดีต หลักสูตรทางการศึกษาและการเรียนรู้ เป็นเพียงกระบวนการถ่ายทอดทัศนคติ ความรู้ และทักษะ จากผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่าและมีการศึกษาสูงกว่า ไปสู่คนที่มีประสบการณ์และการศึกษาที่ต่ำกว่า เท่านั้น ประกอบกับโดยทั่วไปแล้ว สังคมตระหนักและให้ความสำคัญ ว่า โรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาของสังคมเพียงแห่งเดียวที่ให้โอกาสทางการเรียนรู้กับบุคคลในชาติ ทั้งที่การศึกษาเรียนรู้อาจเกิดขึ้นจากภายนอกห้องเรียนและอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ดังนั้นทฤษฎีการจัดการศึกษาจึงมิได้มุ่งเพียงแต่ทฤษฎีเกี่ยวกับในระบบโรงเรียน หากแต่ต้องรวมถึงทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันกับสมาชิกโดยรวมของสังคม (Gordon & Rebell, 2007) การกำหนดหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงหลักการศึกษาคือพื้นฐานที่ว่า การศึกษาเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต และในทุกสถานการณ์ที่คนมีชีวิตอยู่ร่วม

หลักปรัชญาที่ควรคำนึงในการกำหนดหลักสูตร

ในการร่างหลักสูตรการเรียนการสอน ควรต้องคำนึงถึงปรัชญาของโลก ของประเทศ และค่านิยมต่างๆ ความต้องการของสังคม และเป้าหมายของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ปรัชญาของโลก (World Philosophy) ที่เป็นพื้นฐานในการกำหนดทิศทางของการจัดการศึกษา (Webb, Metha & Jordan, 2003) ได้แก่

1. Ontology (Metaphysics): การเรียนรู้ของจริงต่างๆ ที่อยู่ในโลกและสิ่งแวดล้อมรอบตัวโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า

2. Epistemology: การเรียนรู้ศาสตร์ต่างๆ

3. Axiology: การเรียนรู้ในเรื่องของความดี ความสวยงาม ค่านิยม โดยมาผสมผสานกับ Educational Domains เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่พึงประสงค์ อันได้แก่

1. Cognitive Domain: มุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทางด้านความรู้ และสติปัญญา

2. Affective Domain: มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดี เกิดความรักในสิ่งที่ได้เรียนรู้และการเรียนรู้

3. Psychomotor Domain: มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะ ความเชี่ยวชาญในสิ่งที่ได้เรียนรู้

หากเราลองเปรียบเทียบกับองค์การของศึกษาไทย กล่าวคือ พุทธิศึกษา จริยศึกษา หัตถ ศึกษา และ พลศึกษา เราก็เห็นได้ว่ามีพื้นฐานที่ไม่ต่างกัน ซึ่งก็เป็นที่มาของหลักสูตรปัจจุบันที่เน้นให้ ผู้เรียนเป็นคนเก่ง เป็นคนดี และเป็นผู้ที่อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้นข้อสำคัญในการกำหนดหลักสูตร คือ ต้องคำนึงถึงการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและเตรียมตัวผู้เรียนที่จะเรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆ นอกโรงเรียนได้อย่างมีความสุข เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม Dewey (1916) เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ นอกโรงเรียน โดย Dewey ได้ระบุว่า การศึกษาแบ่งได้เป็น 2 ประเภท กล่าวคือ การศึกษาที่ตั้งใจให้เกิดการ

เรียนรู้ (Deliberate Education) และการศึกษาที่เกิดจากสถานการณ์หรือเรียนรู้จากสิ่งอื่นๆ (Incidental Education) นักการศึกษา มักจะมุ่งเน้นการจัดการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรเพื่อตอบสนองเพียงการศึกษาประเภทแรก และลืมนึกถึงการเตรียมผู้เรียนในการที่จะต้องพบกับสถานการณ์ที่จะต้องเผชิญและเรียนรู้กับการศึกษาประเภทที่สอง หลักสูตรแม้จะจัดไว้สำหรับนักเรียนในระบบโรงเรียน แต่ก็ต้องเปิดกว้างเพื่อให้เกิดการเรียนรู้นอกชั้นเรียนหรือนอกโรงเรียน เพราะได้มีการระบุไว้อย่างชัดเจนว่า การเรียนรู้นอกห้องเรียนนั้น มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระบบโรงเรียนของผู้เรียน (Anyon, 2005; Barton, 2003; Gordon, Bridglall & Meroe, 2005) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งส่วนหนึ่งมีผลมาจากการเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่ไม่หยุดนิ่ง หลักสูตรและผู้รับผิดชอบในการพัฒนาหลักสูตร ในการกำหนดมาตรฐานของหลักสูตร และกำหนดตัวมาตรฐานต่างๆ เพื่อพัฒนาระบบการศึกษา จึงควรได้รับการปฏิรูป หากโรงเรียนและบุคคลที่กำหนดคกไกทางการศึกษาไม่สามารถเปลี่ยนแปลงให้ทันกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการเรียนรู้แล้ว การเรียนรู้ก็คงทิ้งห่างระบบโรงเรียนไปไกล (Collins & Halverson, 2009) การขยายตัวของแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ควรได้รับการคำนึงถึงในการกำหนดหลักสูตรการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน เป็นต้นว่า การจัดการเรียนที่บ้าน (Home Schooling) การเรียนรู้ ณ ที่ทำงาน (Workplace Learning) การศึกษาทางไกล (Distance Learning) ศูนย์การเรียนรู้ (Learning Centers) โทรทัศน์เพื่อการศึกษา (Educational TV) Video และ Software ต่างๆ รวมถึง Websites ใน Internet สิ่งเหล่านี้มันบอกได้ถึง วิธีการและกระบวนการยุคใหม่แห่งการเรียนรู้และระบบใหม่ของการศึกษา (Collins & Halverson, 2009)

ใครควรเป็นผู้กำหนดหลักสูตร

การขยายขอบเขตของหลักสูตรและการจัดการการเรียนรู้ ควรต้องคำนึงสำหรับผู้รับผิดชอบในการออกแบบและกำหนดหลักสูตร ไม่ว่าจะเป็นในเรื่อง ความรับผิดชอบ (Responsibility) ในการจัดการการศึกษา และ ความคาดหวัง (Expectations) ที่ต้องได้รับการพัฒนาจนถึงระดับปัจเจกบุคคล เนื้อหาสาระ (Content) รวมถึง กระบวนการฝึกฝน ความมีวินัยในการเรียน และ การเรียนรู้ที่ว่าจะต้องเรียนอย่างไร วิธีสอน (Pedagogy) ที่จะต้องพัฒนาจากการฝึกฝน จนมีความรู้ความสามารถและสามารถมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่นและสิ่งรอบตัว และสถานที่ นักการศึกษาต่างเข้าใจดีว่า หลักสูตรที่ดีนั้น เกิดจากกระบวนการที่ดำเนินอย่างต่อเนื่องของการคิด การวิจัย และการประเมินจากผลสะท้อนกลับของการนำหลักสูตรไปใช้ (Tyler, 1949) ดังนั้น การที่จะได้มาซึ่งผลของความคิดที่ครอบคลุม การวิจัยที่เชื่อถือและยืนยันได้ และผลสะท้อนกลับของการใช้หลักสูตร จึงต้องเกิดจากบุคคลที่หลากหลาย แต่ละบุคคลจากแต่ละฝ่ายจะมีแนวคิด มุมมองและความตั้งใจ รวมถึงเป้าหมายในการพัฒนาคนผ่านกระบวนการของการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม การร่างและ การออกแบบหลักสูตร รวมถึงการพิจารณายอมรับในหลักสูตรไม่สามารถจำกัดอยู่เพียงแค่แวดวงของครู ผู้บริหารการศึกษา หรือผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรเท่านั้น การตัดสินใจในการกำหนดหลักสูตร จะเกิดขึ้นภายใต้บริบทที่เป็นปัจจุบันของชุมชน จังหวัด ภาค หรือประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น (Webb, Metha & Jordan, 2003) หลักสูตรที่ดี และเป็นที่ยอมรับของสถานที่หนึ่ง ก็ไม่ได้หมายความว่า จะใช้ได้ดีและเกิดสัมฤทธิ์ผลที่ดีกับอีกสถานที่หนึ่ง หรือที่เดียวกัน แต่ในเวลาที่แตกต่างกันหรือใช้กับผู้เรียนต่างกลุ่มกัน

วัตถุประสงค์ วิธีการ ความแข็งแกร่งและความสำเร็จของหลักสูตร ควรที่จะได้รับอิทธิพลมาจากบุคคลในหลากหลายอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลในสายการเมืองการปกครอง สายสังคมศาสตร์ สายเศรษฐศาสตร์ นักการศึกษาเอง หรือแม้กระทั่งบุคคลในสายการศาสนาที่ตาม (Tietelbaum, 1998) ผู้กำหนดหรือผู้ใช้หลักสูตรควรต้องได้รับคำปรึกษาทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม และทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ จากบุคคลตั้งแต่ผู้ปกครอง กลุ่มชมรมหรือสมาคมในชุมชน ครู คณะกรรมการบริหารโรงเรียน ข้าราชการทางการศึกษาของอำเภอและจังหวัด คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ รายงานการศึกษาต่างๆ รัฐบาลของชาติ องค์กรอาชีพต่างๆ ตลอดจนเป้าหมายและมาตรฐานของบุคคลที่พึงประสงค์ในระดับชาติ ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากกรณีที่บริษัทเอกชนหลายบริษัทในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เข้าร่วมร่างและกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย บริษัทเหล่านี้จะเป็นผู้ระบุถึงศักยภาพ ความรู้ ความสามารถและทักษะในการทำงาน ที่ทางบริษัทต้องการ และมหาวิทยาลัยก็จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ตรงตามความต้องการ ส่งนักศึกษาเข้าเรียนรู้งานและฝึกงานในบริษัทเหล่านั้น เมื่อสำเร็จการศึกษา นักศึกษาก็จะมีทักษะตรงตามที่บริษัทต้องการ และพร้อมเข้าทำงานในบริษัทเหล่านั้นได้เลย โดยที่บริษัทก็ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมพนักงาน

การกำหนดหลักสูตรที่ดี ก็จะเป็นเสมือนแสงไฟที่ส่องทางไปสู่ความสำเร็จของบุคคลที่เดิน ตามแสงไฟที่ส่องนำทางนี้ แสงไฟจึงต้องส่องแสงไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาคน มิใช่ส่องไปแบบไร้ทิศทาง อย่างไรก็ตามหลักสูตรต้องเป็นที่เข้าใจได้ (Comprehensiveness) สำหรับผู้ใช้หลักสูตร ต้องมีความเป็นเหตุเป็นผล (Cogency) มีความเกี่ยวเนื่องเกี่ยวพัน (Coherency) และมีความกลมกลืน (Consonance) ทั้งในส่วนของวิชาเดียวกันที่สอนในชั้นที่ต่างระดับกัน ที่เรียกว่า การกลมกลืนและเกี่ยวพันในแนวตั้ง และในส่วนของวิชาที่ต่างกัน แต่สอนในระดับเดียวกัน คือในแนวนอน รวมถึงความเกี่ยวพันกับโครงสร้างและความต้องการของสังคม เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ประโยชน์ของการเรียนรู้อย่างแท้จริงในชีวิตประจำวัน

(บทความโดย: ดร. สิทธิพร เอี่ยมแสนรองผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต)

การทำโครงการวิจัยชุดนี้ นำแนวคิดการเรียนรู้และการพัฒนาหลักสูตรจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

1. บทความของหนังสือการเรียนรู้และกระบวนการจัดการความรู้ของชวานาในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน บรรณาธิการวิชาการ โดย คุณเนาวรัตน์ พลายน้อย อธิบายการเรียนรู้และความรู้นั้นมีมุมมองที่หลากหลายทั้งทางด้านจิตวิทยา การศึกษา สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ปรัชญา และการพัฒนาสังคมในมุมมองที่หลากหลายนี้มีทั้งส่วนที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันไปตามความเชื่อของนักวิชาการ อย่างไรก็ตามภายใต้ลักษณะร่วมกันบางประการของชวานาและประชากร วิทยุใหญ่ มีความเห็นว่าการอธิบายการเรียนรู้และความรู้นั้นควรอธิบายภายใต้แนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ รวมทั้งอาจมีการเพิ่มเติมแนวคิดทางปรัชญาบ้าง ดังนี้

ความรู้คืออะไร : มุมมองจากทฤษฎีวิพากษ์ แม้ว่าบทนี้จะให้ความสำคัญการจัดการความรู้ และนักจัดการความรู้ทั้งหลายก็มักจะพยายามอธิบายความหมายและประเภทของความรู้ไว้หลากหลายอย่างน่าสนใจ ด้วยเหตุเพราะเมื่อเข้าใจว่าความรู้คืออะไรและมีกี่ประเภทจะได้ออกไปค้นหาหรือผลิตความรู้นั้น เพื่อนำมาจัดการให้เกิดผลกับองค์กรต่อไป ดังเช่น การแยกแยะความรู้เป็นความรู้จากภายนอก และความรู้ฝังลึก ซึ่งเป็นการแบ่งตาม

แหล่งกำเนิดของความรู้เป็นความรู้จากภายนอก และความรู้ฝังลึก ซึ่งเป็นการแบ่งตามแหล่งกำเนิดของความรู้เพื่อจะไปหาความรู้นั้นมาบริหารจัดการ พบว่าการแบ่งความรู้ตามการใช้ประโยชน์ของรู้นั้น ก็น่าสนใจ เช่นเดียวกัน เหตุเพราะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่แบบชวานานัน (รวมทั้งอาชีพอื่นด้วย) มักผูกพันกับการประกอบอาชีพเป็นอย่างมาก ความรู้จึงสัมพันธ์กับการงานอาชีพอย่างแยกกันไม่ออก เพียงแต่ความรู้ที่ผูกพันกับการงานอาชีพนั้น จะมีขอบเขตเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับความสนใจของผู้เรียนเอง ในเรื่องนี้นักปราชญ์ชาวเยอรมัน คือ Jurgen Habermas ได้เสนอว่า ความสนใจทางปัญญาของมนุษย์มักจะมีรากฐานมาจากสังคมที่แวดล้อมเขาอยู่ในสามด้าน คือ การทำงาน การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และอำนาจบุคคลใดที่เข้าใกล้เรื่องใดในสามเรื่องนี้ก็จะมีความสนใจใคร่รู้ไปตามด้านนั้น เช่น คนที่จดจ่ออยู่กับการทำงานมากก็จะสนใจเรียนรู้งาน คนที่เกี่ยวข้องกับผู้คนมาก ๆ ก็สนใจความรู้ที่จะทำให้มีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นดี มีประสิทธิภาพ คนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ(ทั้งในทางที่มีอำนาจและในทางที่ถูกลิดรอนอำนาจ) ก็สนใจความรู้จะเสริมพลังอำนาจของตนเอง เป็นต้น อย่างไรก็ตามไม่ว่าคนเราจะเกี่ยวข้องหรือยึดติดกับด้านใด เป้าหมายสุดท้ายของการเรียนรู้ก็คือการปลดปล่อยมนุษย์ให้เป็นอิสระ หรือพึ่งตนเองได้ ดังนั้น มิติ(domain) ของความรู้ที่จะนำไปสู่การปลดปล่อยมนุษย์ได้นั้น ควรมี 3 มิติตามข้อเสนอของ Habermas ดังนี้

- 1.1 มิติเทคนิควิธีการ (technical) เกี่ยวข้องกับการทำงานของปัจเจกบุคคลเป็นอย่างมาก มิตินี้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่จะควบคุม เทคนิคเครื่องมือ กลไกต่าง ๆ ที่จะทำให้ผลการทำงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 1.2 มิติการปฏิบัติจริง (practical) คำว่า “ปฏิบัติจริง” นั้น หมายถึงความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม ซึ่งเป็นวิถีปกติของมนุษย์ มิตินี้จะเกี่ยวข้องกับการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น คือ พอคนมีความสามารถในการใช้เทคนิควิธีการต่างๆ ในการทำงานแล้ว ก็จำเป็นต้องมีการสื่อสารสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยเช่นเดียวกัน มิตินี้ให้ความสำคัญกับกระบวนการทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสาร
- 1.3 มิติการเสริมพลัง (empowerment) เกี่ยวข้องกับเรื่องพลังอำนาจเชื่อว่าความรู้จะทำให้คนมีความเป็นอิสระ ไม่ถูกควบคุมหรืออยู่ในภาวะต้องพึ่งพา (ความรู้) จากผู้อื่น มิตินี้จะให้ความสำคัญกับการจัดการภายในตนเองและสภาพแวดล้อมเพื่อให้สามารถที่จะควบคุมตนเอง หรือพึ่งตนเองได้ โดยเน้นการตรวจสอบสำรวจตนเอง (self-reflectiveness) เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นอิสระในที่สุด

ในการอธิบายว่าผู้ใหญ่เรียนรู้รู้อย่างไรนั้น ในวงการศึกษานอกกระบวนหรือการศึกษาตลอดชีวิต ได้มีศาสตร์หนึ่งชื่อว่า andragogy (ตามรากศัพท์หมายถึงการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ในขณะที่ Pedagogy หมายถึงการเรียนรู้ของเด็ก) ที่นำเสนอโดย Malcolm Knowles ได้อธิบายลักษณะเฉพาะหรือข้อตกลงเบื้องต้น 5 ประการของการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ไว้ดังนี้ (Knowles, 1980)

- ก. ธรรมชาติของผู้เรียน ด้วยวุฒิภาวะของผู้เรียนที่จะพัฒนาจากการพึ่งพา มาสู่การนำตนเอง (self-directedness) ที่อาจจะมากขึ้นแตกต่างกันไปในผู้ใหญ่แต่ละคน แต่ Knowles เชื่อว่า

ผู้ใหญ่ทุกคนมีแรงขับ หรือมีความต้องการที่จะแนะนำตนเอง มากกว่าที่จะต้องการจะเป็นผู้คล้อยตามหรือฟังผู้อื่น

- ข. บทบาทของประสบการณ์ของผู้เรียน ถือเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญของการเรียนรู้ เพราะผู้ใหญ่มีการสะสมประสบการณ์การทำงานมาจากวัยเด็ก เพราะสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน) และเพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ จากการทำงาน ผู้ใหญ่จะเกาะติดการเรียนรู้หากเขาได้ประสบการณ์จากการเรียนรู้
- ค. ความพร้อมในการเรียนรู้ ผู้ใหญ่จะพร้อมที่จะเรียนเมื่อเขาได้มีประสบการณ์กับตัวเองว่า มีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ในเรื่องที่จะเข้ามาแก้ไขปัญหาคือชีวิตของเขา นักการศึกษาจำเป็นต้องจัดให้เขามีประสบการณ์ตรง เพื่อค้นคว้าให้พบถึงปัญหาด้วยตนเอง จนเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้
- ง. ทิศทางของการเรียนรู้ ผู้ใหญ่มองการเรียนรู้เป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพไปสู่การประสบผลสำเร็จในการมีศักยภาพเต็ม เขาต้องการที่จะประยุกต์สิ่งที่ได้เรียนแต่ละวันไปสู่ชีวิตที่คิดไว้ในวันต่อไป ดังนั้นทิศทางการเรียนรู้ จะเปลี่ยนจากเอาวิชาหรือเนื้อหาเป็นศูนย์กลางไปสู่การใช้ปัญหาของผู้ใหญ่เป็นศูนย์กลาง
- จ. แรงจูงใจในการเรียน สำหรับผู้ใหญ่แล้วจะมาจากด้านใน กล่าวคือ การเรียนรู้มิได้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ หากแต่เกิดจากเงื่อนไขที่ผู้ใหญ่ต้องการจะเรียนรู้เอง

การออกแบบการเรียนรู้ที่น่าสนใจสำหรับผู้ใหญ่

1. เรียนรู้จากเรื่องใกล้ตัว ซึ่งหมายถึง เรื่องที่ตรงกับปัญหาของตนเอง บ่อยครั้งที่พบว่าผู้เรียนบางคนซักถามกับครูหรือวิทยากรอย่างมากในบางประเด็นที่ตรงกับปัญหาของตนเอง และก็บ่อยครั้งอีกเช่นกันที่พบว่า ผู้เรียนไม่ให้ความสนใจหรือจับกลุ่มย่อยสนทนากัน เมื่อหัวข้อบรรยายนั้นไม่น่าสนใจ
2. เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ชาวนาไม่ชอบบรรยายที่เป็นทางการ เช่น ในห้องประชุม เขาจะไม่ชอบแลกเปลี่ยนในบรรยากาศแบบนี้ รวมทั้งไม่ชอบการเรียนรู้ที่ต้องฟังนาน ๆ
3. ชอบความแปลกใหม่ ดังที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่า ผู้เรียนแต่ละคนนั้น ได้สะสมความรู้ความเชื่อในการทำงานมาหลายชั่วอายุคน เขาย่อมมีความรู้สึกว่าได้รู้ทุกอย่างแล้วของการทำนา ดังนั้นการจะให้ชาวนาได้มาเรียนรู้เรื่องการทำนาอีกครั้ง สิ่งที่จะนำเสนอจะต้องมีความแปลกใหม่ ทำทายและน่าสนใจ มิฉะนั้นเขาจะปฏิเสธการเรียนรู้ทันที
4. ชอบเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อย ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความสนใจ ปัญหาหรือประสบการณ์ตรงกัน จะแลกเปลี่ยนกัน ได้อย่างมาก รวมถึงเมื่อมีสมาชิกไม่มากนัก เขาจะกล้าแสดงออกมากกว่าเมื่อต้องอยู่ในกลุ่มใหญ่ นอกจากนี้การเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อยช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียน ทำให้เกิดความรู้สึกว่ามีเพื่อน

5. ให้ความสำคัญกับการชื่นชมกัน (appreciation) การให้ความสำคัญผ่านการชื่นชมในความสำเร็จทั้งชื่นชมกันเองหรือให้คนนอกมาชื่นชม แม้ว่าจะเป็นความสำเร็จเพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ ถือเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างมาก
6. ชอบที่จะแบ่งปันความรู้ แม้ว่าภายนอกจะดูเหมือนชวานา มักอายหรือไม่กล้าแสดงออก แต่หากเมื่อได้รวมกลุ่มและเป็นเรื่องที่เขามีความรู้แล้ว เขาจะกล้าเล่าให้คนอื่นฟังถึงประสบการณ์ของตัวเอง

2. โครงการวิจัย โรงเรียนลูกชวานาเพื่อเพิ่มสมรรถนะการทำการเกษตรเชิงธุรกิจ : มิติใหม่แห่งการเรียนรู้ จากแปลงนาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ที่มา : จุฑาทิพย์ ภัทราวาท (2550) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายสำคัญนารสร้างแนวคิด การออกแบบหลักสูตรเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้แก่ลูกเกษตรกร ตลอดจนการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายและ มาตรการสำหรับการเพิ่มสมรรถนะแก่ลูกเกษตรกรในการทำการเกษตรในเชิงธุรกิจที่ยั่งยืน มีผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

การสร้างแนวคิดการเรียนรู้มุ่งไปที่การยกระดับสมรรถนะแก่ชวานาใน 3 มิติ คือ การปรับทัศนคติที่ดีต่ออาชีพทำนา การปรับวิถีคิดให้ชวานาสามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลง และการเพิ่มพูนความรู้และทักษะในการ ประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตในแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเป็น “ชวานามีอาชีพ” ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ “รักษาคูณธรรม คิดสร้างสรรค์และแบ่งปัน มีศรัทธาในอาชีพ ใฝ่หาความรู้อยู่ตลอดเวลา และก่อให้เกิดสมดุลในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต”

การออกแบบหลักสูตรเป็นไปในแนวทางของ Backward Design ที่หยิบยกสภาพปัญหาของชวานาเป็น ประเด็นในการกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ กรอบการประเมินผลการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ กระบวนการออกแบบหลักสูตรเป็นไปภายใต้การมีส่วนร่วมของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา เศรษฐศาสตร์เกษตร เกษตรศาสตร์ ปราชญ์ชาวบ้าน นักส่งเสริมเกษตร แกนนำชวานาที่เผชิญปัญหาในอาชีพ ผู้นำสถาบันเกษตรกร จำนวน 67 คน ใช้ระยะเวลา 6 เดือน ในการพัฒนาตัวแบบหลักสูตร ประกอบด้วยหน่วยเรียนรู้ 15 หน่วยเรียน โดยมีเอกสารสาระการเรียนรู้ คู่มือการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ที่แนะนำเพื่อใช้ประกอบการสอนรูปแบบต่าง ๆ เพื่อนำไปทดลองใช้หลักสูตรในพื้นที่เป้าหมาย

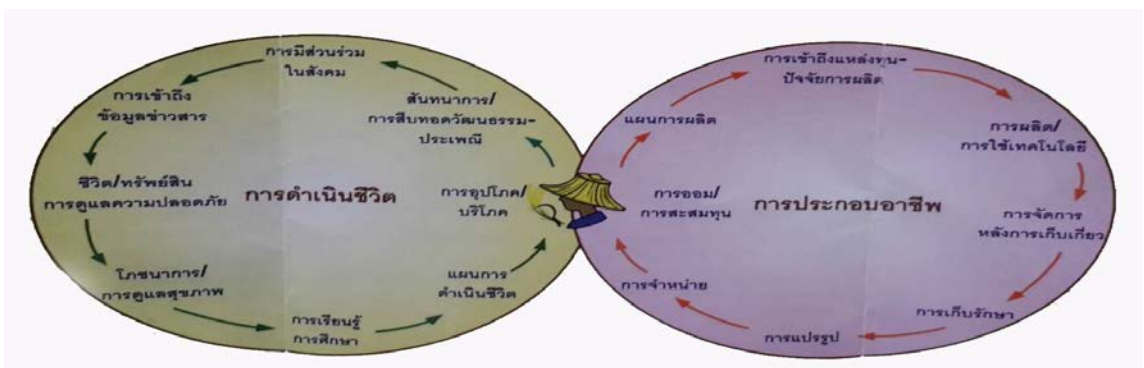
แนวคิดการเรียนรู้และการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งกล่าวถึงการออกแบบการศึกษาสำหรับชวานา จำเป็นต้อง เน้นกระบวนการศึกษาที่มีผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน (life-long education) ที่เป็นผลมาจาก กระบวนการพัฒนาสติปัญญา ครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ มุ่งให้ชวานาได้พัฒนาตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาต่อเนื่องจนเต็มศักยภาพ โดยแต่ละคนมีแรงจูงใจที่ จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาตลอดชีวิตจึงเป็นการจัดเตรียม กระบวนการหรือประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ในโครงการวิจัยโรงเรียนลูกชวานาได้อ้างถึง วัลลภ พรหมทอง (2541) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า การเรียนทำให้เกิด “การเปลี่ยนแปลง” การเปลี่ยนแปลงในที่นี้คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน แต่การเปลี่ยนแปลงนั้น อาจเปลี่ยนเพียงบางส่วนหรือชั่วคราว จนกว่าจะมีการบังคับหรือมีความจำเป็นที่ต้องใช้ในการประกอบอาชีพ

หรือปฏิบัติการกิจประจำวัน การสอนเกษตรกรจะต้องเป็นกระบวนการที่ช่วยให้เกษตรกรพัฒนาและสามารถช่วยตนเองให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนมุ่งหวัง และให้เกษตรกรมีความสามารถแก้ปัญหาของตนเองได้ทั้งในครัวเรือนและในฟาร์ม การเรียนของเกษตรกรเป็นแบบสมัครใจ ไม่ใช่ภาคบังคับ ดังนั้นจึงได้แนะนำขั้นตอนการสอนเกษตรกรไว้ ดังนี้ คือ

1. สร้างความสนใจให้เกิดกับผู้เรียน เกษตรกรแต่ละรายมีความสนใจแตกต่างกันไป บางครั้งเกษตรกรไม่มีความตระหนักในเรื่องปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหา ดังนั้นถ้าสามารถสร้างความสนใจให้เกิดกับเกษตรกรได้ ก็จะเป็นจุดเริ่มต้นในการตั้งใจเข้ามารับความรู้
2. เมื่อเกษตรกรมีความสนใจที่จะเรียนแล้ว ก็ต้องกระตุ้น เร่งเร้าให้เกษตรกรมีความตั้งใจที่จะรับความรู้
3. เร่งเร้าให้เกษตรกรมีความต้องการความรู้ มีความสนใจในความคิดใหม่ ๆ หรือการปฏิบัติใหม่ๆ ที่ดีกว่าเดิม จนกระทั่งเปลี่ยนแปลงความสนใจนั้นเป็นความปรารถนาหรือมีแรงผลักดันเพียงพอที่จะนำไปสู่ความต้องการที่จะเรียน
4. ชักชวนให้เกษตรกรได้เข้ามาเรียน เมื่อเกษตรกรมีความปรารถนาที่จะเรียน ก็เป็นการง่ายที่จะนำไปสู่การเรียนการสอน โดยการชักนำให้มาเรียนรู้ตามความต้องการที่ปรารถนา
5. การสอนก็จะนำไปสู่ความสำเร็จที่ผู้สอนได้ตั้งใจไว้ เกษตรกรจะได้เรียนรู้ในวิชาการที่นำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ
6. ต้องทำให้เกษตรกรเกิดความพอใจในการเรียนที่ตรงตามความต้องการของเกษตรกร

นอกเหนือจากรายละเอียดบทความดังกล่าวข้างต้นที่จะนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร เกี่ยวกับการมองอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างเป็นองค์รวมและดำเนินไปพร้อมกันตามที่ รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท (2550) กล่าวถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงของสองเรื่องนี้ไว้ว่า กิจกรรมในการประกอบอาชีพเริ่มต้นจากแผนการผลิตซึ่งจะเชื่อมโยงไปสู่การเข้าถึงแหล่งทุนและปัจจัย การผลิตและการใช้เทคโนโลยี การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การเก็บรักษา การแปรรูป การจำหน่าย หลังจากจัดสรรเป็นเงินออมและการสะสมทุนแล้วก็จะเป็นเรื่องของแผนการดำเนินชีวิต ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ โภชนาการและดูแลสุขภาพ การดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมในสังคม สันทนาการและการสืบทอดวัฒนธรรม และประเพณี รูป กรอบแนวคิดหลักสูตรที่มองความเชื่อมโยงของอาชีพและการดำเนินชีวิตชานาไปด้วยกันตามแนวคิดนี้ จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาอาชีพและการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนาได้ด้วยตนเองอย่างมั่นคง

3. หลักสูตรในโครงการแก้หนี้แก้จนเริ่มต้นชีวิตใหม่ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

โครงการนี้เป็นความร่วมมือระหว่างมูลนิธิสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เกษตร และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดโครงการคำร้องขึ้นเมื่อปี 2551-25557 และประเมินแล้วได้ผลดี จึงมีการขยายผลในพื้นที่ต่าง ๆ ในปี 2554 สาระสำคัญของโครงการประกอบด้วย

3.1 เกษตรกรที่เป็นหนี้ และสมัครใจที่จะเรียนรู้และตลอดเวลา รุ่นละ 30 คน โดยมีระยะเวลาดำเนินการรุ่นละ 6 เดือน

3.2 หลักสูตรในโครงการ ประกอบด้วยสาระวิชา 3 วิชา ได้แก่

- เศรษฐกิจพอเพียง
- ทางสู่ชีวิตที่สมดุล
- เกษตรกรรมยั่งยืน

ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างแผนงานของเกษตรกรในโครงการ 4 แผน ได้แก่ แผนชีวิต แผนอาชีพ แผนการเงิน และแผนสุขภาพ

3.3 เวลาการเรียนรู้อาทิตย์ละ 1 วัน ขึ้นอยู่กับความพร้อม ความเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของเกษตรกรแต่ละรุ่น โดยห้องเรียนจะอาศัยห้องประชุมเจ้าหน้าที่ ศาลาวัด หรือสวนเกษตรของผู้เรียนเป็นแหล่งศึกษาหมุนเวียนกันไป

3.4 หัวใจสำคัญของโครงการ คือ กระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกร ซึ่งเน้นการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง ประกอบด้วย กระบวนการเรียนรู้ภายในตนเอง ได้แก่ การเรียนรู้ร่วมกับคนอื่นในกลุ่มเพื่อให้รู้จุดอ่อน จุดแข็งของแต่ละคน มีการควิชีดี เป็นแบบอย่างของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ การไปศึกษาดูงานแปลงเกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ในท้องถิ่น การคูกิจกรรมการแปรรูป การตลาด เป็นต้น เหล่านี้เป็นการเรียนรู้แบบอย่างภายนอก แล้วนำข้อมูลมาถกเถียงพูดคุยค้นหาสาระและแนวทางการประยุกต์ใช้

บทที่ 3

ผลการดำเนินงานวิจัย

การดำเนินการจัดทำหลักสูตรไปตามแผนการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วนที่สำคัญจากการระดมความคิดเห็นเพื่อให้ได้ Concept สำหรับสมรรถนะเกษตรกร “การยกระดับความรู้ ทักษะ ทักษะคิของเกษตรกร” โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้ได้องค์ความรู้ในเรื่องพื้นฐานที่เกษตรกรควรทราบ และดำเนินการรวบรวมจัดทำเป็นหลักสูตร

3.1 ผลการออกแบบและพัฒนาหลักสูตร

3.1.1 การพัฒนาหลักสูตรเรียนรู้ “เป้าหมายชีวิต : ความสุข ความสมดุล ความมั่นคงของชีวิตเกษตรกร” ที่จัดทำขึ้นในครั้งนี้ได้อยู่ภายใต้โครงการวิจัย การพัฒนาระบบส่งเสริมเรียนรู้เพื่อยกระดับสมรรถนะการแข่งขันผ่านกลไกสถาบันเกษตรกร

การออกแบบหลักสูตรได้ดำเนินการภายใต้การมีส่วนร่วมของผู้นำเกษตรกรที่ให้ข้อมูลที่เป็นแนวปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิที่ช่วยเสนอแนะเนื้อหาสาระมาประยุกต์เป็นสาระการเรียนรู้ ซึ่งทีมวิจัยได้ร่วมกันจัดทำหลักสูตรในเบื้องต้นเพื่อนำหลักสูตรไปร่วมพิจารณากับทีมวิทยากรที่จะลงพื้นที่ไปให้ความรู้ตลอดจนทักษะแก่ผู้นำเกษตรกร ซึ่งกลุ่มผู้นำเกษตรกรจะเป็นผู้ทดลองศึกษาเนื้อหาหลักสูตรที่กำหนดไป ตลอดจนถึงความมุ่งหวังที่จะได้แก่นำจากผู้นำเกษตรกรในการไปเผยแพร่องค์ความรู้ให้กับเกษตรกรคนอื่นๆ ในลำดับต่อไป

3.1.2 จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้

เพื่อยกระดับความรู้ ความสามารถของผู้นำเกษตรกร โดยมีแนวทางการที่จะดำเนินการ 3 มิติ

- การยกระดับความรู้
- ปรับเปลี่ยนทักษะ ทักษะคิของเกษตรกร
- รวบรวมองค์ความรู้ที่เป็นเรื่องพื้นฐานเกี่ยวข้องกับเกษตรกร

เพื่อจัดทำเป็นหลักสูตร เป็นคู่มือส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียน

3.1.3 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกรซึ่งเป็นผู้ดำเนินในพื้นที่หรือเป็นคณะกรรมการสหกรณ์เครดิตยูเนียนใน อำเภอท่ายาง อำเภอบ้านลาด อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ที่มีคุณสมบัติตามเงื่อนไขที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ให้หลักสูตรเรียนรู้มีความสมบูรณ์ในสาระการเรียนรู้และกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การขยายผลแก่ผู้สนใจในอนาคตต่อไป จำนวน 9 สหกรณ์ 38 คน

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	สหกรณ์เครดิตยูเนียน
1.	นายบุญชู สวคโสม	ส.บ้านหนองกระทุ่ม
2.	นายสานิตย์ ใ้หนูช	ส.บ้านหนองกระทุ่ม
3.	นายบำเพ็ญ แซ่ไป๋	ส.บ้านหนองกระทุ่ม
4.	นส.พัชรี ยี่ตัน	ส.บ้านหนองกระทุ่ม
5.	นส.มาลี ไมตรีจิตร	ส.โรงเรียนวัดหนองแก
6.	นางวิเชียร บานแยม	ส.โรงเรียนวัดหนองแก
7.	ร.ต.ต.ทอง นุชอ่อง	ส.โรงเรียนวัดหนองแก
8.	นายสมนึก เอี่ยมทับ	ส.โรงเรียนวัดหนองแก
9.	นายชวน ศิริเรือง	ส.โรงเรียนวัดหนองแก
10.	นายมงคล อินงาม	ส.โรงเรียนวัดหนองแก
11.	นางเฉลียว นกแก้ว	ส.โรงเรียนวัดหนองแก
12.	นางมี อยู่อิน	ส.โรงเรียนวัดหนองแก
13.	นส.บุญสม พรพิจิตรทรัพย์	ส.วัดหนองมะกอกพัฒนา
14.	นายสุชาติ บุตรแพ	ส.วัดหนองมะกอกพัฒนา
15.	นางสิน มาแ้ว	ส.วัดหนองมะกอกพัฒนา
16.	นางสุภาพร แสนสวัสดิ์	ส.บ้านช่องวังจันทร์
17.	นายคงเดช บัวเจริญ	ส.บ้านช่องวังจันทร์
18.	นายสมชาย วรรณจำ	ส.บ้านช่องวังจันทร์
19.	นายเสน่ห์ พันธุ์นั้	ส.บ้านช่องวังจันทร์
20.	นางสำรวย หลิมตะกูด	ส.บ้านช่องวังจันทร์
21.	นายฟุ้ง มั่นคง	ส.บ้านห้วยเสือสามัคคี
22.	นายเพื่อ มั่นคง	ส.บ้านห้วยเสือสามัคคี
23.	นายเฉลียว แสงสว่าง	ส.บ้านห้วยเสือสามัคคี
24.	นายก้องเกียรติ แก้วเกตุ	ส.บ้านห้วยเสือสามัคคี
25.	นายสนั่น คมจำ	ส.บ้านห้วยเสือสามัคคี
26.	นายกิตติศักดิ์ สายเหล่า	ส.วัดกุ่มสามัคคี
27.	นายณัฐพร สุขเกษม	ส.วัดกุ่มสามัคคี
28.	นายจิรพงษ์ เรืองอร่าม	ส.วัดกุ่มสามัคคี
29.	นายเกรียงศักดิ์ แก้วเมืองเพชร	ส.เขื่อนเพชร ไค้งข่อย
30.	นส.สุนิสา นามเมือง	ส.เขื่อนเพชร ไค้งข่อย

ความมั่นคงส่วนบุคคล การสนับสนุนทางสังคม สังคม-วัฒนธรรม สิทธิและความเป็นธรรม การเมืองและ
 ธรรมมาภิบาล

ความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง คนทุกคนมีความสามารถเข้าถึงอาหารที่เพียงพอปลอดภัยและมี
 โภชนาการ ทั้งในทางกายภาพและเศรษฐกิจ ในการตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจทางอาหารของ
 พวกเขา เพื่อให้เกิดชีวิตที่ประกอบด้วยความกระตือรือร้นและสุขภาพ

ความมั่นคงทางสุขภาพ หมายถึง การมีสุขภาพดีทั้งกายและใจปลอดจากโรคภัยต่างๆ และความเจ็บ
 ไข้ได้ป่วยอื่นๆ รวมถึงการเข้าถึงบริการด้านการรักษาพยาบาลต่างๆ คน

ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ หมายถึงการที่ประชาชนมีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้เพียงพอในการ
 ดำรงชีวิต โดยมีปัจจัยพื้นฐานที่เพียงพอในการพึ่งตนเอง ลดช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจน

ความมั่นคงทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม หมายถึงการที่มีการอนุรักษ์ พัฒนา คุ้มครองบำรุงรักษา
 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน

ความมั่นคงทางสังคม หมายถึงการที่ประชาชนดำรงชีวิตอย่างมีความสุข มีชีวิตที่ยืนยาวอย่างมี
 คุณภาพ มีครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสงบสุข มีความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน มีความเอื้ออาทร
 ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยไม่มีการกีดกันและแบ่งแยกของคนในสังคม

เนื้อหาสาระความรู้ของความมั่นคงทั้ง 5 ด้านจะมีความเชื่อมโยงกัน สอดคล้องกัน ในทุก ๆ ด้านจะมี
 ความสำคัญ และความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เกษตรกรได้รับความรู้และมีความเข้าใจถึงความมั่นคงในแต่ละ
 ด้าน แล้วนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จะทำให้เกษตรกรมีความสุข ในชีวิตความเป็นอยู่ การมีอาหารเพียงพอ
 ต่อการบริโภคและปลอดภัยในโภชนาการ ทำให้เกษตรกรมีสุขภาพที่ดีทั้งกายและใจ เกษตรกรมีความมั่นคงใน
 ชีวิต เมื่อมีการจัดระบบชีวิตประจำวันให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีรายได้เพียงพอในการดำรงชีวิตมีเงินออม
 การอยู่ร่วมกันช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และรวมไปถึงการอุทิศตนเพื่อสังคม
 ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็งและมีสันติสุข

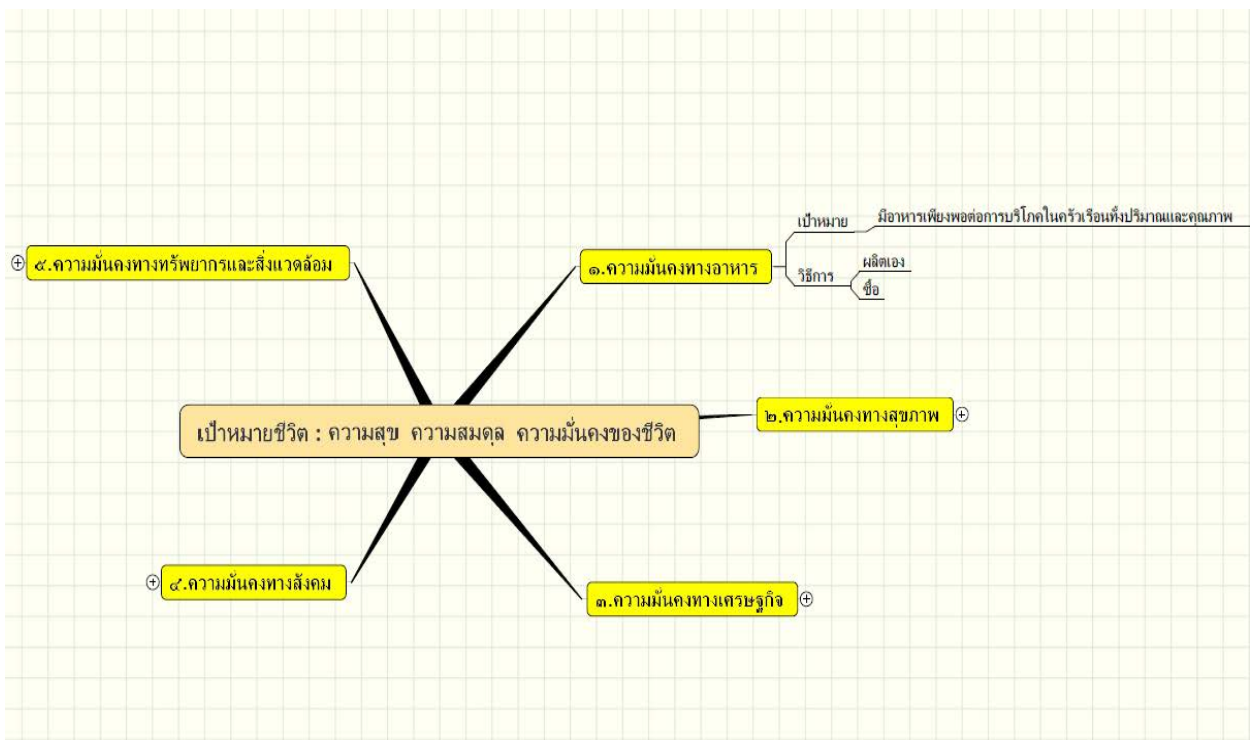
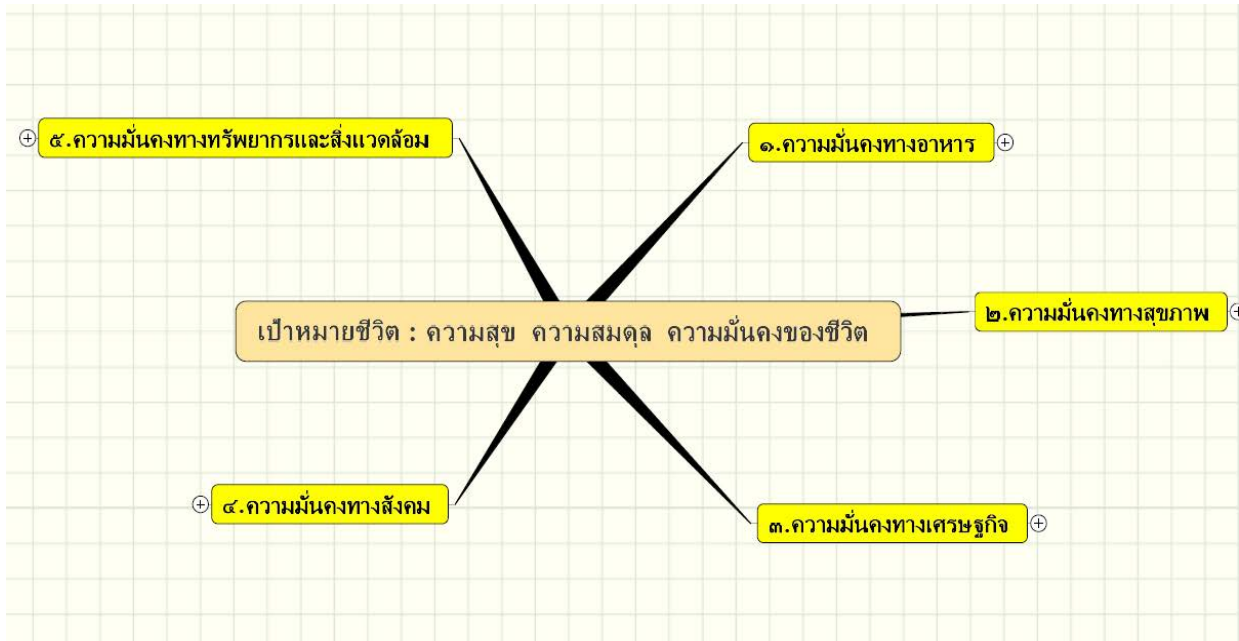
3.1.5 แนวทางการจัดการเรียนรู้

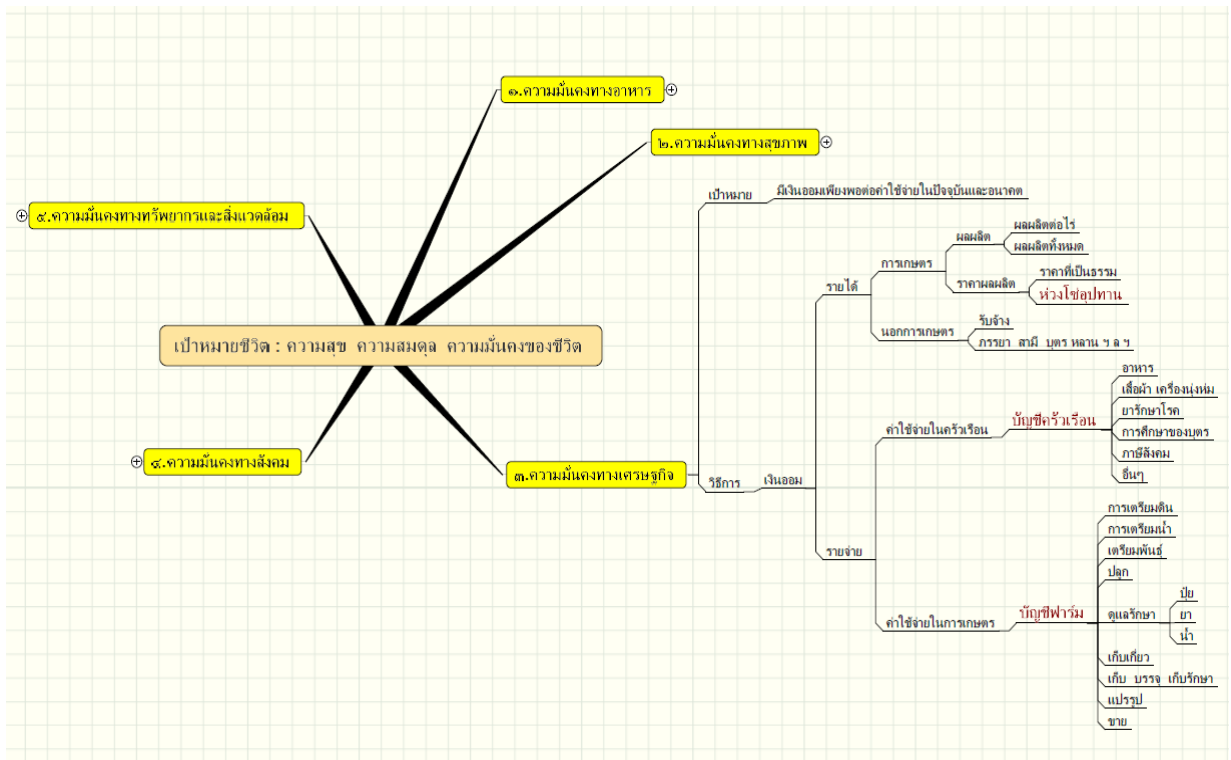
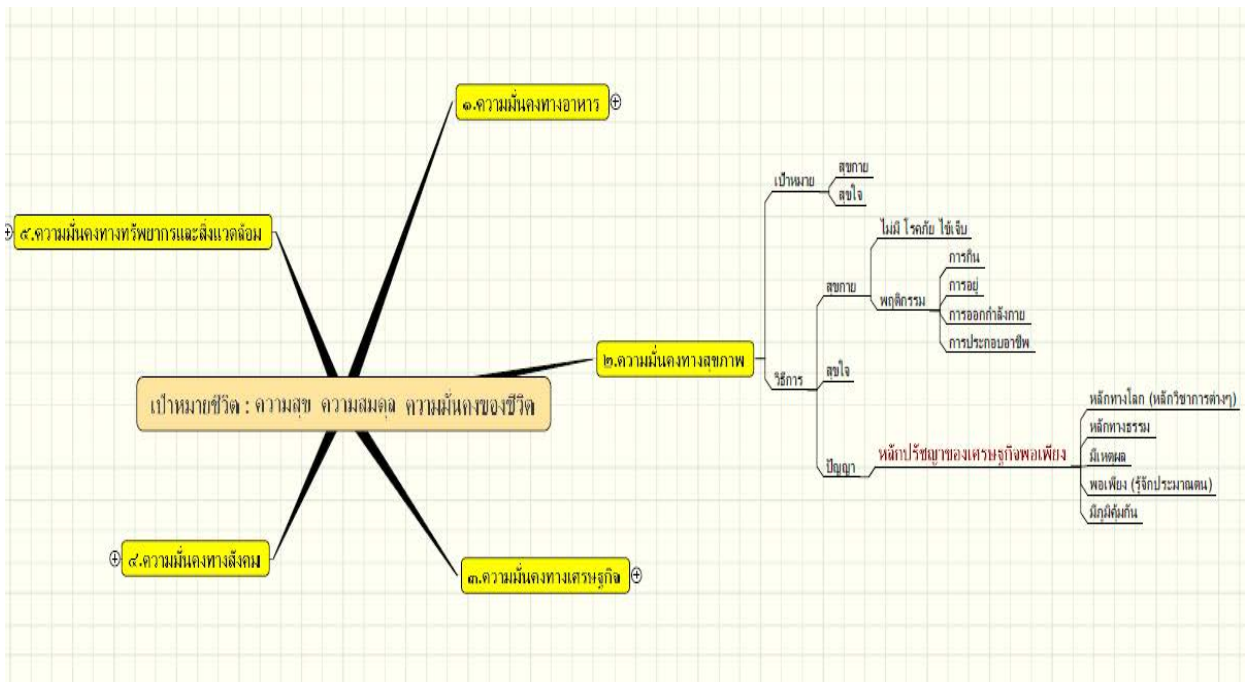
แนวทางการจัดการเรียนรู้เป็นไปตามแผนการเรียนรู้ที่กำหนดและหารือร่วมกับวิทยากร

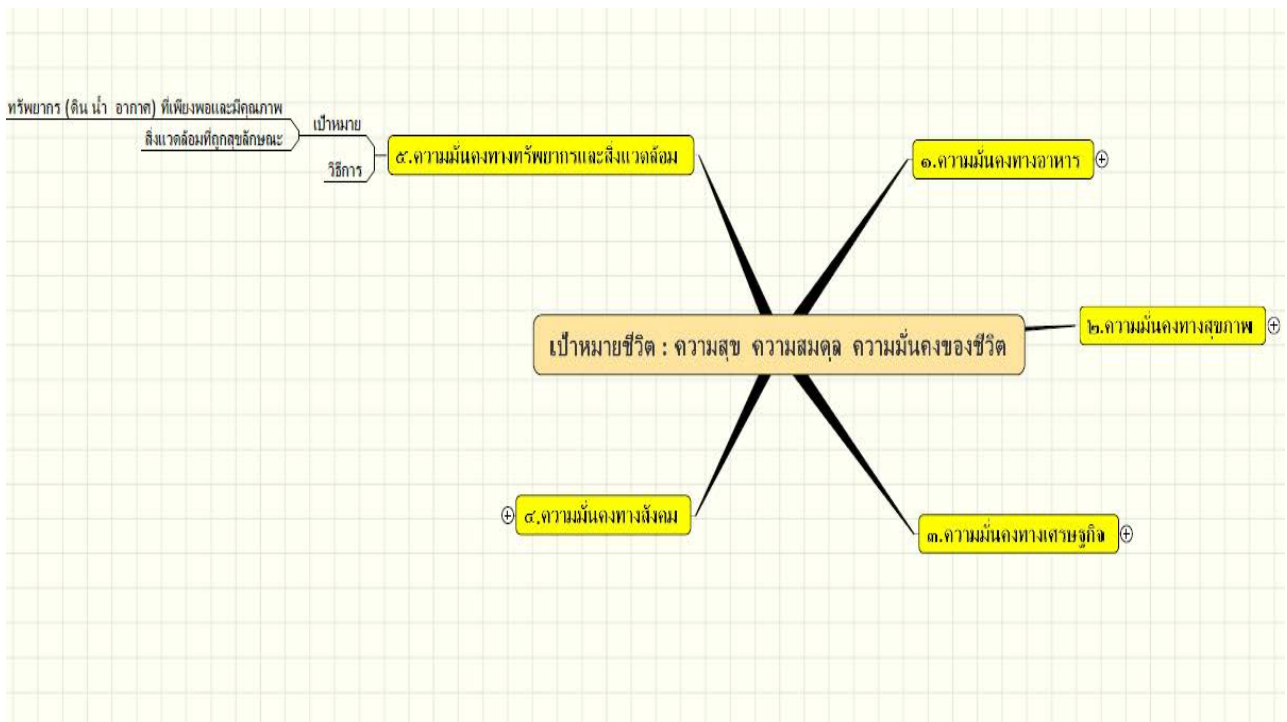
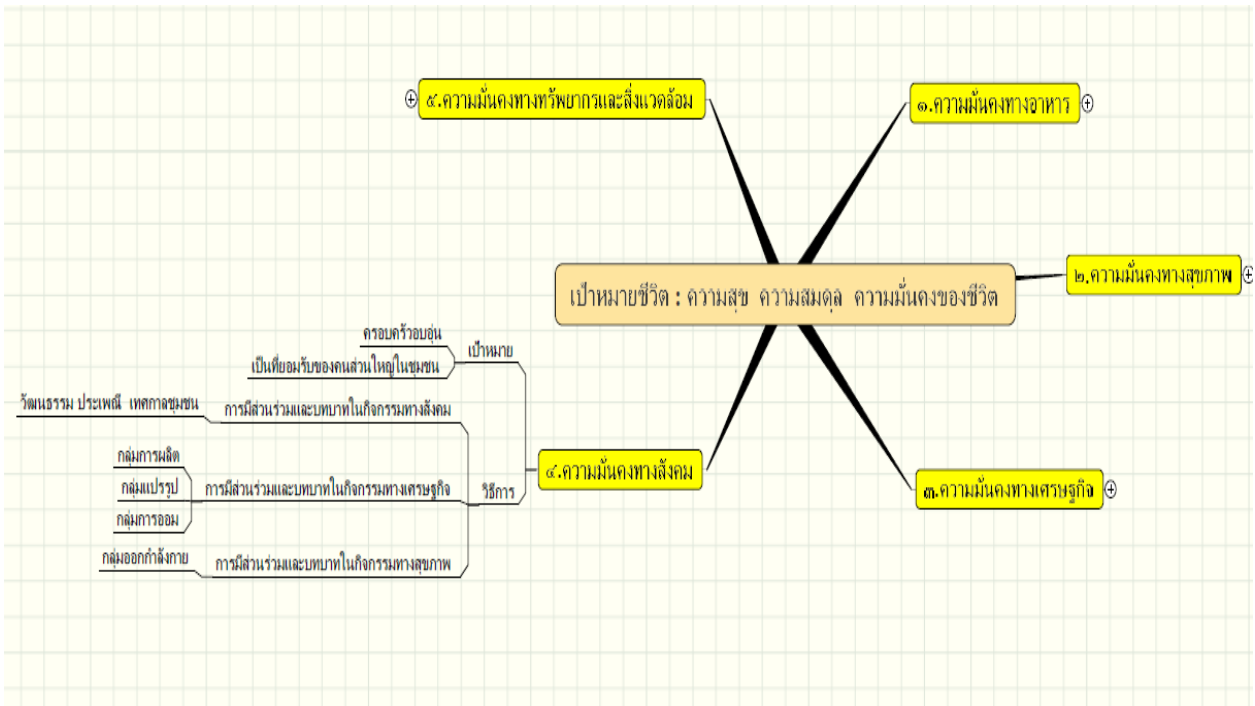
- ผลลัพธ์การเรียนรู้
- กิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถเข้าถึงและสร้างความเข้าใจแก่ผู้เข้ารับการอบรม
- กลุ่มเป้าหมายเป็นไปตามที่กำหนดไว้
- การเลือกใช้สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้แบบใดจึงจะครอบคลุมสาระการเรียนรู้และมาตรฐานการ
 เรียนรู้ที่กำหนดไว้
- ทำอย่างไรจะสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียนและวิทยากร

3.1.6 โครงสร้างการจัดการเรียนรู้

โครงสร้างการจัดการเรียนรู้ได้กำหนดไว้ 5 หน่วยการเรียนรู้ ระยะเวลาหน่วยการเรียนรู้ภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ จำนวน 7 วัน (เว้นช่วงไม่ติดต่อกัน) จำนวน 21 ชั่วโมง และการติดตามข้อมูลหลังจากสัมมนา ของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ไม่น้อยกว่า 30 วัน

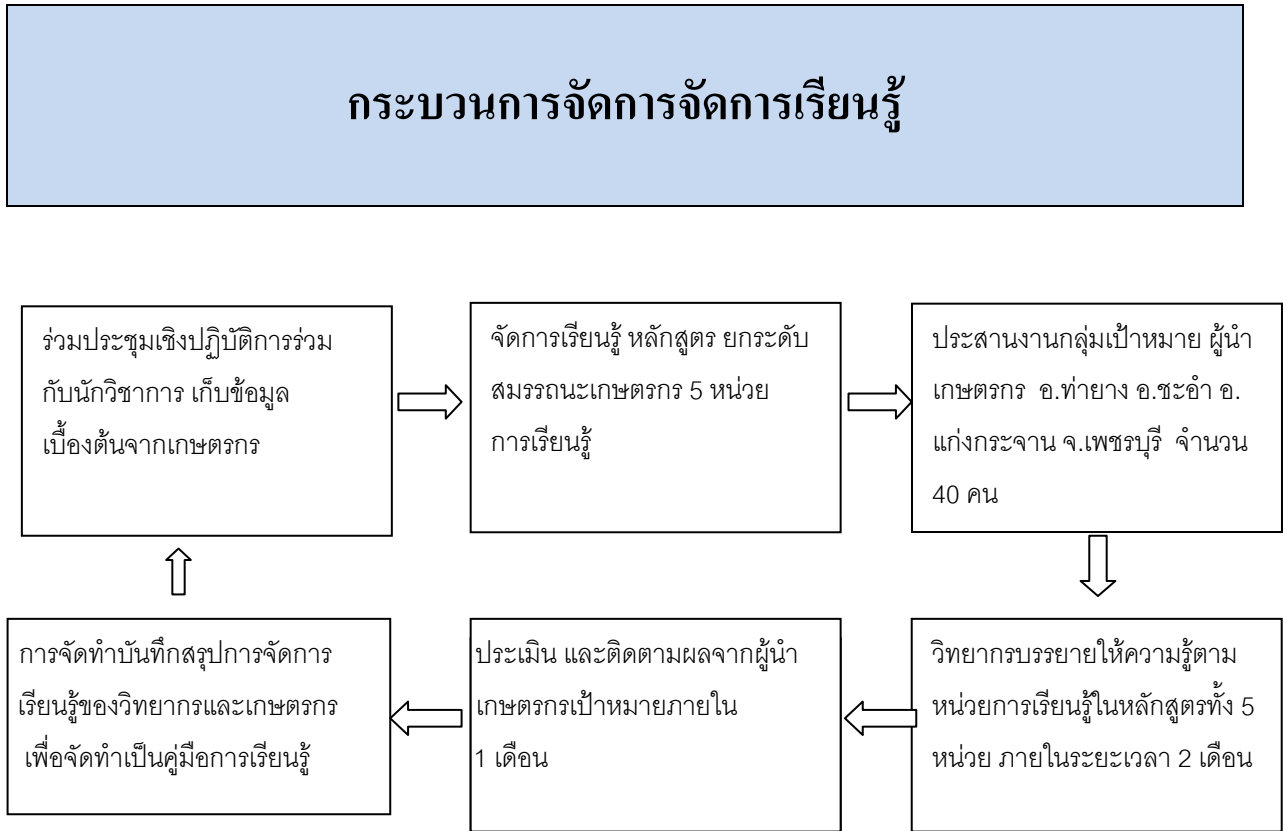

3.1.7 กระบวนการจัดการเรียนรู้

วิทยาการและทีมงานวิจัยร่วมดำเนินการตามกระบวนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

3.1.8 แผนการจัดการเรียนรู้

การจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ของวิทยาการสำหรับหน่วยเรียนรู้ในหลักสูตร เพื่อใช้ในการจัดอบรมเกษตรกรให้เป็นผู้นำที่สามารถสร้างความสุข ความสมดุล และความมั่นคงของชีวิตของเกษตรกร ตลอดจนสามารถเป็นเครือข่ายกับทีมงานวิจัยในการถ่ายทอดความรู้ ไปยังสมาชิกสหกรณ์/กลุ่มเครดิตยูเนียนได้ โดยกำหนดเป็น หลักสูตร “เป้าหมายชีวิต : ความสุข ความสมดุล ความมั่นคงของชีวิตเกษตรกร”

ผู้นำเกษตรกรกับการเปลี่ยนแปลงสู่ความสุข ความสมดุล และความมั่นคงในชีวิต” ในแผนการจัดการเรียนรู้ 5 หน่วยการเรียนรู้ ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้จะประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ ระยะเวลาการเรียนรู้ วิธีการสอน สื่อที่ใช้ในการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ ผลลัพธ์ที่เกิดจากการเรียนรู้ วิธีและเกณฑ์การประเมินผล และบันทึกสรุปการจัดการเรียนรู้

รายละเอียดการจัดการเรียนรู้ของหน่วยเรียนรู้ในหลักสูตร

หน่วยเรียนรู้ที่ 1

เป้าหมายชีวิต : ความสุข ความสมดุล ความมั่นคงของชีวิตเกษตรกร
ความมั่นคงทางอาหาร

มาตรฐานการเรียนรู้

1. เกษตรกรได้รับทราบถึงข้อมูลและสถานการณ์ด้านความมั่นคงทางอาหาร
2. เกษตรกรได้เรียนรู้เกี่ยวกับระบบการผลิตอาหาร
3. เกษตรกรผลิตอาหารเพียงพอต่อการบริโภคภายในครัวเรือน

สาระการเรียนรู้

- 1 ความหมายและความสำคัญของความมั่นคงทางอาหาร
2. ระบบการผลิตอาหารที่ปลอดภัย
3. ประเภทและชนิดของอาหารที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิต

กิจกรรมการเรียนรู้

1. วิทยากรนำแบบทดสอบความรู้ความมั่นคงทางด้านอาหารให้ผู้นำเกษตรกรทำ
  2. วิทยากรสร้างบรรยากาศความเป็นกันเองระหว่างผู้เรียนกับวิทยากรโดยการให้ผู้นำเกษตรกรได้ทำความรู้จัก พูดคุยแลกเปลี่ยน
  3. วิทยากรบรรยายความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางด้านอาหารกับการดำรงชีวิตประจำวัน
- เกี่ยวกับการทานอาหารการเข้าถึงอาหารที่มีอย่างเพียงพอสำหรับการบริโภคของประชาชนในประเทศ อาหารมีความปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการเหมาะสมตามความต้องการ ตามวัยเพื่อการมีสุขภาพที่ดี รวมทั้งการมีระบบการผลิตที่เกื้อหนุน รักษาความสมดุลของระบบนิเวศวิทยา และความคงอยู่ของฐานทรัพยากรอาหารทางธรรมชาติของประเทศ ทั้งในภาวะปกติหรือเกิดภัยพิบัติ สาธารณภัยหรือการก่อการร้ายอันเนื่องมาจากอาหาร
- แบ่งหัวข้อการบรรยายให้ความรู้ มี 2 หัวข้อ 1. ความมั่นคงทางด้านอาหารและ 2 อาหารกับการดำรงชีวิต

หัวข้อ ความมั่นคงทางอาหารมีประเด็นการบรรยาย ดังนี้

1. ทำไมประเทศไทยจึงต้องให้ความสำคัญกับความมั่นคงด้านอาหาร
2. ศักยภาพของประเทศไทยในฐานะผู้ผลิตอาหารรายใหญ่ของโลก
3. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหารของไทย
4. การเตรียมความพร้อมของไทยเพื่อรองรับสถานการณ์ความไม่มั่นคงด้านอาหาร

หัวข้อ อาหารกับการดำรงชีวิต มีประเด็นการบรรยาย

- 1.อาหารกับการดำรงชีวิต
- 2.สารอาหารทั้ง 6 ชนิด
- 3.โรคที่เกิดจากรับประทานอาหาร
- 4.สารปนเปื้อนในอาหาร
- 5.การป้องกันอันตรายจากสารปนเปื้อน

3. วิทยากรสรุปบทเรียน โดยการทบทวนเนื้อหาจากแบบทดสอบตามที่เกษตรกรให้ข้อมูลไว้ก่อนได้รับความรู้จากวิทยากร

วิธีการ

- 1.บรรยายให้ความรู้ ปรับทักษะและทัศนคติพร้อมสื่อการสอน
2. อภิปราย ชักถาม ยกตัวอย่าง
3. ทดสอบความรู้ก่อนการอบรมด้วยแบบสัมภาษณ์
- 4.ปฏิบัติจริงการเกี่ยวกับการดำรงชีวิตประจำวัน
5. ติดตามผลหลังจากการจัดอบรม 30 วัน

สื่อการสอน

1. สื่อ Power Point 2 ชุด
2. เอกสารความรู้ 2 ชุด
3. แบบสัมภาษณ์ก่อนการอบรม
4. แบบประเมินติดตามผลหลังการอบรม
5. กระดาษ flip chart ปากกาเคมี กระดาษA4

ระยะเวลา

นำเสนอให้ความรู้ 3 ชม.

วิทยากร

นักวิชาการจากสาธารณสุข

ผลลัพธ์ที่เกิดจากการเรียนรู้

ผู้นำเกษตรกรมีความเข้าใจถึงอาหารที่เพียงพอ ปลอดภัยและมีโภชนาการ ตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจทางอาหาร เพื่อให้การดำรงชีวิตที่ประกอบด้วยความสะดวกสบายและสุขภาวะ” ระบบการผลิตอาหารที่ปลอดภัย ความสามารถในการพึ่งตนเองด้านอาหาร ประเภทและชนิดของอาหารที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิต ความสามารถในการพึ่งตนเองด้านอาหาร

1.เกษตรกรมีการตระหนักให้มีความสำคัญในเรื่องของการจัดการทางด้านอาหารให้มีเพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนทั้งปริมาณและคุณภาพ

2. การสร้างเครือข่ายการผลิตและการบริโภคที่เกื้อกูลกันในชุมชน

3. เกษตรกรได้เรียนรู้เกี่ยวกับอาหารกับการดำรงชีวิตที่ปลอดภัยกับร่างกาย

4. เกษตรกรให้ความสำคัญกับการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ

เกณฑ์การประเมิน

วิทยากรประเมินการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการอบรม โดยวิธีการสังเกตการณ์และผลการประเมินจากแบบสอบถามในการเก็บข้อมูล

บันทึกผลสรุปการจัดการเรียนรู้

.....
.....
.....
.....
.....

รายละเอียดการจัดการเรียนรู้ของหน่วยเรียนรู้ในหลักสูตร

หน่วยเรียนรู้ที่ 2

เป้าหมายชีวิต : ความสุข ความสมดุล ความมั่นคงของชีวิตเกษตรกร
ความมั่นคงทางสุขภาพ

มาตรฐานการเรียนรู้

1. เกษตรกรตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลสุขภาพตนเองกับการมีสุขภาพดี
2. ชุมชนมีสุขภาพกายและใจที่แข็งแรง

สาระการเรียนรู้

1. สุขภาพ/สุขภาพที่สมบูรณ์
2. สุขภาวะทางกาย/ร่างกายที่สมบูรณ์ ไม่มีโรคภัย สิ่งแวดล้อมดี
3. สุขภาวะทางจิต/จิตใจ สบายใจ มีความสุข

กิจกรรมการเรียนรู้

1. วิทยากรตรวจสุขภาพร่างกายของเกษตรกรเบื้องต้น โดยการวัดส่วนสูง น้ำหนัก ความดัน และสำหรับการตรวจเลือดให้ไปตรวจเลือดที่สาธารณสุขใกล้บ้าน
2. ก่อนการอบรมวิทยากรนำแบบสัมภาษณ์สุขภาพเกษตร โดยการนำแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องสุขภาพให้เกษตรกรทำ เป็นการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับ
  - การออกกำลังกาย และ พฤติกรรมการออกกำลังกาย
  - การผ่อนคลายความเครียด และ พฤติกรรมการผ่อนคลายความเครียด
  - การดูแลอนามัยสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมการดูแลอนามัยสิ่งแวดล้อม
  - ความรู้เรื่องพฤติกรรมการเสี่ยงต่อการเกิดโรคและพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดโรค
  - ความรู้เกี่ยวกับด้านอนามัยและพฤติกรรมเสี่ยงต่ออนามัย
  - ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมอนามัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมอนามัยส่วนบุคคล
3. วิทยากรสรุปแบบสัมภาษณ์ตามที่เกษตรกรให้ข้อมูลความรู้ทางด้านสุขภาพ
4. วิทยากรสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม เป็นแบบสัมภาษณ์และบันทึกการคัดกรองความเสี่ยงและการเฝ้าระวังพฤติกรรมสุขภาพ

5. วิทยากรบรรยายความรู้ความมั่นคงทางด้านสุขภาพ เพื่อให้ผู้นำเกษตรกรรมมีสุขภาพะทั้งด้านร่างกาย (Physical) จิตใจ (Mental) และจิตวิญญาณ (Spiritual) โดยพิจารณาจากการเข้าถึงบริการสาธารณสุขทั้งด้านป้องกันโรคส่งเสริมสุขภาพรักษาพยาบาลและฟื้นฟูสภาพ เนื้อหาการบรรยายประกอบด้วย

1. การเสริมสร้างสุขภาพและการป้องกันโรค
2. ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนสุขภาพดี
3. แนวทางในการเสริมสร้างสุขภาพ
4. แนวทางในการป้องกันโรค
5. ข้อพึงปฏิบัติ 12 ประการเพื่อป้องกันโรค
6. การวางแผนพัฒนาสุขภาพตนเองและครอบครัว

วิธีการ

1. บรรยายให้ความรู้ ปรับทักษะและทัศนคติพร้อมสื่อการสอน
2. อภิปราย ซักถาม ยกตัวอย่าง
3. ทดสอบความรู้ก่อนการอบรมด้วยแบบสัมภาษณ์
4. ปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ
5. ติดตามผลหลังจากการจัดอบรม 30 วัน

สื่อการสอน

1. สื่อ Power Point พร้อมภาพประกอบตัวอย่างจริง 1 ชุด
2. เอกสารความรู้ 1 ชุด
3. แบบสัมภาษณ์ก่อนการอบรม
4. แบบสัมภาษณ์และบันทึกการคัดกรองความเสี่ยงและการเฝ้าระวังพฤติกรรมสุขภาพ
4. แบบประเมินติดตามผลหลังการอบรม
5. กระดาษ flip chart ปากกาเคมี กระดาษ A4
6. อุปกรณ์ตรวจสุขภาพ ที่วัดความสูง ที่วัดน้ำหนัก เครื่องวัดความดันโลหิต

ระยะเวลา

นำเสนอให้ความรู้ 3 ชม.

วิทยากร

นักวิชาการจากสาธารณสุข

ผลลัพธ์ที่เกิดจากการเรียนรู้

- 1.เกษตรกร ตระหนักเห็นความสำคัญในเรื่องของการดูแลสุขภาพ การออกกำลังกาย การบริโภคอาหาร ไม่เครียดมีสุขภาพดีขึ้น ปลอดภัยจากโรคภัย
- 2.เกษตรกรสามารถนำความรู้ไปที่ปรับใช้กับชีวิตประจำวัน เพื่อสุขภาพจิตที่สมบูรณ์

วิธีและเกณฑ์การประเมิน

วิทยากรประเมินการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการอบรม โดยวิธีการสังเกตการณ์และผลการประเมินจากแบบฟอร์มในการเก็บข้อมูล

บันทึกผลสรุปการจัดการเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

.....

รายละเอียดการจัดการเรียนรู้ของหน่วยเรียนรู้ในหลักสูตร

หน่วยเรียนรู้ที่ 3

เป้าหมายชีวิต : ความสุข ความสมดุล ความมั่นคงของชีวิตเกษตรกร
ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

มาตรฐานการเรียนรู้

1. รู้และเข้าใจหลักการออม การสะสมทุน การเข้าถึงแหล่งทุน
2. รู้และเข้าใจที่มาของรายได้ และการนำรายได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ไม่มีหนี้สิน)
3. มีทักษะการวางแผนทางการเงิน การใช้ในครอบครัว และในอาชีพเกษตรกร

สาระการเรียนรู้

1. หลักการออมและประโยชน์จากการออม
2. ที่มาของรายได้ของภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร
3. ประเภทของแหล่งทุน และการเข้าถึงแหล่งทุน
4. การวางแผนทางการเงิน

กิจกรรมการเรียนรู้

1. วิทยากรนำแบบประเมินความรู้เกษตรกรเพื่อเก็บข้อมูลจากเกษตรกรประกอบจัดอบรมให้ความรู้การจัดทำบัญชีรับ-จ่ายในครัวเรือนและบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ
2. วิทยากรบรรยายให้ความรู้บัญชีกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและนำเสนอหลักการออม การสะสมทุน ประโยชน์การออม
3. วิทยากรบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับที่มาของรายได้ของภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร
  - ที่มาของรายได้ครอบครัว จากทางไหนได้บ้าง
  - ที่มาของรายได้ผลผลิต ราคาผลผลิต
  - ประเภทของแหล่งทุน และการเข้าถึงแหล่งทุน
  - แลกเปลี่ยน ระดมความคิดเห็น ปัญหาอุปสรรคของแหล่งเงินทุน
  - การวางแผนทางการเงิน
  - การสืบค้นข้อมูลรายได้ รายจ่ายในครัวเรือนที่ผ่านมา เงินสด เงินฝากในบัญชี หนี้สิน เงิน ผลผลิตทางการเกษตรในปัจจุบัน

4. วิทยากรแนะนำการบันทึกบัญชีรับ-จ่ายในครัวเรือนและแจกสมุดบัญชีครัวเรือนเพื่อให้
 เกษตรได้นำไปบันทึก

5. เกษตรกรฝึกปฏิบัติการทำบัญชีรับ-จ่ายครัวเรือน โดยวิทยากรทำโจทย์ประกอบการ
 อบรม ดังเอกสาร โจทย์การทำฟาร์มเห็ดและแบบฟอร์มการฝึกปฏิบัติ

6. วิทยากรแนะนำการบันทึกบัญชีต้นทุน

7. เกษตรกรฝึกปฏิบัติการบันทึกบัญชีต้นทุน ตามโจทย์ เอกสารฝึกปฏิบัติการทำฟาร์มเห็ด

วิธีการ

1. ทดสอบความรู้ก่อนการอบรมด้วยแบบทะเบียน
2. บรรยายให้ความรู้ ปรับทักษะและทัศนคติพร้อมสื่อการสอน
3. อภิปราย ชักถาม ยกตัวอย่าง
4. ฝึกปฏิบัติตามโจทย์สมุดการทำฟาร์มเห็ด
5. ปฏิบัติจริงการเก็บข้อมูลบัญชีครัวเรือนประจำวันและบัญชีต้นทุน 30 วัน
6. ติดตามผลหลังจากการจัดอบรมให้ 30 วัน

สื่อการสอน

1. สื่อ Power Point พร้อมภาพประกอบตัวอย่างจริง 1 ชุด
2. เอกสารความรู้ 1 ชุด
3. สื่อแผ่นชาร์ทบัญชีรับ-จ่ายครัวเรือน และบัญชีต้นทุน
4. แบบสัมภาษณ์ทะเบียนประวัติก่อนการอบรม
5. แบบประเมินติดตามผลหลังการอบรม
6. กระดาษ flip chart ปากกาเคมี กระดาษ A4
7. แบบฟอร์ม โจทย์ เอกสารฝึกปฏิบัติ พร้อมเฉลย
8. สมุดบัญชีรับจ่ายในครัวเรือน และบัญชีต้นทุน

ระยะเวลา นำเสนอให้ความรู้ 3 ชม.

วิทยากร นักวิชาการตรวจสอบบัญชี จากสำนักตรวจบัญชีสหกรณ์เพชรบุรี

ผลลัพธ์ที่เกิดจากการเรียนรู้ เกษตรกรให้ความสำคัญ และเห็นความสำคัญ

1. มีเงินออม เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในปัจจุบันและอนาคต
2. เพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว
3. ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน
4. ลดต้นทุนการผลิต
5. ลดความเสี่ยงทางการผลิตและการตลาด

วิธีและเกณฑ์การประเมิน

วิทยากรประเมินการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการอบรม โดยวิธีการสังเกตการณ์และผลการประเมินจากแบบฟอร์มในการเก็บข้อมูล

บันทึกผลสรุปการจัดการเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

.....

รายละเอียดการจัดการเรียนรู้ของหน่วยเรียนรู้ในหลักสูตร

หน่วยเรียนรู้ที่ 4

เป้าหมายชีวิต : ความสุข ความสมดุล ความมั่นคงของชีวิตเกษตรกร
ความมั่นคงทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

มาตรฐานการเรียนรู้

1. รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างฉลาดและรอบคอบ เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด ฟื้นฟูทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด
2. จัดการสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ

สาระการเรียนรู้

1. มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ
2. หลักการและวิธีการอนุรักษ์ คุ้มครองทรัพยากรและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน
3. สิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะ

กิจกรรมการเรียนรู้

1. วิทยากรให้เกษตรกรทำแบบทดสอบความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อทดสอบว่าเกษตรกรมีความรู้เรื่องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพียงใด

2. วิทยากรบรรยายความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เกี่ยวกับความมั่นคงทางด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม-หลักการและวิธีการอนุรักษ์ คุ้มครองทรัพยากรและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างฉลาดและรอบคอบ เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าจัดการสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ หัวข้อการบรรยายประกอบด้วยหัวข้อ ดังนี้

1. ความหมายของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร
2. อุปสรรคในพื้นที่ทำกิน นำ ดิน สิ่งมีชีวิตในดิน
3. องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิสังคมตามแนวทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง
4. หลักและวิธีการอนุรักษ์ คุ้มครองทรัพยากรและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

- 5.การใช้ซ้ำ (Reuse) การลดการใช้ (Reduce) การนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle)
- 6.การจัดสิ่งแวดล้อมที่ถูกละเลย
- 7.ปัญหาภาวะโลกร้อน
- 8.ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ต้องตระหนัก

3.วิทยากรเฉลยแบบทดสอบความรู้ที่เกษตรกรทำก่อนการอบรม เป็นการทบทวนเนื้อหา ทำให้ผู้นำเกษตรกรมีความเข้าใจมากขึ้นและมีความตระหนักในเรื่องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เข้าใจในความสัมพันธ์ ที่ต้องเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเป็นผลต่อการดำรงชีวิต ได้แก่ ดิน น้ำ อากาศ และธรรมชาติส่วนอื่น ๆ

วิธีการ

1. ทดสอบความรู้ก่อนการอบรมด้วยแบบทดสอบความรู้เรื่องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
2. บรรยายให้ความรู้ ปรับทักษะและทัศนคติพร้อมสื่อการสอน
3. อภิปราย ซักถาม ยกตัวอย่าง
4. ปฏิบัติจริงการอนุรักษ์ ดูแลทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
5. ติดตามผลหลังจากการจัดอบรมให้ 30 วัน

สื่อการสอน

1. สื่อ Power Point พร้อมภาพประกอบตัวอย่างจริง 1 ชุด
2. เอกสารความรู้ 1 ชุด
3. แบบทดสอบความรู้ก่อนการอบรม พร้อมเฉลย
4. แบบประเมินติดตามผลหลังการอบรม
5. กระดาษ flip chart ปากกาเคมี กระดาษA4

ระยะเวลา

นำเสนอให้ความรู้ 3 ชม.

วิทยากร

นักวิชาการจากกรมทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ผลลัพธ์ที่เกิดจากการเรียนรู้

1. เกษตรกรเข้าใจในความสัมพันธ์ที่ต้องเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเป็นผลต่อการดำรงชีวิต ได้แก่ ดิน น้ำ อากาศ และธรรมชาติส่วนอื่น ๆ ที่ต้องปลอดจากสิ่งปนเปื้อน และปลอดจากการถูกทำลาย

2. เกษตรกรร่วมอนุรักษ์คุ้มครองทรัพยากรและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และรู้จัก

ใช้ทรัพยากรอย่างฉลาดและรอบคอบ เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าจัดการสิ่งสิ่งแวดล้อมให้ถูก
สุขลักษณะ

วิธีและเกณฑ์การประเมิน

วิทยาการประเมินการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการอบรม โดยวิธีการสังเกตการณ์และผลการ
ประเมินจากแบบฟอร์มในการเก็บข้อมูล

บันทึกผลสรุปการจัดการเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

.....

รายละเอียดการจัดการเรียนรู้ของหน่วยเรียนรู้ในหลักสูตร

หน่วยเรียนรู้ที่ 5

เป้าหมายชีวิต : ความสุข ความสมดุล ความมั่นคงของชีวิตเกษตรกร
ความมั่นคงทางสังคม

มาตรฐานการเรียนรู้

1. รู้และเข้าใจรูปแบบและลักษณะขององค์กรความร่วมมือ(สหกรณ์เครดิตยูเนียน) ตลอดจนแนวทางปฏิบัติที่ดีและการเข้าไปมีส่วนร่วม
2. รู้และเข้าใจในความรับผิดชอบต่อสังคม และความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น
3. รู้และเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองในการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
4. การเชื่อมโยงความร่วมมือกับเครือข่ายบนเส้นทางโซ่อุปทาน

สาระการเรียนรู้

1. องค์กรความรู้ทางด้านเศรษฐกิจพอเพียง
2. การนำองค์ความรู้สหกรณ์เครดิตยูเนียน
-แนวปฏิบัติที่ดีในการนำจิตตารมณ์และคุณธรรมของสหกรณ์เครดิตยูเนียนมาปรับประยุกต์ใช้กับสังคม
-การร่วมมือในการทำกิจกรรมกลุ่มของเกษตรกรตามหลักการ วิธีการสหกรณ์
- 3 รูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายภายใต้โซ่อุปทาน โดยผู้นำเกษตรกร
- 4.การระดมความคิดเห็นในการวางแผนรวมกลุ่มทำงานเพื่อสังคม

กิจกรรมการเรียนรู้

1.วิทยากรสรุปสาระเนื้อหาหลักสูตร การเรียนรู้ความสุข ความสมดุล ความมั่นคง ที่เกษตรกรได้เรียนรู้ไปแล้วทั้ง 4 ด้าน อันประกอบด้วย ด้านอาหาร ด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ วิทยากรทำความเข้าใจกับเกษตรกรเนื้อหาสาระในทุกด้านเป็นเรื่องพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร ซึ่งรวมทั้งความมั่นคงทางสังคม ซึ่ง

เนื้อหาที่จะนำมาแลกเปลี่ยนก็เป็นเนื้อหาพื้นฐานการอยู่ร่วมกันในสังคม การเป็นผู้นำที่เสียสละเพื่อสังคมโดยส่วนรวม

2. วิทยากรบรรยายให้ความรู้ความมั่นคงทางด้านสังคม พร้อมกับซัก-ถามแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของผู้นำเกษตรกรในการทำหน้าเป็นอาสาสมัคร เนื้อหาหัวข้อประกอบด้วย ดังนี้

1. องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง

- คุณภาพของคน
- หลักการพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
- ฐานคิดในการพัฒนาเพื่อความพอเพียง
- บทบาทของประชาชนในการพัฒนาสังคม
- ชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีศักยภาพ
- ผู้นำเกษตรกรร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ ซักถาม

2. องค์ความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์

- การร่วมมือในการทำกิจกรรมกลุ่มของเกษตรกรตามหลักการ วิธีการของสหกรณ์
- คุณค่าของสหกรณ์
- แนวปฏิบัติที่ดีในการนำจิตตารมณ์และคุณธรรมของสหกรณ์เครดิตยูเนียนมาปรับประยุกต์ใช้กับสังคม

3. วิทยากรสรุปเนื้อหาสาระหว่างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและองค์ความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์ และเน้นเนื้อหาการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมเพื่อสังคม

4. วิทยากรบรรยายความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสร้างเครือข่ายกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

- ความหมายของเครือข่าย
- การสร้างเครือข่าย
- ประเภทของเครือข่าย
- ความหมายของโซ่อุปทาน
- การจัดการโซ่อุปทาน

5. วิทยากรให้เกษตรกรระดมความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการทำงานเพื่อสังคม

แบ่งกลุ่ม 5 กลุ่ม ๆ ละ 2 สหกรณ์ ประกอบด้วย 3 ประเด็น

1. ประสบการณ์ในการจัดตั้งกลุ่มมีกลุ่มอะไรบ้าง
2. มีปัญหาอะไรบ้างในการรวมกลุ่ม

3. หลังจากผ่านการอบรมทั้ง 5 ด้าน มีความมุ่งหวังจะรวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อสังคม
อะไรบ้าง ซึ่งโครงการที่ผู้นำเกษตรได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่าจะไปรวมกลุ่มจัดตั้ง
นั้นจะมีการติดตามผลว่าผู้นำได้มีการดำเนินการจริงหรือไม่

6 เกษตรกร ระดมความคิดและนำเสนอ ดังรายละเอียดตามสรุปการอภิปราย

7. วิทยากรนำผลงานการได้รับรางวัล รางวัลประกาศเกียรติคุณ ของบุคคลที่บำเพ็ญประโยชน์
เพื่อสังคม มาให้ผู้นำเกษตรกรได้ศึกษาเพื่อเป็นแรงบันดาลใจ และเป็นตัวอย่างในการเป็นผู้นำที่ดีพร้อมอุทิศตน
ต่อสังคม

วิธีการ

1. แลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ผ่านมา
2. บรรยายให้ความรู้ ปรับทักษะและทัศนคติพร้อมสื่อการสอน
3. อภิปราย ชักถาม ยกตัวอย่าง
4. ศึกษาผลงานจริงของผู้นำที่บำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม
5. ปฏิบัติจริงการนำหลักการสหกรณ์และองค์รู้เศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ปฏิบัติในการ
ชีวิตประจำวันในความรับผิดชอบต่อสังคม และบทบาทการมีส่วนร่วมเพื่อสังคม
6. ติดตามผลหลังจากการจัดอบรม เกษตรกรมีการรวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อสังคม

สื่อการสอน

1. สื่อ Power Point พร้อมภาพประกอบตัวอย่างจริง 3 ชุด
2. เอกสารความรู้ 3 ชุด
3. ประเด็นการอภิปราย 1 ชุด
4. ผลงาน รางวัลประกาศเกียรติคุณ ของบุคคลที่บำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม
5. แบบประเมินติดตามผลหลังการอบรม
6. กระดาษ flip chart ปากกาเคมี กระดาษ A4

ระยะเวลา

นำเสนอให้ความรู้ 3 ชม.

วิทยากร

ฝ่ายวิชาการ ชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด

ผลลัพธ์ที่เกิดจากการเรียนรู้

1. ผู้นำมีการการอุทิศตนเพื่อชุมชน
2. เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิต และเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน
3. การตระหนักและเห็นประโยชน์ของการช่วยเหลือ และร่วมมือกัน
4. เกษตรกรมีทักษะเบื้องต้นในการเชื่อมโยงกับเครือข่ายเพื่อสร้างอาชีพความเข้มแข็งทางการเกษตร

วิธีและเกณฑ์การประเมิน

1. วิทยากรประเมินการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการอบรม โดยวิธีการสังเกตการณ์และผลการประเมินจากแบบประเมินในการเก็บข้อมูล

2. การมีส่วนร่วมในการอุทิศตนเพื่อสังคม ในการจัดตั้งกลุ่มเพื่อบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม

บันทึกผลสรุปการจัดการเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

.....

3.1.9 รายการสื่อเรียนรู้

รายการสื่อเรียนรู้ที่แนะนำมา จำนวนทั้งสิ้น 31 รายการจัดเตรียมเพื่อให้วิทยากรใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้ มีรายละเอียด ดังนี้

หน่วย	ลำดับที่	รายการสื่อเรียนรู้
หน่วยเรียนรู้ที่ 1 ความมั่นคงทางอาหาร	1	สื่อ Power Point พร้อมภาพประกอบตัวอย่างจริง 1 ชุด
	2	เอกสารความรู้ 2 ชุด
	3	แบบสัมภาษณ์ก่อนการอบรม
	4	แบบประเมินติดตามผลหลังการอบรม
	5	กระดาน flipchart ปากกาเคมีสีต่าง ๆ กระดาษ A4
หน่วยเรียนรู้ที่ 2 ความมั่นคงทางสุขภาพ	6	สื่อ Power Point พร้อมภาพประกอบตัวอย่างจริง 1 ชุด
	7	เอกสารความรู้ 1 ชุด
	8	แบบสัมภาษณ์ก่อนการอบรม
	9	แบบสัมภาษณ์และบันทึกการคัดกรองความเสี่ยงและการเฝ้า

หน่วย	ลำดับที่	รายการสื่อเรียนรู้
	10	ระวังพฤติกรรมสุขภาพ
	11	แบบประเมินติดตามผลหลังการอบรม
	12	กระดาษ flip chart ปากกาเคมี กระดาษA4 อุปกรณ์ตรวจสุขภาพ ที่วัดความสูง ที่วัดน้ำหนัก เครื่องวัด ความดันโลหิต
หน่วยเรียนรู้ที่ 3 ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ	13	สื่อ Power Point พร้อมภาพประกอบตัวอย่างจริง 1 ชุด
	14	เอกสารความรู้ 1 ชุด
	15	สื่อแผ่นชาร์ทบัญชีรับ-จ่ายครัวเรือน และบัญชีต้นทุน
	16	แบบสัมภาษณ์ทะเบียนประวัติก่อนการอบรม
	17	แบบประเมินติดตามผลหลังการอบรม
	18	กระดาษ flip chart ปากกาเคมี กระดาษA4
	19	แบบฟอร์ม โจทย์ เอกสารฝึกปฏิบัติ พร้อมเฉลย
	20	สมุดบัญชีรับจ่ายในครัวเรือน และบัญชีต้นทุน
หน่วยเรียนรู้ที่ 4 ความมั่นคงทางทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม	21	สื่อ Power Point พร้อมภาพประกอบตัวอย่างจริง 1 ชุด
	22	เอกสารความรู้ 1 ชุด
	23	แบบทดสอบความรู้ก่อนการอบรม พร้อมเฉลย
	24	แบบประเมินติดตามผลหลังการอบรม
	25	กระดาษ flip chart ปากกาเคมี กระดาษA4
หน่วยเรียนรู้ที่ 5 ความมั่นคงทางสังคม	26	สื่อ Power Point พร้อมภาพประกอบตัวอย่างจริง 3 ชุด
	27	เอกสารความรู้ 3 ชุด
	28	ประเด็นการอภิปราย 1 ชุด
	29	ผลงาน รางวัลประกาศเกียรติคุณ ของบุคคลทำบำเพ็ญ ประโยชน์เพื่อสังคม
	30	แบบประเมินติดตามผลหลังการอบรม
	31	กระดาษ flip chart ปากกาเคมี กระดาษA4

3.1.10 การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เป็นกิจกรรมหนึ่งของโครงการวิจัยโดยมีความมุ่งหวังจากการจัดสัมมนาครั้งนี้เพื่อกลุ่มเป้าหมายผู้นำเกษตรกรที่เป็นคณะกรรมการสหกรณ์เครดิตยูเนียนมาเข้ารับการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อเป็นกลุ่มทดลองเรียนและฝึกปฏิบัติตามเนื้อหาหลักสูตรตามกระบวนการเรียนรู้ที่ทีมวิจัยและ

วิทยากรได้กำหนดเนื้อหาหลักสูตรการเรียนรู้ จำนวน 7 ครั้ง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการปรับเนื้อหาและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายเกษตรกร จำนวน 9 แห่ง 38 คน และเป็นการสร้างภาคีความร่วมมือในการเผยแพร่องค์ความรู้ให้สมาชิกเครดิตยูเนียนที่มีอาชีพเกษตรกรได้ จึงกำหนดการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการระหว่างเดือนกันยายน-ตุลาคม 2557 ดังนี้

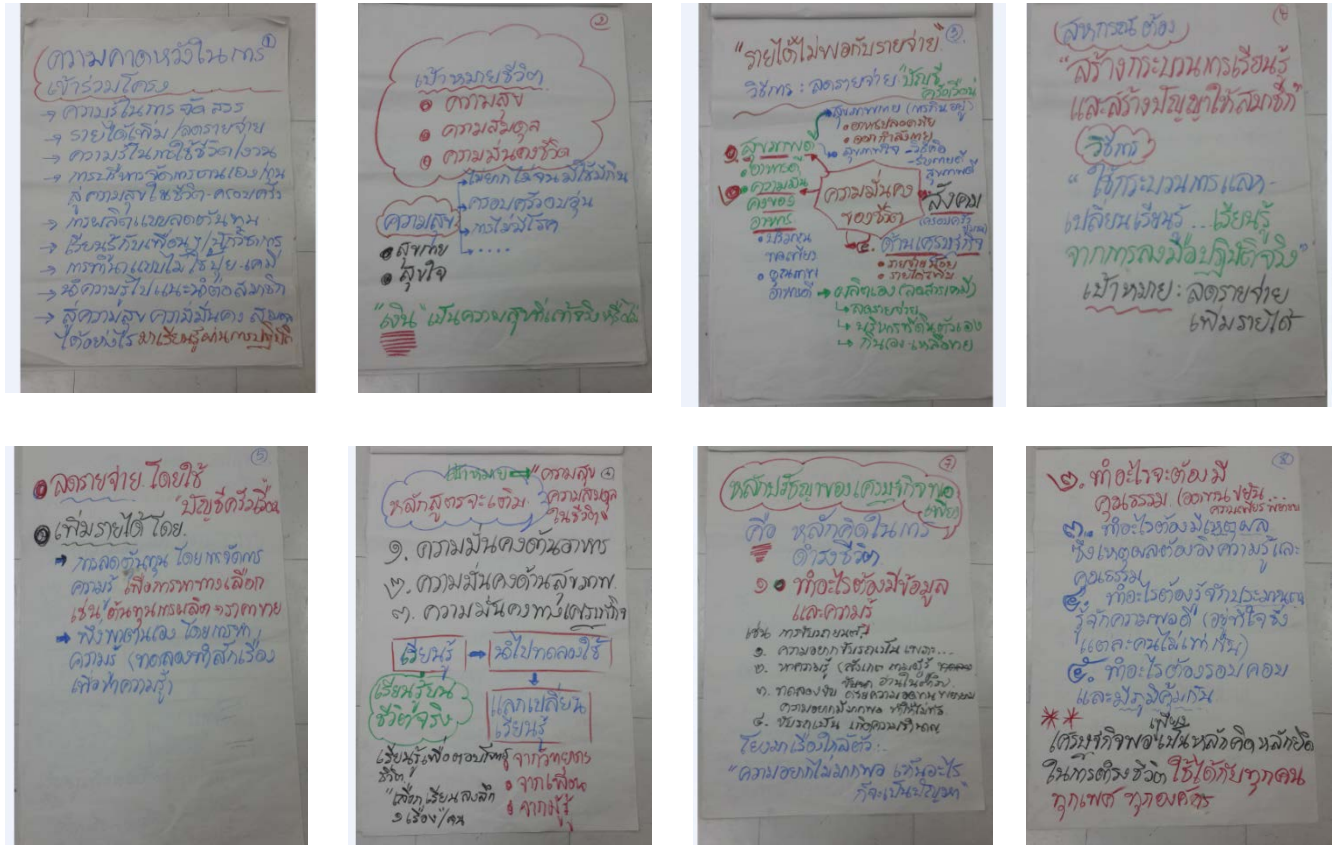
ที่	หัวข้อการสัมมนา	วันที่/เดือน	สถานที่จัดสัมมนา
1.	การเสวนาการยกระดับสมรรถนะเกษตรกร เพื่อมุ่งสู่ความสุข ความสมดุล ความมั่นคงของชีวิต	22 กันยายน 2557 เวลา 09.00-12.00 น.	ส.ห้วยเสือสามัคคี
2.	หน่วยเรียนรู้ที่ 1 ความมั่นคงทางอาหาร	29 กันยายน 2557 เวลา 09.00-12.00 น.	ส.บ้านช่องวังจันทร์
3.	หน่วยเรียนรู้ที่ 2 ความมั่นคงทางสุขภาพ	7 ตุลาคม 2557 เวลา 09.00-12.00 น.	ส.บ้านหนองกระทุ่มพัฒนา
4.	หน่วยเรียนรู้ที่ 3 ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ	13 ตุลาคม 2557 เวลา 09.00-12.00 น.	ส.เขื่อนเพชร โค้งข่อย
5.	หน่วยเรียนรู้ที่ 3 ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ	17 ตุลาคม 2557 เวลา 09.00-12.00 น.	ส.เขื่อนเพชร โค้งข่อย
6.	หน่วยเรียนรู้ที่ 4 ความมั่นคงทางทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม	22 ตุลาคม 2557 เวลา 09.00-12.00 น.	ส.หนองขานาง
7.	หน่วยเรียนรู้ที่ 5 ความมั่นคงทางสังคม	27 ตุลาคม 2557 เวลา 09.00-12.00 น.	ส.โรงเรียนวัดหนองแก

3.2 ผลการดำเนินงานการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

ผลการดำเนินงานการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการในพื้นที่เป้าหมายในที่นี่ประกอบด้วย อำเภอท่ายาง อำเภอบ้านลาด อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี มีรายละเอียด ดังนี้

3.2.1 การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1 จัดวันที่ 22 กันยายน 2557 ณ สำนักงานสหกรณ์เครดิตยูเนียนห้วยเสือสามัคคี จังหวัดเพชรบุรี มีผู้นำเกษตรกรเข้าสัมมนา จำนวน 7 แห่ง 23 คน ความมุ่งหวังในการจัดสัมมนาครั้งนี้เพื่อให้ผู้นำเกษตรกรได้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาของโครงการวิจัยและกระบวนการเรียนรู้ สาระสำคัญ เกี่ยวกับรายละเอียดเนื้อหาหลักสูตรตลอดโครงการ ครั้งนี้เป็นครั้งแรกของการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการจึงเป็นการนำเสนอภาพรวมของเนื้อหาหลักสูตร ความสุข ความสมดุล ความมั่นคงของชีวิต ดำเนินรายการให้ความรู้และทำความเข้าใจกับผู้นำเกษตรกร โดยอาจารย์ทรงพล เจตนาวณิชย์ ผู้อำนวยการสถาบัน

ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข ด้วยเทคนิควิธีการระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยน อภิปราย เพื่อมุ่งหวังให้ ผู้นำเกษตรทราบกระบวนการเรียนรู้ ให้ความรู้ ความเข้าใจ ปรับทักษะ ทักษะคติ ตลอดจนการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการหลังจากนี้ไปอีก 6 ครั้ง

การสัมมนาเป็นการชี้แนะแนวทางของเป้าหมายชีวิต ความสุข ความสมดุล ความมั่นคงชีวิต

ความสุข เป็นความสุขกายและสุขใจ ไม่ยากจน มีกิน มีใช้ ครอบครัวอบอุ่น ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี คนในชุมชนร่วมมือช่วยเหลือกันและกัน

ความมั่นคงของชีวิต ในด้านอาหาร สุขภาพ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม

ด้านอาหาร	ด้านสุขภาพ	ด้านเศรษฐกิจ	ด้านสิ่งแวดล้อม	ด้านสังคม
-อาหารมีปริมาณพอเพียง	-สุขภาพกาย	-รายจ่ายน้อย	-ทรัพยากรและ	-ครอบครัวชุมชนการ
-คุณภาพของอาหาร	การกินอยู่อาหาร	-รายได้เพิ่ม	สิ่งแวดล้อมปลอดภัย	อยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือ
-ผลิตเอง	ปลอดภัย - ออกกำลังกาย	-ไม่เป็นหนี้	สารเคมี	กันอย่างมีความสุข
-ลดสารเคมี	กาย	-มีเงินเพียงพอเหลือ	-การดูแลรักษา	-อุทิศตนทำงานเพื่อ
-ลดรายจ่าย	-สุขภาพใจ	ออม	สิ่งแวดล้อมร่วมกัน	สังคม
-บริหารที่ดินตัวเอง	วิถีคิด ร่างกายดี			
ทำกินเอง เหลือถึงไป	สุขภาพดี			
ขาย				

ปัญหาที่คนเราไม่มีความสุขไม่มีความมั่นคงในชีวิตเพราะเราไม่มีความรู้ หรืออาจจะรู้แต่ยังไม่พอ หรือรู้ไม่เท่าทัน ทำให้มองทุกอย่างเป็นปัญหาหมด

วิธีการแก้ปัญหาให้เรามีความสุข พร้อมกับมีความมั่นคงในชีวิตไปด้วย ไม่มีใครสามารถช่วยได้ นอกจากเราต้องพึ่งพาตนเอง โดยการหาความรู้ ปรับเปลี่ยนทัศนคติ เกิดความตระหนักที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง ในการดำรงชีวิตประจำวัน โดยการใ้การจัดการความรู้ เพื่อให้รู้ว่า เราขาดความรู้อะไร ผู้นำเกษตรกรต้องสร้าง กระบวนการเรียนรู้และสร้างปัญญาให้กับเกษตรกร ได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง แลกเปลี่ยนเรียนรู้จาก วิทยากร/ เพื่อน/ ผู้รู้ ดังนี้

❶ นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ หลักคิดในการดำรงชีวิต ใช้ได้กับทุกคน ทุกเพศ ทุกครอบครัว

1. ทำอะไรต้องมีข้อมูลและความรู้
  - ความอยาก ความต้องการ ตั้งเป้าหมายและความก้าวหน้า
  - หาความรู้ (สังเกต ถามผู้รู้ อ่านในตำรา)
  - ทดลองปฏิบัติ ด้วยความอดทน พยายาม ทำให้ความอยากมีมากพอ ทำให้ไม่ท้อ
  - เข้าใจเกิดความชำนาญ
2. ทำอะไรจะต้องมีคุณธรรม อดทน ขยันความเพียรพยายาม
3. ทำอะไรต้องมีเหตุผล ซึ่งเหตุผลต้องอิงความรู้และคุณธรรม
4. ทำอะไรต้องรู้จักประมาณตน รู้จักความพอดี
5. ทำอะไรต้องรอบคอบและมีภูมิคุ้มกัน

❷ นำหลักคุณธรรม 5 ประการ ตามหลักที่ถือปฏิบัติกันมาโดยตลอดของขบวนการสหกรณ์ เกร็ดคุณเนี่ยนนำมาเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต ประกอบด้วย ซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบ เห็นใจกัน วางใจกัน จาก 5 ข้อ ความรับผิดชอบเป็นข้อหนึ่งที่ผู้นำสะท้อนให้เห็นว่าเป็นปัญหาของสหกรณ์ในสถานการณ์ปัจจุบัน

1. ทำให้สมาชิกเกิดความลึกซึ้งในจิตารมณ์ และคุณธรรม 5 ประการ
2. ปรับกระบวนการถ่ายทอด
3. ปรับวิธีคิด ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อขบวนการสหกรณ์
4. ทบทวน คัดสรรผู้มาร่วมขบวนการที่มีอุดมการณ์ หลักการสหกรณ์อย่างแท้จริง

องค์ความรู้เกี่ยวกับอาชีพที่ผู้นำเกษตรกรต้องการซึ่งจะเป็นข้อมูลในการส่งเสริมให้ความรู้กับผู้นำเกษตรกรในการส่งเสริมอาชีพให้กับเกษตรกรในอนาคตต่อไป

1. การปลูกมะนาว	จำนวน 7 คน
2. การทำนา(ต้นทุนต่ำผลผลิตสูง)	จำนวน 7 คน
3. การทำเกษตรอินทรีย์	จำนวน 2 คน
4. การทำปุ๋ยหมัก	จำนวน 2 คน

5. การเลี้ยงปลา	จำนวน 1 คน
6. การเลี้ยงโคขุน	จำนวน 1 คน
7. การปลูกพืชล้มลุก	จำนวน 1 คน
8. การทำไรสัปปะรด	จำนวน 1 คน
9. การเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ	จำนวน 1 คน

ภาพบรรยากาศการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1

3.2.2 การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2 เป็นการสัมมนาหน่วยเรียนรู้ที่ 1 เป้าหมายชีวิต : สุขภาพที่ดี สุขภาพใจ สุขภาพจิต สุขภาพสังคม เรื่อง ความมั่นคงทางอาหารเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ ปรับทักษะ ทักษะคิด ของผู้นำเกษตรกรให้เห็นความสำคัญของความมั่นคงทางอาหารและการดำรงชีวิตประจำวันให้กับผู้นำเกษตรกร ซึ่งหมายถึงการเข้าถึงอาหารที่มีอย่างเพียงพอสำหรับการบริโภคของประชาชนในประเทศ อาหารมีความปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการเหมาะสมตามความต้องการตามวัยเพื่อการมีสุขภาพที่ดีรวมทั้งการมีระบบการผลิตที่เกื้อหนุน รักษาความสมดุลของระบบนิเวศวิทยา และความคงอยู่ของฐานทรัพยากรอาหารทางธรรมชาติของประเทศ ทั้งในภาวะปกติหรือเกิดภัยพิบัติ สาธารณภัยหรือการก่อการร้ายอันเกี่ยวเนื่องจากอาหาร

กำหนดจัดวันที่ 22 กันยายน 2557 ณ สำนักงานสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนห้วยเสือสามัคคี จำกัด จังหวัดเพชรบุรี ผู้นำเกษตรกรที่เข้าสัมมนาเชิงปฏิบัติการ จำนวน 9 แห่ง 31 คนจากเป้าหมาย 38 คน มีรายละเอียดเนื้อหาการสัมมนา ดังนี้

สาระการเรียนรู้	สื่อการสอน	กิจกรรมการเรียนรู้	วิธีการประเมิน
1. การให้ความสำคัญกับความมั่นคงด้านอาหาร 2. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหาร 3. การเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสถานการณ์ความไม่มั่นคงด้านอาหาร 4. การนำผลผลิตไปใช้อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด 5. เศรษฐกิจพอเพียงคือทางรอดของประเทศไทยเรื่องความมั่นคงทางด้านอาหาร 6. อาหารกับการดำรงชีวิต 7. ประเภทและชนิดอาหารที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิต 8. หลักการรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ พฤติกรรมการบริโภคอาหาร 9. สารปนเปื้อนในอาหาร 10. การป้องกันอันตรายจากสารปนเปื้อน	1. สื่อ Power Point 2. เอกสารความรู้ 3. แบบสัมภาษณ์ก่อนการอบรม 4. แบบประเมินติดตามผลหลังการอบรม 5. กระดาษ flip chart ปากกาเคมี กระดาษ A4	1. วิทยากรทดสอบความรู้ผู้นำเกษตรกรโดยการนำแบบสัมภาษณ์ความรู้และพฤติกรรมด้านอาหาร 2. วิทยากรบรรยายความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางด้านอาหารกับการดำรงชีวิตประจำวันเกี่ยวกับการทานอาหารการเข้าถึงอาหารที่มีอย่างเพียงพอสำหรับการบริโภคของประชาชนในประเทศ อาหารมีความปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการเหมาะสมตามความต้องการ ตามวัยเพื่อการมีสุขภาพที่ดี รวมทั้งการมีระบบการผลิตที่เกื้อหนุน รักษาความสมดุลของระบบนิเวศวิทยา และความคงอยู่ของฐานทรัพยากรอาหารทางธรรมชาติของประเทศ ทั้งในภาวะปกติหรือเกิดภัยพิบัติ สาธารณภัยหรือการก่อการร้ายอันเกี่ยวเนื่องจากอาหาร 4. วิทยากรสรุปเนื้อหาจากแบบทดสอบความรู้ที่ผู้นำเกษตรกรทำในช่วงแรกอันนำไปสู่บทสรุปของเนื้อหาการเรียนรู้	วิทยากรประเมินการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการอบรม โดยวิธีการสังเกตการณ์และผลการประเมินจากแบบสอบถามในการเก็บข้อมูล

ภาพกิจกรรมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2

ตารางที่ 1: การสอบถามข้อมูลความรู้เรื่องการดูแลด้านอาหารจากผู้นำเกษตรกร

ข้อความ	คำตอบ			
	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบ	ไม่ระบุ
1. การกินอาหารที่มีกากใย เช่น ผัก ผลไม้เป็นประจำทุกวันมีประโยชน์ต่อร่างกาย ช่วยให้ระบบขับถ่ายดีช่วยป้องกัน โรคมะเร็งและภาวะไขมันในเลือดสูง	27	1	3	
2. การกินอาหารสุกๆ ดิบๆ เช่น แหนม ปลูดอง ลาบ ลู้ ชกเล็ก ปลา ร้า ส้มฟัก ทำให้เสี่ยง ต่อการป่วยเป็นโรค	29	2		
3. การกินอาหารหลากหลายครบ 5 หมู่ใน 1 วันมีประโยชน์ต่อร่างกาย ทำให้ร่างกายได้รับสารอาหารครบถ้วน	31			
4. การกินอาหารไขมันสูง เช่น ข้าวมันไก่ ข้าวขาหมู อาหารประเภททอด หรืออาหารและขนมหวานที่ปรุงด้วยกะทิ เนย มาการีน ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดโรคความดันโลหิตสูง และหัวใจ	20	9	2	

ข้อความ	คำตอบ			
	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบ	ไม่ระบุ
5. การเลือกซื้ออาหารปรุงสำเร็จเช่น ก๋วยเตี๋ยว ข้าวแกง กับข้าวควรดูป้ายสัญลักษณ์ อาหารสะอาด รสชาติอร่อย	23	7	1	
6. การเลือกอาหารแปรรูป เช่น อาหารกระป๋อง นมสัญลักษณ์ ควรรดู เครื่องหมาย อย.	30	1		
7. การเลือกซื้ออาหารสด เช่น หมู ไก่ อาหารทะเล ผักผลไม้ควรรดูป้าย สัญลักษณ์อาหารปลอดภัย	25	5	1	
8. ในนมมีแร่ธาตุแคลเซียมที่ช่วยให้กระดูกแข็งแรง	31			
9. การกินอาหารที่มีรสเค็มจัดทำให้เสี่ยงต่อการเป็นโรคความดันโลหิตสูง	22	5	4	
10. การกินอาหารที่มีรสหวานจัดทำให้เสี่ยงต่อการเป็นโรคเบาหวาน	31			
11. การกินอาหารประเภทแป้งที่ไหม้เกรียมทำให้เสี่ยงต่อการเป็นโรคมะเร็ง	27	1		3
12. ใน 1 วัน ควรดื่มน้ำอย่างน้อยวันละ 8 แก้ว	30		1	
13. การดื่มน้ำอัดลมในปริมาณที่มากเกินไปทำให้ร่างกายได้รับน้ำตาลที่มาก เกินความต้องการของร่างกาย	26	4		1

ตารางที่ 2 : ข้อมูลพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหาร

พฤติกรรม	ไม่เคยปฏิบัติ	ความถี่ในการปฏิบัติในรอบ 3 เดือน		
		เป็นประจำ	บางครั้ง	นานๆ ครั้ง
1. กินอาหารครบ 3 มื้อใน 1 วัน	1	26	4	
2. กินอาหารหลากหลายไม่ซ้ำกัน ครบ 5 หมู่ ใน 1 วัน	1	10	19	
3. กินผักทุกวัน	1	17	13	
4. กินผลไม้ทุกวัน	1	8	20	2
5. กินอาหารประเภทเนื้อสัตว์ที่ปรุงสุก	1	14	5	1
6. ลดการกินอาหารไขมันสูง เช่น ข้าวขาหมู หมูสามชั้น กุนเชียง คอหมูย่าง เบคอน ไส้กรอก หนังไก่หนังหมู	1	4	16	10
7. ลดการกินอาหารประเภททอดเช่น ก๋วยเตี๋ยวทอด ปลาทอดไก่	1	4	19	7
8. ลดการกินอาหารหรือขนมหวานที่ปรุงด้วยกะทิ เนย มาการีน เช่นแกงเผ็ด แกงเขียวหวาน มัสมันแกงคั่ว ข้าวเหนียวมูล ก๋วยเตี๋ยวชชี บัวลอย ลอดช่อง ทับทิมกรอบ หรือขนมประเภท เบอเกอรี่ เช่น ขนมปัง ขนมเค้ก โดนัท	1	8	14	8
9. หลีกเลี่ยงการรับประทานอาหารที่มีรสเค็มจัด เช่น อาหารหมักดอง อาหารแปรรูป เช่น เนื้อเค็ม ปลาเค็ม	1	9	14	7
10. หลีกเลี่ยงการรับประทานอาหารที่มีรสหวานจัด เช่น การปรุงอาหารคาวแล้วเติมน้ำตาลให้มีรสหวานจัด	2	6	18	5
11. ดื่มน้ำอย่างน้อยไม่ต่ำกว่าวันละ 8 แก้ว	2	21	8	
12. ดื่มนมจืดหรือนมพร่องมันเนยวันละ 1 – 2 แก้ว/กล่อง	3	2	13	11

พฤติกรรม	ไม่เคยปฏิบัติ	ความถี่ในการปฏิบัติในรอบ 3 เดือน		
		เป็นประจำ	บางครั้ง	นานๆ ครั้ง
13. หลีกเลี่ยงการดื่มเครื่องดื่มที่มีรสหวาน เช่น น้ำผลไม้ปั่นที่มีรสหวาน น้ำอัดลม น้ำหวานต่างๆ	2	4	16	8
14. เติมน้ำปลา/น้ำปลาพริกในการกินข้าว	3	12	11	4
15. เติมน้ำปลา/น้ำตาล ในการกินก๋วยเตี๋ยว	2	17	10	3

จากเวทีการสัมมนาและข้อมูลแบบสอบถาม ผู้นำเกษตรกรยังให้ความสำคัญกับความมั่นคงด้านอาหารในระดับน้อยอยู่ ยังไม่เกิดความตระหนักถึงวิกฤตอาหารโลกซึ่งจะส่งผลกระทบต่อไทยอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงด้วยประชากรโลกเพิ่มขึ้น ในขณะที่ปริมาณอาหารสำรองของโลกลดลง ราคาธัญพืชเพิ่มขึ้น สำหรับเรื่องความรู้อาหารกับการดำรงชีวิต ผู้นำเกษตรกรมีความรู้ในเรื่องการดูแลสุขภาพด้านอาหารเป็นอย่างดี เมื่อเปรียบเทียบเปอร์เซ็นต์การให้ข้อมูลของผู้นำเกษตรกรในแต่ละข้อ ส่วนในเรื่องของพฤติกรรมการบริโภคเป็นเรื่องที่ควรที่ต้องนำมาพิจารณา สุขภาพ ดังเช่นข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม จะเห็นว่าพฤติกรรมการบริโภคของผู้นำไม่ได้เห็นความสำคัญในการบริโภคอาหารที่ถูกหลักตามโภชนาการ ถึงแม้ว่าผู้นำจะมีความรู้ มีความเข้าใจในเรื่องการดูแลสุขภาพ แต่แล้วยังมีพฤติกรรมการบริโภคแบบเดิม ๆ ไม่เปลี่ยนแปลง ตามใจความต้องการทางรสชาติที่ชอบ ไม่ดูแลตนเองอย่างจริงจัง

จากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่องความมั่นคงทางอาหาร สามารถสรุปได้ว่าไม่ว่าจะมีความรู้ทางการบริโภคอาหาร หรือการดูแลสุขภาพมากเพียงใด แต่ถ้าไม่ปรับเปลี่ยนทัศนคติ ความเคยชิน ยังคงมีพฤติกรรมบริโภคแบบเดิม ๆ การใช้ความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต โดยการหาซื้อกินในท้องตลาดมากกว่าการจะปลูกกินเอง หรือการสร้างเครือข่ายการผลิตและการบริโภคเกื้อกูลกันในชุมชนที่มีต่อกัน เกษตรกรยังไม่เห็นความสำคัญกับวิกฤตอาหาร การสร้างเครือข่ายการอยู่ร่วมกัน และยังขาดความรับผิดชอบต่อสังคมในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ เกษตรกรก็จะประสบปัญหาเกี่ยวกับอาหารไม่เพียงพอ ต้องสั่งซื้อผลผลิตทางเกษตรจากต่างประเทศ หรือพฤติกรรมบริโภคที่ไม่ถูกหลักก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงโรคภัยไข้เจ็บ ยังต้องพบกับปัญหาของสุขภาพ ในหัวข้อความมั่นคงทางอาหารของหลักสูตรนี้เป็นเนื้อหาใกล้ตัวผู้นำเกษตรกรมากที่สุด คือเป็นเรื่องของความเป็นอยู่ การกินอยู่ การดำรงชีวิตประจำวัน ความรู้ที่นำมาให้ผู้นำเกษตรกรได้เรียนรู้ครั้งนี้เป็นเนื้อหาที่เกษตรกรเคยได้รับความรู้มาก่อนและอาจจะหลายครั้งแล้ว ซึ่งเรื่องความรู้เหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องที่ปฏิบัติได้ง่ายๆ ขึ้นอยู่กับว่าจะปฏิบัติหรือไม่ จะดูแลตนเองและครอบครัวอย่างจริงจังหรือไม่ เนื้อหาหลักสูตรการ

สัมมนามีความมุ่งหวัง ที่จะก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อเกษตรกรให้เห็นความสำคัญเรื่องการดำรงชีวิตของตนเอง การจัดระบบการผลิตอาหาร อาหารมีคุณค่าทางโภชนาการ ปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บ รวมถึงการเข้าถึงอาหารที่มีอย่างเพียงพอสำหรับการบริโภค ให้เพียงพอในครัวเรือน สามารถปลูกผัก เลี้ยงสัตว์เองได้ ในพื้นที่ของตนเอง มีเหลือก็มาแลกเปลี่ยนกันในชุมชน หรือนำไปขายเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตารางการติดตามข้อมูลความรู้ ความเข้าใจผู้นำเกษตรกร เรื่อง ความมั่นคงทางอาหาร

ข้อ	รายละเอียด	ความรู้ก่อนสัมมนา			ความรู้หลังการสัมมนา		
		คะแนน	ความถี่ จำนวน	ร้อยละ	คะแนน	ความถี่ จำนวน	ร้อยละ
1	ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหาร	155	27	57.41	234	27	86.67
2	เตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสถานการณ์ความไม่มั่นคงทางอาหาร	152	27	56.30	232	27	85.93
3	การนำผลผลิตไปใช้อย่างคุ้มค่า	165	27	61.11	235	27	87.04
4	เศรษฐกิจพอเพียง	170	27	62.96	246	27	91.11
5	ปฏิบัติตามหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	187	27	69.26	248	27	91.85
6	อาหารกับการดำรงชีวิต	166	27	61.48	239	27	88.52
7	ประเภทและชนิดอาหาร	162	27	60.00	239	27	88.52
8	หลักการรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ	162	27	60.00	242	27	89.63
9	สารปนเปื้อนในอาหาร	156	27	57.78	237	27	87.78
10	การป้องกันอันตรายจากสารปนเปื้อน	161	27	59.63	242	27	89.63

สรุปเนื้อหาหลักสูตรจากการสัมมนาติดตามหลังจากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 1 เดือน จากการประเมินข้อมูลความรู้ ความเข้าใจความมั่นคงทางอาหารจากผู้นำเกษตรกร พบว่าผู้นำเกษตรกรได้รับความรู้เพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับความรู้ที่มีก่อนเข้าสัมมนา และนำความรู้ไปใช้กับการปฏิบัติตามหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การผลิตอาหารเอง อาทิเช่น การปลูกผักที่บ้าน การทำอาหารรับประทานตนเอง หรือถ้าจะต้องซื้อจะเลือกซื้อผักและอาหารตามแหล่งที่เชื่อถือได้ เพื่อหลีกเลี่ยงอาหารปนเปื้อน มีมุมมองในการผลิตอาหารที่คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดในเรื่องของการบริโภคอย่างประหยัด ให้มีความสำคัญกับการผลิตอาหารเพื่อบริโภคอย่างเพียงพอก่อนไปจำหน่าย มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงตามและยึดปฏิบัติตามหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตลอดจนการให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิตประจำวันมากขึ้น ดูแลสุขภาพของตนเองและครอบครัว การกินอาหารที่มีประโยชน์ หลีกเลี่ยงอาหารที่เป็นโทษกับร่างกาย เช่น น้ำอัดลมและเครื่องดื่มชูกำลัง

จากการติดตามเก็บข้อมูลผู้นำเกษตรกรหลังจากที่ได้รับความรู้จากวิทยากร ตามเนื้อหาหลักสูตร ความมุ่งหวังของการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ คือ เมื่อได้รับความรู้ไปแล้วผู้นำเกษตรกรเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านทักษะและทัศนคติทางด้านความมั่นคงทางอาหาร คิดเป็น 85.93% เมื่อเปรียบเทียบกับทัศนคติของตนเองก่อนได้รับความรู้จากการสัมมนาเชิงปฏิบัติคิดเป็น 51.48% อันประกอบด้วย

1. ทัศนคติต่อการให้ความสำคัญกับการผลิตอาหารเพื่อบริโภคอย่างเพียงพอก่อนการไปจำหน่าย
2. การนำผลผลิตไปใช้อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด การพัฒนาผลผลิตสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ เช่นจากการขายผักเป็นต้นจากสวน เปลี่ยนเป็น นำผักมาทำความสะดวก หั่นเป็นชิ้นเล็กบรรจุใส่ถุงขายเพื่อความสะดวกของผู้บริโภค ปลูกผักกินเองประหยัดลดรายจ่ายครอบครัว ใช้พื้นที่ของตนเองในปลูกผักทุกชนิดที่นำมาทำเป็นอาหารรับประทานในครอบครัว จัดระเบียบความสะดวก ลดการใช้สารเคมี พัฒนาผลผลิต เพิ่มคุณภาพอาหาร ผักให้ตรงกับความต้องการของตลาด
3. มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อทัศนคติที่มีต่ออาหารและการดำรงชีวิตในการเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ ที่มีคุณค่าทางอาหาร ปลูกผักปลอดสารตนเอง หรือให้ความใส่ใจในการทำความสะดวกอาหารทุกชนิดก่อนนำมารับประทานอาหาร ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการบริโภคอาหาร ทานอาหารถูกหลักโภชนาการ หลีกเลี่ยงสารปนเปื้อนสารเคมี อาหารที่ไม่เป็นประโยชน์หรือเป็นโทษกับร่างกาย หรือรับประทานในปริมาณที่ลดลง เช่น หวาน เค็ม มัน อาหารปิ้งย่าง เครื่องดื่มแอลกอฮอล์

3.2.3 การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 3 เป็นการเสวนาหน่วยเรียนรู้ที่ 2 เป้าหมายชีวิต : สุขภาพ ความสมดุล ความมั่นคงชีวิตเกษตร เรื่อง ความมั่นคงด้านสุขภาพ เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ ปรับทักษะทัศนคติให้กับผู้นำเกษตรกร ได้เห็นความสำคัญของความมั่นคงทางด้านสุขภาพ ได้แก่การมีสุขภาพที่ดีทั้งกายและใจปราศจากโรคภัยไข้เจ็บป่วยถึงขั้นที่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพหรือการดำเนินชีวิตตามปกติ กำหนดจัดวันที่ 29 กันยายน 2557 ณ สำนักงานสหกรณ์เครดิตยูเนียนบ้านช่องวัง จันทร์ จำกัด จังหวัดเพชรบุรี มีผู้นำเกษตรกรเข้าสัมมนาจำนวน 9 แห่ง 31 คน จากเป้าหมาย 38 คน มีรายละเอียดเนื้อหาการสัมมนา ดังนี้

สาระการเรียนรู้	สื่อการสอน	กิจกรรมการเรียนรู้	วิธีการประเมิน
1.ความหมายความมั่นคงทางด้านสุขภาพ	1. สื่อ Power Point พร้อมภาพประกอบตัวอย่างจริง	1.วิทยากรตรวจเช็คร่างกายเกษตรกร โดยการวัดส่วนสูง น้ำหนัก ความดัน และตรวจเลือด	วิทยากรประเมินการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการอบรม โดยวิธีการสังเกตการณ์และผล

สาระการเรียนรู้	สื่อการสอน	กิจกรรมการเรียนรู้	วิธีการประเมิน
<p>2.การสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค</p> <p>3.ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนสุขภาพดี</p> <p>4.แนวทางในการเสริมสร้างสุขภาพ</p> <p>5.แนวทางในการป้องกันโรค</p> <p>6.ความรู้เกี่ยวกับโรคต่างๆ</p> <p>7.การวางแผนสุขภาพของตนเองและครอบครัว</p>	<p>2. เอกสารความรู้</p> <p>3. แบบสัมภาษณ์ก่อนการอบรม</p> <p>4. แบบสัมภาษณ์และบันทึกการคัดกรองความเสี่ยงและการเฝ้าระวังพฤติกรรมสุขภาพ</p> <p>5. แบบประเมินติดตามผลหลังการอบรม</p> <p>6. กระดาษ flip chart ปากกาเคมี กระดาษA4</p> <p>7. อุปกรณ์ตรวจสุขภาพที่วัดความสูง ที่วัดน้ำหนัก เครื่องวัดความดันโลหิต</p>	<p>2.วิทยากรมีแบบทดสอบสุขภาพเกษตรกร โดยการนำแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องสุขภาพให้เกษตรกรทำก่อนการอบรม</p> <p>ประกอบด้วย การสอบถามข้อมูล ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> -การออกกำลังกาย และ พฤติกรรมการออกกำลังกาย -การผ่อนคลายความเครียด และ พฤติกรรมการผ่อนคลายความเครียด -การดูแลอนามัยสิ่งแวดล้อมและ พฤติกรรมการดูแลอนามัยสิ่งแวดล้อม -ความรู้เรื่องพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดโรคและพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดโรค -ความรู้เกี่ยวกับด้านอนามัย และพฤติกรรมเสี่ยงต่ออนามัย -ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมอนามัยส่วนบุคคลและ พฤติกรรมอนามัยส่วนบุคคล <p>3. วิทยากรสรุปแบบสัมภาษณ์ตามที่เกษตรกรให้ข้อมูลความรู้ทางด้านสุขภาพ</p> <p>4. วิทยากรสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม เป็นแบบสัมภาษณ์และบันทึกการคัดกรองความเสี่ยงและการเฝ้าระวังพฤติกรรมสุขภาพ</p>	<p>การประเมินจากแบบฟอร์มในการเก็บข้อมูล</p>

สาระการเรียนรู้	สื่อการสอน	กิจกรรมการเรียนรู้	วิธีการประเมิน
		<p>5.วิทยากรบรรยายความรู้ความมั่นคงทางด้านสุขภาพ เพื่อให้ผู้นำเกษตรกรมีสุขภาวะทั้งด้านร่างกาย (Physical) จิตใจ (Mental) และจิตวิญญาณ (Spiritual) โดยพิจารณาจากการเข้าถึงบริการสาธารณสุขทั้งด้านป้องกันโรค ส่งเสริมสุขภาพรักษายาบาลและฟื้นฟูสุขภาพ เนื้อหาการบรรยายประกอบด้วย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.การเสริมสร้างสุขภาพและการป้องกันโรค 2.ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนสุขภาพดี 3.แนวทางในการเสริมสร้างสุขภาพ 4.แนวทางในการป้องกันโรค 5.ข้อพึงปฏิบัติ 12 ประการเพื่อป้องกันโรค 6.การวางแผนพัฒนาสุขภาพตนเองและครอบครัว 	

ภาพกิจกรรมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 3

ตารางที่ 1 : การสอบถามข้อมูลจากผู้นำเกษตรกรก่อนได้รับความรู้จากวิทยากรเกี่ยวกับความมั่นคงทางสุขภาพ
ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา ท่านเคยไปรับการตรวจร่างกายอะไรบ้าง

ประเภทการตรวจ	เคย	ไม่เคย	ไม่ระบุ
1. การตรวจร่างกายประจำปี	20	9	2
2. การตรวจระดับความดันโลหิต	28	3	
3. การตรวจระดับน้ำตาลในเลือด	26	5	
4. การชั่งน้ำหนัก	31	0	
5. วัดส่วนสูง	27	4	
6. การตรวจฟันและชุดหินปูน	22	9	
ถามเพิ่ม เฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศหญิง			
7. การตรวจมะเร็งปากมดลูก	6	5	10
8. การตรวจเต้านมด้วยตนเอง	10	2	10

ตารางที่ 2 : ข้อมูลความรู้เรื่องการออกกำลังกาย

ข้อความ	คำตอบ			
	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบ	ไม่ระบุ
1. ออกกำลังกายอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 วันๆ ละ 30 นาที จะลดความเสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจ /โรคความดันโลหิตสูง/ เบาหวาน/อ้วน/ มะเร็งบางชนิด	26	3	1	
2. การออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาเป็นประจำ มีประโยชน์ต่อร่างกายทำให้ระบบการทำงานของปอด หัวใจ /กล้ามเนื้อและกระดูกแข็งแรง	28	2	1	
3. ผู้ที่ทำอาชีพใช้แรงงานหนักไปจำเป็นต้องออกกำลังกาย	5	26	1	
4. ผู้ที่ทำงานบ้าน โดยทั่วๆ ไปจำเป็นต้องออกกำลังกาย	18	14		
5. การออกกำลังกายช่วยลดหรือผ่อนคลายความเครียดได้	30			1
6. ก่อนออกกำลังกายทุกครั้งควรอบอุ่นร่างกาย/ยืดเหยียดกล้ามเนื้อก่อนเพื่อลดการบาดเจ็บ	31			
7. ควรผ่อนคลายกล้ามเนื้อหลังการออกกำลังกายทุกครั้ง	29	1	1	
8. การออกกำลังกายแต่ละครั้งควรให้หนักหรือให้ร่างกายเหนื่อยในระดับปานกลางคือ เหนื่อยแต่พูดคุยกับคนข้างเคียง ได้จบประโยค จึงจะช่วยกระตุ้นการทำงานของหัวใจ และปอด	19	7	5	
9. การยืดเหยียดกล้ามเนื้อเช่นการก้มเอามือแตะพื้น การประสานมือไว้เหนือศีรษะแล้ว ดันขึ้น การก้มลงเอามือแตะที่พื้น มีประโยชน์คือทำให้กล้ามเนื้อและข้อต่อมีความ ยืดหยุ่น	30		1	
10. การเลือกประเภทออกกำลังกายควรเลือกให้เหมาะสมกับสภาพร่างกาย	30			1

ตารางที่ 3 : พฤติกรรมการออกกำลังกาย

พฤติกรรม	ไม่เคยปฏิบัติ	ความถี่ในการปฏิบัติ		
		เป็นประจำ	บางครั้ง	นานๆ ครั้ง
1. ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา (ด้วยความแรงระดับปานกลาง คือเหนื่อย พูดคุยกับคนข้างเคียง ได้จบประโยค)อย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 วัน ๆ ละ 30 นาที	3	6	10	12

พฤติกรรม	ไม่เคยปฏิบัติ	ความถี่ในการปฏิบัติ		
		เป็นประจำ	บางครั้ง	นานๆครั้ง
2. ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา (ด้วยความแรงระดับหนักคือเหนื่อย หอบ หรือไม่สามารถพูดคุยกับคนข้างเคียงได้จบประโยคขณะออกกำลังกาย) อย่างน้อยสัปดาห์ละ 2 – 3 วัน อย่างน้อยวันละ 20 นาที	13	3	8	7
3. มีการเคลื่อนไหวในการทำงานบ้านงานอาชีพ เช่น ทำงานบ้าน/ทำสวน/ทำไร่/ทำนา/ขับรถจักรยานหรือเดินทางไปทำงานจนรู้สึกเหนื่อยกำลังดีสะสมอย่างน้อยวันละ 30 นาที สัปดาห์ละ 5 วัน	4	17	7	3
4. มีการยืดเหยียด เช่น การก้มเอามือแตะพื้น ประสานมือไว้เหนือศีรษะหลังคู้ขึ้น การก้มลงเอามือแตะพื้น การเหยียด และฝึกความแข็งแรงของกล้ามเนื้อต่อเนื่องกันสัปดาห์ละ 2 – 3 วัน	5	12	8	6

ตารางที่ 4 : ข้อมูลด้านการผ่อนคลายความเครียด

ข้อความ	คำตอบ		
	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบ
1. ผู้ที่มีความเครียดเป็นประจำทำให้เสี่ยงต่อการเป็นโรค ความดันโลหิตสูง/ ภาวะเบาหวาน	29	2	
2. การผ่อนคลายความเครียดด้วยการใช้ยา สูบบุหรี่ย ดื่มสุรา เป็นการลดผ่อนคลายความเครียดที่ถูกต้องวิธี		31	
3. การผ่อนคลายความเครียดที่ถูกต้องวิธีได้แก่วิธีสวดมนต์ ไหว้พระ/นั่งสมาธิ/ดูหนัง ฟังเพลง /ปลูกต้นไม้/ ออกกำลังกาย/ ปรึกษาพูดคุยกับเพื่อนๆ หรือ สมาชิกในครอบครัว	31		
4. การผ่อนคลายความเครียดที่เหมาะสมกับตนเองควรใช้วิธีที่ถนัด/ ไม่มีผลเสียต่อสุขภาพ /ทำแล้วมีความสุข ฯลฯ	29		2
5. ผลกระทบจากความเครียดทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัว ที่ทำงานตึงเครียด/เจ็บป่วย ฯลฯ	29	2	
6. ถ้าเครียดมากๆถึงขั้นมีอาการป่วยทางกาย ควบคุมตนเองไม่ได้ สับสน ว้าวุ่นใจมากๆ ควร ปรึกษาแพทย์	30		1

ตารางที่ 5 : พฤติกรรมการผ่อนคลายความเครียด

พฤติกรรม	ไม่เคยปฏิบัติ	ปฏิบัติ			
		เป็นประจำ	บางครั้ง	นานๆ ครั้ง	ไม่ระบุ
1. เมื่อมีเรื่องไม่สบายใจ ท่านผ่อนคลายความเครียดด้วยวิธีใดต่อไปนี้บ้าง					
1.1 สวดมนต์/นั่งสมาธิไหว้พระ	4	5	11	1	
1.2 ดูหนัง ฟังเพลง ร้องเพลง	3	13	12	3	
1.3 ปลุกต้นไม้	3	16	9	3	
1.4 ออกกำลังกาย	1	8	17	5	
1.5 ปรึกษาพูดคุยกับเพื่อนๆ หรือสมาชิกในครอบครัว	3	16	8	3	1
1.6 สูบบุหรี่	15	10	4		2
1.7 ดื่มสุราหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์	22		4	2	2
1.8 ใช้นานอนหลับ/ยาระงับประสาท	27			2	2
2. ควบคุมอารมณ์ตนเองได้เมื่อรู้สึกโกรธ เช่น ไม่ขวางปาลิ่งของ ไม่ทำร้ายฝ่ายตรงข้าม ไม่เอะอะโวยวาย	13	7	3	1	1
3. ท่านทำกิจกรรมร่วมกันกับสมาชิกในครอบครัว เช่น กินอาหาร /ดูทีวี/ ฯลฯ	2	24	3	1	1
4. มีกิจกรรมร่วมกันกับสมาชิกในครอบครัวตามเทศกาลต่างๆ เช่น ทำบุญ/พักผ่อน	1	22	7	1	
5. มีกิจกรรมสันทนาการร่วมกับกลุ่มเครือข่ายของตนเอง เช่น เพื่อนเก่า เพื่อนร่วมงาน ชมรมต่างๆ	3	8	16	4	

ตารางที่ 6 : ข้อมูลการดูแลอนามัยสิ่งแวดล้อม

ข้อความ	คำตอบ			
	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบ	ไม่ระบุ
1. ขยะที่ทิ้งสะสมไว้ จะเป็นแหล่งเชื้อโรค/พาหะนำโรคเกิดโรค อูจจาระร่วง/ภูมิแพ้	26	4	1	
2. การคัดแยกขยะมีประโยชน์ ลดปริมาณขยะและนำมาใช้ใหม่ได้	24	1		6
3. การกำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกต้องมีวิธี เเผา / ฝัง / ทิ้งในที่รองรับรอการกำจัดจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ	30		1	

ข้อความ	คำตอบ			
	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบ	ไม่ระบุ
4. การใช้โฟม หรือถุงพลาสติกมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมาก เพราะโฟมหรือถุงพลาสติกเป็นวัสดุที่ไม่ย่อยสลาย/เกิดมลพิษ	30		1	
5. ควรทำความสะอาดสถานที่ประกอบอาหาร/ครัว ทุกครั้งหลังทำอาหาร	31			
6. การราดน้ำทุกครั้งหลังการใช้ส้วมจะช่วยป้องกันโรคอุจจาระร่วง	25	5	1	
7. การทำความสะอาดบ้านและบริเวณบ้านเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดโรค และทำลายพาหะนำโรค เช่น หนู แมลงสาบ ยุง	30		1	
8. แมลงวันเป็นพาหะนำเชื้อโรค อุจจาระร่วงและอหิวาตกโรค	28	2	1	

ตารางที่ 7 : พฤติกรรมการดูแลอนามัยสิ่งแวดล้อม

พฤติกรรม	ไม่เคยปฏิบัติ	ปฏิบัติ			
		เป็นประจำ	บางครั้ง	นานๆ ครั้ง	ไม่ระบุ
1. กัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้ง	2	11	18		
2. ทิ้งขยะทุกชนิดในที่รองรับ/ถังขยะใบเดียวกัน	5	22	2	2	
3. กำจัดขยะถูกวิธี เช่น ฝัง/เผา/มีรถขยะมารับ	1	26	4		
4. ทำความสะอาดที่อยู่อาศัยทุกวัน (กวาดและถูบ้าน)	1	24	5	1	
5. ทำความสะอาดที่ประกอบอาหาร/ครัว ทุกครั้ง	1	26	5	1	
6. มีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้าน/ชุมชนในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน	1	19	8	3	
7. ราดน้ำ/ซักโครกทุกครั้งหลังใช้ส้วม	1	30			
8. ล้างทำความสะอาดห้องน้ำส้วปด้าห้ละ 1 ครั้ง	1	28	1		
9. หลีกเลี่ยงการใช้วัสดุที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น โฟม ถุงพลาสติกที่ไม่ย่อยสลาย	1	17	12	1	

ตารางที่ 8 : ข้อมูลเรื่องพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดโรค

ข้อความ	คำตอบ			
	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบ	ไม่ระบุ
1. บุหรี่/ยาสูบ มีโทษต่อร่างกาย ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดโรคถุงลมโป่งพอง โรคหัวใจ ความดันโลหิตสูง มะเร็งปอด โรคเสื่อมสมรรถภาพทางเพศ	26			5
2. การอยู่ในบริเวณที่มีควันบุหรี่เป็นประจำนานๆ มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรค มะเร็งปอด	31			
3. ตามกฎหมาย ผู้ขับขี่รถจะต้องมีระดับแอลกอฮอล์ในร่างกายทางลมหายใจไม่เกิน 50 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ หรือเท่ากับปริมาณการดื่มแอลกอฮอล์ 1 แก้ว/ เบียร์ 1 ขวด	19	5	7	
4. การดื่มสุราก่อนขับขีมีผลต่อการขับขีรถในเรื่องเกิดอุบัติเหตุ/การตัดสินใจช้าๆ	27	2	1	
5. สุรามีโทษต่อร่างกายทำให้เสี่ยงต่อการเกิดความดันโลหิตสูงหรือโรคตับแข็ง/ ฯลฯ	31			
6. หมวกนิรภัยช่วยป้องกันการบาดเจ็บอวัยวะศีรษะและคอ	29	1	1	
7. ผู้ขับขี่ควรสวมหมวกนิรภัยและผู้ซ้อนสวมหรือไม่สวมหมวกนิรภัยก็ได้	10	21		
8. การสวมหมวกนิรภัยที่ถูกวิธีต้องสวมให้พอดีกับศีรษะและรัดสายรัดคางให้แน่น	30	1		
9. เข็มขัดนิรภัยมีประโยชน์ช่วยลดแรงกระแทกจากอุบัติเหตุ	30	1		
10. ผู้ขับขี่และผู้ที่นั่งคู่กับคนขับด้านหน้าควรคาดเข็มขัดนิรภัยขณะขับและโดยสารรถยนต์	31			
11. การใช้ถุงยางอนามัยสามารถป้องกันการติดเชื้อเอดส์ได้	31			
12. การมีคู่นอนเพียงคนเดียวเป็นวิธีหนึ่งที่สามารถป้องกันการติดเชื้อเอดส์ได้	29	2		
13. การกินอาหารร่วมกับผู้ติดเชื้อเอดส์ สามารถติดเชื้อเอดส์ไม่ได้	20	10	1	
14. ยุงเป็นพาหะนำเชื้อเอดส์มาสู่คนไม่ได้	20	9	2	
15. การใช้เข็มฉีดยาร่วมกับผู้ติดเชื้อเอดส์ทำให้ติดเชื้อเอดส์ได้	30			1
16. คนที่เรามองว่ามีสุขภาพแข็งแรงดีอาจเป็นผู้ที่ติดเชื้อเอดส์ได้	24	6	1	
17. ในปัจจุบันมียาที่สามารถยับยั้งเชื้อเอดส์	17	3	1	

ข้อมูลที่ได้แบบสอบถามก่อนที่วิทยากรจะให้ความรู้ ไม่ว่าจะ เป็นข้อมูลความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพ ด้านอาหาร เรื่องการออกกำลังกาย ด้านการผ่อนคลายความเครียด ด้านการอนามัยสิ่งแวดล้อม เรื่องพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดโรค โดยส่วนใหญ่เกษตรกรจะมีความรู้ในเรื่องดังกล่าวในเกณฑ์ดี แต่ถ้าในเรื่องของการกระทำหรือพฤติกรรมดูแลสุขภาพของเกษตรกรเมื่อเทียบเป้าหมายในแต่ละเรื่องข้อมูลที่ได้จะความถี่อยู่ลักษณะการปฏิบัติเป็นเพียงบางครั้ง ไม่ได้ปฏิบัติเป็นประจำ รวมทั้งข้อมูลจากการตรวจสอบสุขภาพเบื้องต้นในวันสัมมนา มีการวัดส่วนสูง ชั่งน้ำหนัก วัดความดัน ตรวจเลือด จากข้อมูลที่ได้ผู้นำเกษตรกรเป้าหมายก็มีความดันที่สูง น้ำตาลที่สูง จากข้อมูลที่ได้ในวันสัมมนาเชิงปฏิบัติการ สรุปได้ว่าผู้นำเกษตรกรเป้าหมายมีความรู้ทางด้านสุขภาพ แต่ไม่ได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกระบวนการสร้างเสริมสุขภาพให้มีสุขภาพที่ดี ไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้เหมาะสมรวมไปถึงการปรับสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดี

ความมุ่งหวังของการจัดทำหลักสูตรนี้ต้องการให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนทักษะ ทักษะคติ ในการดำรงชีวิต ให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางสุขภาพ ได้แก่การดูแลสุขภาพของตนเอง ทั้งกายและใจไม่มีโรคภัย ไม่ต้องเสียเงินกับการรักษาโรคภัยที่เกิดขึ้น หรือเป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพหรือการดำเนินชีวิตตามปกติได้ หรือไม่ต้องลำบากในบั้นปลายของชีวิต ที่ทำมาหากินมาตลอดชีวิตแต่ต้องป่วยเป็นโรคต่าง ๆ เกษตรกรควรมีสุขภาพที่แข็งแรงทั้งกายและใจ

ตารางการติดตามข้อมูลความรู้ ความเข้าใจผู้นำเกษตรกร เรื่อง ความมั่นคงทางสุขภาพ

ข้อ	รายละเอียด	ความรู้ก่อนสัมมนา			ความรู้หลังการสัมมนา		
		คะแนน	ความถี่ จำนวน	ร้อยละ	คะแนน	ความถี่ จำนวน	ร้อยละ
1	ความเข้าใจความมั่นคงทางสุขภาพ	155	27	57.41	237	27	87.78
2	การสร้างเสริมสุขภาพ	153	27	56.67	240	27	88.89
3	ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนสุขภาพดี	160	27	59.26	242	27	89.63
4	แนวทางการสร้างเสริมสุขภาพ	170	27	62.96	246	27	91.11
5	แนวทางการป้องกันโรค	166	27	61.48	240	27	88.89
6	ความรู้เกี่ยวกับโรคต่างๆ	170	27	62.96	240	27	88.89
7	การวางแผนสุขภาพของตนเองและครอบครัว	170	27	62.96	245	27	90.74

สรุปเนื้อหาหลักสูตรจากการสัมภาษณ์ติดตามหลังจากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 1 เดือน จากการประเมินการติดตามข้อมูลความรู้ ความเข้าใจความมั่นคงทางสุขภาพจากผู้นำเกษตรกร พบว่าผู้นำเกษตรกรได้รับความรู้เพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับความรู้ที่มีก่อนเข้าสัมมนา และนำความรู้ไปใช้กับการวางแผนเรื่องของ

**สุขภาพ มีการสร้างเสริมสุขภาพ ดูแลร่างกาย โภชนาการ การออกกำลังกาย การพักผ่อนพาครอบครัวไปเที่ยว
ผ่อนคลายความตึงเครียดทั้งตนเองและครอบครัวมีความสุข ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริโภคเพื่อสุขภาพ**

จากการติดตามเก็บข้อมูลผู้นำเกษตรกรหลังจากที่ได้รับความรู้จากวิทยากร ตามเนื้อหาหลักสูตร ความ
มุ่งหวังของการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ คือ เมื่อได้รับความรู้ไปแล้วผู้นำเกษตรกรเกิดการเปลี่ยนแปลงด้าน
ทักษะและทัศนคติทางด้านความมั่นคงทางสุขภาพ คิดเป็น 89.26% เมื่อเปรียบเทียบกับทัศนคติของตนเอง
ก่อนได้รับความรู้จากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการคิดเป็น 61.85% อันประกอบด้วย

1. มีทัศนคติที่ดีต่อความมั่นคงทางสุขภาพ คือ การมีความสุขจิตและกายที่ดี
2. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ ออกกำลังกาย ทุกวัน
3. หลังจากได้รับความรู้เกี่ยวกับโรคต่าง ๆ ทำให้เกิดความตระหนัก และปรับเปลี่ยนทัศนคติในทางที่
ดีขึ้นในการดูแลสุขภาพมากขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดโรคต่าง ๆ หรือบางคนเป็นอยู่ก็ดูแลตนเอง
มากขึ้นโดยการดูแลทางด้านกรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย และทำให้จิตใจให้แจ่มใส
ไม่เครียด
4. มีทักษะในการดูแลตนเองมาก ดูแลสุขภาพมากขึ้นไปตรวจร่างกาย ติดตามความเปลี่ยนแปลงของ
ร่างกาย เช่น การตรวจน้ำตาล ก่อนเข้าบรรมอยู่เกณฑ์ที่เกิน หลังจากเข้าบรรมมีการทักษะการดูแล
ตนเอง ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริโภค ทำให้ความดัน และน้ำตาลลดอยู่ในเกณฑ์ปกติ
5. มีทัศนคติต่อการใช้สารเคมี ลดปริมาณการใช้สารเคมี เพื่อสุขภาพตนเองและครอบครัว

3.2.4 การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 4 และครั้งที่ 5 เป็นการเสวนาหน่วยเรียนรู้ที่ 3
เป้าหมายชีวิต : ความสุข ความสมดุล ความมั่นคงชีวิตเกษตร เรื่อง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ความรู้
ความเข้าใจ ปรับทักษะ ทัศนคติการดำรงชีวิตประจำวันให้สามารถคำนวณได้ว่ารายได้ รายจ่ายเป็นอย่างไร
แหล่งที่มาของเงิน และทางใช้ไปของเงิน ตลอดจนเป้าหมายให้ได้มาซึ่งมีเงินออมที่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายใน
ปัจจุบันและอนาคต กำหนดจัดวันที่ 7 และ 13 ตุลาคม 2557 ณ สำนักงานสหกรณ์เครดิตยูเนียนเขื่อนเพชร
ไค้่งข่อย จำกัด จังหวัดเพชรบุรี มีผู้นำเกษตรกรเข้าสัมมนา จำนวน 9 แห่ง 29 คนจากเป้าหมาย 38 คน

สาระการเรียนรู้	สื่อการสอน	กิจกรรมการเรียนรู้	วิธีการประเมิน
1. บัญชีกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	1. สื่อ Power Point พร้อมภาพประกอบตัวอย่างจริง	1. วิทยากรนำแบบประเมินความรู้เกษตรกรเพื่อเก็บข้อมูลประกอบจัดอบรมให้ความรู้ การจัดทำบัญชีรับ-จ่ายในครัวเรือน	วิทยากรประเมินการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการอบรม โดยวิธีการสังเกตการณ์และผล

สาระการเรียนรู้	สื่อการสอน	กิจกรรมการเรียนรู้	วิธีการประเมิน
<p>2.ทำบัญชีมีเงินออม มีรายจ่าย สมดุลกับรายรับ เข้าสู่การ รวมกลุ่มในชุมชนเข้าสู่ระบบ สหกรณ์</p> <p>3. ที่มาของรายได้ รายจ่ายจาก การทำบัญชีรับ-จ่ายใน ครัวเรือน</p> <p>4. การบันทึกบัญชีรับ-จ่ายใน ครัวเรือน</p> <p>5. การวางแผนทางการเงิน</p> <p>6.วิธีการบันทึกบัญชีต้นทุน</p> <p>7.วิธีการคิดกำไร-ขาดทุนจาก การประกอบอาชีพ</p>	<p>2เอกสารความรู้ 1 ชุด</p> <p>3. สื่อแผ่นชาร์ตบัญชี รับ-จ่ายครัวเรือน และ บัญชีต้นทุน</p> <p>4. แบบสัมภาษณ์ ทะเบียนประวัติก่อนการ อบรม</p> <p>5. แบบประเมินติดตาม ผลหลังการอบรม</p> <p>6. กระดาษ flip chart ปากกาเคมี กระดาษA4</p> <p>7. แบบฟอร์ม โจทย์ เอกสารฝึกปฏิบัติ พร้อม เฉลย</p> <p>8. สมุดบัญชีรับจ่ายใน ครัวเรือน และบัญชี ต้นทุน</p>	<p>และบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ</p> <p>2.วิทยากรบรรยายให้ความรู้ บัญชีกับปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง</p> <p>3.วิทยากรบรรยายให้ความรู้ เกี่ยวกับที่มาของรายได้ของภาค การเกษตรและนอกภาค การเกษตร</p> <p>-ที่มาของรายได้ครอบครัว จาก ทางไหนได้บ้าง</p> <p>-ที่มาของรายได้ผลิต ราคา ผลิต</p> <p>- ประเภทของแหล่งทุน และการ เข้าถึงแหล่งทุน ปัญหาอุปสรรค ของแหล่งเงินทุน</p> <p>- การวางแผนทางการเงิน</p> <p>-การสืบค้นข้อมูลรายได้ รายจ่าย ในครัวเรือนที่ผ่านมา เงินสด เงินฝากในบัญชี หนี้สิน เงิน ผลิตทางการเกษตรใน ปัจจุบัน</p> <p>4.วิทยากรแนะนำการบันทึก บัญชีรับ-จ่ายในครัวเรือนและ แจกสมุดบัญชีครัวเรือนเพื่อให้ เกษตรได้นำไปบันทึก</p> <p>5. เกษตรกรฝึกปฏิบัติการทำ บัญชีรับ-จ่ายครัวเรือน โดย วิทยากรทำโจทย์ประกอบการ อบรม ดังเอกสาร โจทย์การทำ ฟาร์มเห็ดและแบบฟอร์มการฝึก ปฏิบัติ</p>	<p>การประเมินจาก แบบฟอร์มในการเก็บ ข้อมูล</p>

ภาพกิจกรรมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 4 และครั้งที่ 5

ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจของเกษตรกรที่มีการสอบถามก่อนการให้ความรู้

1.สามารถจำแนกแหล่งที่มาของรายได้ภาคเกษตรได้หรือไม่

- ได้	จำนวน 16 คน
-ไม่ได้	จำนวน 18 คน
-ไม่ระบุ	จำนวน 4 คน

- **** สาเหตุที่ไม่สามารถแยกได้เนื่องจาก
- 1.ทำนาปีละ 2 ครั้ง
  - 2.ไม่ได้จัดบันทึกบัญชีรายได้ไว้
  - 3.มีการจำหน่ายเป็นครั้งคราว
  - 4.รายได้รวมกันไม่ได้แยก

2. ลักษณะของรายได้ของเกษตรกร

2.1รายได้ภาคเกษตร

-ไม่ต่อเนื่อง	จำนวน 12 คน
-ต่อเนื่อง	จำนวน 18 คน
-ไม่ระบุ	จำนวน 8 คน

2.2 รายได้นอกภาคเกษตร

-ไม่ต่อเนื่อง	จำนวน 9 คน
-ต่อเนื่อง	จำนวน 11 คน
-ไม่ระบุ	จำนวน 18 คน

2.3 ลักษณะของรายจ่ายของเกษตรกร

2.3.1 รายจ่ายภาคเกษตร

-ไม่สามารถจำแนกประเภทรายจ่ายในภาคเกษตรได้	จำนวน 32 คน
-สามารถแยกประเภทรายจ่ายในภาคเกษตร	จำนวน 6 คน
-ค่าจ้างแรงงาน	
-ค่าวัสดุ/อุปกรณ์เกษตร	
-ค่าปุ๋ยและสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	
-ค่าแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร	
-ค่าขนส่งและการตลาด	

2.3.2 รายจ่ายนอกภาคเกษตร

ไม่สามารถจำแนกประเภทรายจ่ายนอกภาคเกษตรได้ จำนวน 38 คน

2.3.3 ความรู้เกี่ยวกับบัญชีครัวเรือน

-เคยเข้ารับการอบรม	จำนวน 18 คน
-ไม่เคยเข้ารับการอบรม	จำนวน 15 คน
-ไม่ระบุ	จำนวน 5 คน

2.3.4 เกษตรกรที่ผ่านการอบรมบัญชีครัวเรือนแล้วมีการทำบัญชีครัวเรือน

-เป็นประจำทุกวัน	จำนวน 8 คน
-ไม่เคยทำ	จำนวน 25 คน
-ไม่ระบุ	จำนวน 3 คน

3. ภาระหนี้สินของครัวเรือน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

3.1 หนี้สินในระบบ

-รกส.	จำนวน 9
-สหกรณ์เครดิตยูเนียน	จำนวน 34 คน
-ธนาคารพาณิชย์	จำนวน 1 คน
-กองทุนหมู่บ้าน	จำนวน 11 คน

3.2 หนี้สินนอกระบบ

-ญาติเพื่อนบ้าน	จำนวน 3 คน
-อื่น ๆ	จำนวน 2 คน

-ไม่มีหนี้สินทั้งในระบบและนอกระบบ จำนวน 1 คน

3.3 สาเหตุของการมีภาระหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

-มีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นและรายได้ไม่เพียงพอ จำนวน 14 คน
 -มีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินเกิดขึ้นในครัวเรือน จำนวน 12 คน
 -ผลผลิตได้รับความเสียหาย จำนวน 9 คน
 -ขายผลผลิตไม่ได้/ได้ราคาน้อย/ราคาตกต่ำ จำนวน 14 คน
 -อื่น ๆ ลงทุน จำนวน 15 คน

3.4 ความสามารถในการออมของครัวเรือน

-ไม่มีเงินออม จำนวน 6 คน
 -มีเงินออม จำนวน 30 คน
 -เงินออมส่วนใหญ่ฝากสหกรณ์เครดิตยูเนียนและฝากธนาคาร

ข้อมูลจากการสอบถามเกษตรกรที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และมีเช่าเพิ่มเติม ทุกพื้นที่ดินทั้งใช้เป็นที่อยู่อาศัยและทำอาชีพทางเกษตรกรรม เกษตรกรไม่สามารถจำแนกแหล่งที่มาของรายได้ภาคเกษตรได้ อันด้วยเหตุผลเพราะไม่ได้จดบันทึกบัญชีรายได้ ทุกรายได้ของอาชีพเกษตรกรรมมีความหลากหลายไม่ได้เพาะปลูกอย่างใด อย่างหนึ่ง ทำพืชผสมผสาน หรืออาจมีเลี้ยงสัตว์ควบคู่กันไปด้วย ทางที่มาของรายได้จึงไม่สามารถจำแนกได้ว่ามาจากทำเกษตรกรรมประเภทใด รวมไปถึงค่าใช้จ่ายก็เช่นเดียวกัน ไม่สามารถจำแนกได้ว่าเป็นค่าใช้จ่ายเป็นค่าใช้จ่ายอะไรบ้างไม่ว่าจะเป็นค่าจ้างแรงงาน ค่าวัสดุอุปกรณ์ ค่าปุ๋ย และสารเคมี และค่าใช้จ่ายอื่นๆ จึงไม่สามารถตอบได้ว่าที่ทำมีผลกำไรหรือขาดทุนเป็นลักษณะเงินหมุนใช้ไปเรื่อย ๆ นำเงินไปออมสหกรณ์เครดิตยูเนียน ในขณะที่มีภาระหนี้สินควบคู่ไปด้วย จะเห็นว่าโดยส่วนมากเกษตรกรขาดการวางแผนทางการเงิน เครื่องมือที่จะช่วยทำให้เกษตรกรสามารถจัดสรรรายได้ ค่าใช้จ่ายได้ด้วยการจัดทำการวางแผนทางการเงินด้วยการจัดทำบัญชีรับ-จ่ายครัวเรือน และบัญชีต้นทุน ถึงแม้ว่าที่ผ่านมากเกษตรกรจะเคยผ่านการอบรมบัญชีครัวเรือนจากกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ แต่ถ้าไม่ได้นำมาใช้อย่างจริงจัง ก็ไม่สามารถที่จะวางแผนทางการเงินเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจของเกษตรกรได้ สิ่งสำคัญของหลักสูตรนี้คือความต้องการให้เกษตรกรได้เห็นความสำคัญความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ดังพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชพระราชทานแก่คณะสมาชิกสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนม กรรมการสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนม กรรมการสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคม และสหกรณ์ประมงทั่วราชอาณาจักร วันที่ 9 พฤษภาคม 2529 ณ ศาลาดุสิดาลัยพระราชวังดุสิต “แต่ที่พูดทางเศรษฐกิจ เป็นการคำนวณดูว่ารายได้ รายจ่ายเป็นยังไง รายได้จะมาก ทุกคนก็บอกว่าเรามีผลผลิตมากๆ เราก็รวยสิ จริงก็รวย เราขายได้มาก แต่ว่าก็ต้องจ่ายมากเหมือนกัน ถ้าเราทำปุ๋ยเองไม่ได้

รถเราสร้างเองไม่ได้ น้ำมัน เราขุดมาไม่ได้ ต้องซื้อทั้งนั้น ซื้อก็ต้องเป็นรายจ่าย ฉะนั้น ทุกคนก็ต้องรู้ดีเกี่ยวกับการทำบัญชีรายจ่าย-รายรับให้ดี ก็ต้องรู้เศรษฐกิจ ฐานะดีขึ้น แต่ถ้าเราคำนวณดูแล้ว รายได้มันมาก เรารวย เศรษฐกิจดี แต่ว่าเราจ่ายมาก เราก็จน เศรษฐกิจก็ไม่ดี อันนี้แต่ละคนจะต้องไปคิด....” งานวิจัยชุดนี้จึงมีความมุ่งหวังที่จะให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนทัศนคติการดำรงชีวิตประจำวัน ตระหนักเห็นความสำคัญของการทำบัญชีรับ-จ่ายให้เป็นประจำและสม่ำเสมอ อย่างต่อเนื่อง

สิ่งที่คาดหวังจากเกษตรกรที่เข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 4 และครั้งที่ 5 คือ การบันทึกบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง และพร้อมกับการบันทึกบัญชีต้นทุนของผลิตผลทางการเกษตรในแต่ละประเภทเพื่อทราบแหล่งที่มาของรายได้ และค่าใช้จ่าย คณะวิจัยจึงขอความร่วมมือจากเกษตรกรโดยการแจกสมุดบัญชีรับ-จ่ายในครัวเรือน รวมทั้งสมุดต้นทุนประกอบอาชีพให้ผู้นำเกษตรกรไปเก็บข้อมูลต่ออีก 30 วัน ถึงแม้ว่า ระยะเวลาเพียง 30 วันจะไม่สามารถประมาณได้ว่าเกษตรกรจะมีรายได้ ค่าใช้จ่ายเท่าไร จากการทำอาชีพเกษตรกรรม แต่สิ่งที่ได้จากการบันทึกบัญชีครัวเรือนตลอดระยะเวลา 30 วัน จะทำให้เกษตรกรเห็นประโยชน์อะไร จากการทำบัญชีครั้งนี้ และสามารถภูมิใจ หรือสร้างความตระหนักให้เกษตรกรเห็นความสำคัญและยินดีที่จะบันทึกบัญชีครัวเรือนต่อไปซึ่งจะมีการติดตามผลในลำดับต่อไป

ตารางที่การติดตามข้อมูลความรู้ ความเข้าใจผู้นำเกษตรกร เรื่อง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

ข้อ	รายละเอียด	ความรู้ก่อนสัมมนา			ความรู้หลังการสัมมนา		
		คะแนน	ความถี่ จำนวน	ร้อยละ	คะแนน	ความถี่ จำนวน	ร้อยละ
1	บัญชีกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	172	27	63.70	249	27	92.22
2	ที่มาของรายได้ รายจ่ายจากการทำบัญชีรับ-จ่ายในครัวเรือน	173	27	64.07	252	27	93.33
3	การบันทึกบัญชีรับ-จ่ายในครัวเรือน	168	27	62.22	251	27	92.96
4	การวางแผนทางการเงิน	165	27	61.11	249	27	92.22
5	วิธีบันทึกบัญชีต้นทุนอาชีพ	160	27	59.26	245	27	90.74
6	วิธีการคิดกำไร-ขาดทุนจากการประกอบอาชีพ	164	27	60.74	249	27	92.22

สรุปเนื้อหาหลักสูตรจากการสัมภาษณ์ติดตามหลังจากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 1 เดือน จากการประเมินการติดตามข้อมูลความรู้ ความเข้าใจความมั่นคงทางเศรษฐกิจจากผู้นำเกษตรกรพบว่าผู้นำเกษตรกรได้รับความรู้เพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับความรู้ที่มีก่อนเข้าสัมมนา และนำความรู้ไปใช้กับการวางแผนทางการเงิน นำความรู้เรื่องบัญชีรับ-จ่ายประจำวัน บัญชีต้นทุน นำไปจดบันทึกประจำวันทำให้ทราบที่มาของรายรับ การใช้จ่ายประจำวัน ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายในแต่ละวัน

จากการติดตามเก็บข้อมูลผู้นำเกษตรกรหลังจากที่ได้รับความรู้จากวิทยากร ตามเนื้อหาหลักสูตร ความมุ่งหวังของการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ คือ เมื่อได้รับความรู้ไปแล้วผู้นำเกษตรกรเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านทักษะและทัศนคติทางด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ คิดเป็น 90.74% เมื่อเปรียบเทียบกับทัศนคติของตนเองก่อนได้รับความรู้จากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการคิดเป็น 58.89% อันประกอบด้วย

1. ผู้นำเกษตรกรปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อการบันทึกบัญชีครัวเรือนจากที่เคยอบรมมาแต่ไม่บันทึก แต่สำหรับครั้งนี้ทำให้เกษตรกรเห็นความสำคัญ และเห็นประโยชน์ของการบันทึกบัญชีครัวเรือน รวมถึงบัญชีต้นทุน การผลิต เพื่อให้ทราบรายรับและต้นทุนที่แท้จริงสามารถคิดกำไรขาดทุนของอาชีพได้
2. หลังจากการสัมมนาเชิงปฏิบัติให้ความรู้เกี่ยวกับการบันทึกบัญชี ผู้นำเกษตรกรบันทึกบัญชีอย่างต่อเนื่อง ทั้งบัญชีรับ-จ่ายประจำวัน และบัญชีต้นทุน
3. เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการใช้จ่าย ลดการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ลดการดื่มแอลกอฮอล์ ลดการเที่ยวเตร่ ช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายครอบครัว

3.2.6 การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 6 เป็นการเสวนาหน่วยเรียนรู้ที่ 4 เป้าหมายชีวิต : ความสุข ความสมดุล ความมั่นคงชีวิตเกษตร เรื่อง ความมั่นคงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ สิ่งแวดล้อม คือสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ทรัพยากร คือสิ่งต่าง ๆ ที่เราสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ พร้อมกับปรับทักษะ ทัศนคติให้กับผู้นำเกษตรกรรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างฉลาด รอบคอบ และคุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุด ตลอดจนจัดการสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ กำหนดจัดวันที่ 22 ตุลาคม 2557 ณ สำนักงานสหกรณ์เครดิต ยูเนียนหนองหานาง จำกัด จังหวัดเพชรบุรี ผู้นำเกษตรกรเข้าสัมมนา จำนวน 9 แห่ง 25 คน จากเป้าหมาย 38 คน โดยมีรายละเอียดเนื้อหาหลักสูตร ดังนี้

สาระการเรียนรู้	สื่อการสอน	กิจกรรมการเรียนรู้	วิธีการประเมิน
1. ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ	1. สื่อ Power Point พร้อมภาพประกอบตัวอย่างจริง	1.วิทยากรให้เกษตรกรทำแบบทดสอบความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อทดสอบว่าเกษตรกรมีความรู้เรื่องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพียงใด	วิทยากรประเมินการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการอบรม โดยวิธีการสังเกตการณ์และผลการประเมินจากแบบฟอร์มในการเก็บข้อมูล

สาระการเรียนรู้	สื่อการสอน	กิจกรรมการเรียนรู้	วิธีการประเมิน
<p>2. หลักการและวิธีการอนุรักษ์ คุ้มครองทรัพยากรและการ พัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน</p> <p>3. สิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะ</p> <p>4.ภาวะโลกร้อน</p>	<p>2. เอกสารความรู้</p> <p>3. แบบทดสอบความรู้ ก่อนการอบรม พร้อม เฉลย</p> <p>4. แบบประเมินติดตาม ผลหลังการอบรม</p> <p>5. กระดาษ flip chart ปากกาเคมี กระดาษA4 มีความรู้เรื่องทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพียงใด</p>	<p>2.วิทยากรบรรยายความรู้ เกี่ยวกับทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม เกี่ยวกับความมั่นคง ทางด้านทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม-หลักการและวิธีการ อนุรักษ์คุ้มครองทรัพยากรและ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างฉลาด และรอบคอบ เลือกใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าจัดการสิ่ง สิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ หัวข้อการบรรยายประกอบด้วย หัวข้อ ดังนี้</p> <p>1.ความหมายของสิ่งแวดล้อม และทรัพยากร</p> <p>2.อุปสรรคในพื้นที่ทำกิน นำ ดิน สิ่งมีชีวิตในดิน</p> <p>3.องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิสังคม ตามแนวทฤษฎีเศรษฐกิจ พอเพียง</p> <p>4.หลักและวิธีการอนุรักษ์ คุ้มครองทรัพยากรและการ พัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน</p> <p>5.การใช้ซ้ำ (Reuse) การลดการ ใช้ (Reduce) การนำกลับมาใช้ ใหม่ (Recycle)</p> <p>6.การจัดสิ่งแวดล้อมที่ถูก สุขลักษณะ</p> <p>7.ปัญหาภาวะ โลกร้อน</p> <p>8.ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ต้อง ตระหนัก</p>	

สาระการเรียนรู้	สื่อการสอน	กิจกรรมการเรียนรู้	วิธีการประเมิน
		<p>3..วิทยากรเฉลยแบบทดสอบความรู้ที่เกษตรกรทำก่อนการอบรม เป็นการทบทวนเนื้อหา ทำให้ผู้นำเกษตรกรมีความเข้าใจมากขึ้นและมีความตระหนักในเรื่องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เข้าใจในความสัมพันธ์ ที่ต้องเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเป็นผลต่อการดำรงชีวิต ได้แก่ ดิน น้ำ อากาศ และธรรมชาติส่วนอื่น ๆ</p>	

ภาพกิจกรรมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 6

ข้อมูลได้จากการกระบวนการเรียนรู้ จากการทำแบบทดสอบความรู้ในเบื้องต้นของผู้นำเกษตรกรก่อน การได้รับความรู้จากวิทยากรส่วนมากจะเข้าใจทำแบบทดสอบได้ จากจำนวนผู้นำที่มาเข้ารับการสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ 25 คน ผลการทดสอบมีคะแนนเกินครึ่ง 19 คน ซึ่งก็ไม่แตกต่างจากความมั่นคงทางด้านอื่น ๆ เกษตรมีความรู้ แต่พฤติกรรมกระทำต่อสิ่งแวดล้อม ยังไม่ให้ความสำคัญ ไม่ว่าจะในเรื่องการใช้สารเคมี การไม่อนุรักษ์คุ้มครองทรัพยากรและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

สิ่งที่คาดหวังจากเนื้อหาหลักสูตรมีความมุ่งหวังที่จะให้เกษตรกรรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างฉลาดรอบคอบ เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ฟื้นฟูทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด และจัดการสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ ทำอย่างไรให้เกษตรกรเกิดความตระหนักปรับเปลี่ยนทัศนคติการดำรงชีวิต ที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่อิน น้ำ อากาศและธรรมชาติส่วนอื่น ๆ ที่ต้องปลอดจากสิ่งปนเปื้อน และปลอดจากการถูกทำลาย

ตารางการติดตามข้อมูลความรู้ ความเข้าใจผู้นำเกษตรกร เรื่อง ความมั่นคงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ข้อ	รายละเอียด	ความรู้ก่อนสัมมนา			ความรู้หลังการสัมมนา		
		คะแนน	ความถี่ จำนวน	ร้อยละ	คะแนน	ความถี่ จำนวน	ร้อยละ
1	ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ สิ่งมีชีวิตในดิน	151	27	55.93	238	27	88.15
2	หลักและวิธีการอนุรักษ์คุ้มครองทรัพยากรและการพัฒนา สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน	155	27	57.41	238	27	88.15
3	สิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะ	157	27	58.15	241	27	89.26
4	ภาวะโลกร้อน	155	27	57.41	236	27	87.41

สรุปเนื้อหาหลักสูตรจากการสัมภาษณ์ติดตามหลังจากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 1 เดือน จากการประเมินการติดตามข้อมูลความรู้ ความเข้าใจความมั่นคงทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจากผู้นำเกษตรกร พบว่า ผู้นำเกษตรกรได้รับความรู้เพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับความรู้ที่มีก่อนเข้าสัมมนา และนำความรู้ไปใช้กับ สิ่งแวดล้อม สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิสังคม เศรษฐกิจ พอเพียง ทฤษฎีใหม่ไร่นาสวนผสม วนเกษตร หลักการและวิธีการอนุรักษ์คุ้มครองทรัพยากรและพัฒนา สิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะและภาวะโลกร้อน

จากการติดตามเก็บข้อมูลผู้นำเกษตรกรหลังจากที่ได้รับความรู้จากวิทยากร ตามเนื้อหาหลักสูตร ความมุ่งหวังของการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ คือ เมื่อได้รับความรู้ไปแล้วผู้นำเกษตรกรเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านทักษะและทัศนคติทางด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม คิดเป็น 88.89% เมื่อเปรียบเทียบกับทัศนคติของตนเองก่อนได้รับความรู้จากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการคิดเป็น 58.52% อันประกอบด้วย

1. มีทักษะและทัศนคติต่อการใช้ปุ๋ย เกษตรกรลดใช้ปุ๋ยเคมีใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพิ่มโดยการทำปุ๋ยเองจากมูลสัตว์ หนุ่ วัว หรือน้ำหมักจากเศษ อาหารผัก ผลไม้ในสวน เพื่อลดต้นทุนในการลงทุน
2. มีทัศนคติต่อการดูแลสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ อาทิเช่นการดูแลหน้าดิน ไม่ใช้ยาฆ่าหญ้า ใช้มูลวัว มูลควาย ไม่ใช้สารเคมีมากเกินไป ใช้ปุ๋ยอินทรีย์มากขึ้น รมดะระวังไม่ให้สารเคมีไหลลงสู่แม่น้ำลำคลอง การเลี้ยงหมูแยกออกไปไม่ได้เลี้ยงในชุมชน แล้วได้ขุดสระ ล้างบ่อแล้วจะรดน้ำล้างบ่อไปรดน้ำต้นไม้ต่อเพื่อเป็นปุ๋ย
3. อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประหยัดน้ำใช้ระบบน้ำหยด ทำปุ๋ยชีวภาพใช้เอง ลดการใช้ปุ๋ยเคมี ดูแลขยะมูลฝอยไม่ทิ้งลงแม่น้ำ ลำคลอง ดูแลความสะอาดชุมชน

3.2.7 การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 7 เป็นการเสวนาหน่วยเรียนรู้ที่ 5 เป้าหมายชีวิต : ความสุข ความสมดุล ความมั่นคงชีวิตเกษตร เรื่อง ความมั่นคงทางสังคม เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ ปรับทักษะ ทัศนคติให้กับผู้นำเกษตรกรได้นำหลักการ วิธีการสหกรณ์เครดิตยูเนียน ที่ผู้นำสหกรณ์ใช้เป็นแนวปฏิบัติที่สหกรณ์มาใช้กับสังคม ตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครที่อุทิศตนเพื่อสังคม กำหนดจัดวันที่ 27 ตุลาคม 2557 ณ สำนักงานสหกรณ์เครดิตยูเนียน โรงเรียนวัดหนองแก จำกัด จังหวัดเพชรบุรี ผู้นำเกษตรกรเข้าสัมมนา จำนวน 9 แห่ง 29 คนจากเป้าหมาย 38 คน โดยมีเนื้อหาหลักสูตร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สาระการเรียนรู้	สื่อการสอน	กิจกรรมการเรียนรู้	วิธีการประเมิน
1.องค์ความรู้ทางด้านเศรษฐกิจพอเพียง 1.1 หลักการพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง 1.2 การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงตามขั้นตอนทฤษฎีใหม่	1. สื่อ Power Point พร้อมภาพประกอบ ตัวอย่างจริง	1.วิทยากรสรุปสาระเนื้อหาหลักสูตรการเรียนรู้ความสุข ความสมดุล ความมั่นคง ที่เกษตรกรได้เรียนรู้ไปแล้วทั้ง 4 ด้าน อันประกอบด้วย ด้านอาหาร ด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ วิทยากรทำความเข้าใจกับเกษตรกรเนื้อหาสาระในทุกด้านเป็นเรื่องพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร ซึ่งรวมทั้ง	1.วิทยากรประเมินการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการอบรม โดยวิธีการสังเกตการณ์และผลการประเมินจากแบบประเมินในการเก็บข้อมูล

สาระการเรียนรู้	สื่อการสอน	กิจกรรมการเรียนรู้	วิธีการประเมิน
<p>2. องค์ความรู้ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีศักยภาพ</p> <p>3. การนำองค์ความรู้สหกรณ์เครดิตยูเนียน</p> <p>-แนวปฏิบัติที่ดีในการนำจิตตารมณ์และคุณธรรมของสหกรณ์เครดิตยูเนียนมาปรับประยุกต์ใช้กับสังคม</p> <p>-การร่วมมือในการทำกิจกรรมกลุ่มของเกษตรกรตามหลักการวิธีการสหกรณ์</p> <p>4 รูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายภายใต้โซ่อุปทานโดยผู้นำเกษตรกร</p> <p>5.การระดมความคิดเห็นในการวางแผนรวมกลุ่มทำงานเพื่อสังคม</p>	<p>2. เอกสารความรู้</p> <p>3. ประเด็นการอภิปราย</p> <p>4. ผลงาน รางวัล ประกาศเกียรติคุณ ของบุคคลทำบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม</p> <p>5. แบบประเมินติดตามผลหลังการอบรม</p> <p>6. กระดาษ flip chart ปากกาเคมี กระดาษA4</p>	<p>ความมั่นคงทางสังคม ซึ่งเนื้อหาที่นำมาแลกเปลี่ยนก็เป็นเนื้อหาพื้นฐานการอยู่ร่วมกันในสังคม กาเป็นผู้หน้าที่เสียสละเพื่อสังคมโดยส่วนรวม</p> <p>2.วิทยากรบรรยายให้ความรู้ความมั่นคงทางด้านสังคม พร้อมกับอภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของผู้นำเกษตรกรในการทำหน้าเป็นอาสาสมัคร เนื้อหาหัวข้อประกอบด้วย ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง <ul style="list-style-type: none"> -คุณภาพของคน -หลักการพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง -ฐานคิดในการพัฒนาเพื่อความพอเพียง -บทบาทของประชาชนในการพัฒนาสังคม -ชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีศักยภาพ -ผู้นำเกษตรกรร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ ชักถาม 2.องค์ความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์ <ul style="list-style-type: none"> -การร่วมมือในการทำกิจกรรมกลุ่มของเกษตรกรตามหลักการวิธีการของสหกรณ์ -คุณค่าของสหกรณ์ 	<p>2. การมีส่วนร่วมในการอุทิศตนเพื่อสังคมในการจัดตั้งกลุ่มเพื่อบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม</p>

สาระการเรียนรู้	สื่อการสอน	กิจกรรมการเรียนรู้	วิธีการประเมิน
		<p>-แนวปฏิบัติที่ดีในการนำจิตตารมณ์และคุณธรรมของสหกรณ์เครดิตยูเนียนมาปรับประยุกต์ใช้กับสังคม</p> <p>3.วิทยากรสรุปเนื้อหาระหว่างทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงและองค์ความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์ วิทยากรทำชาร์ต คุณสมบัติพื้นฐานการเป็นผู้นำที่ดี ให้เกษตรกรได้แสดงความคิดเห็นเป็นรายกลุ่ม</p> <p>4.กระบวนการสร้างเครือข่ายกับการพัฒนาที่ยั่งยืน</p> <ul style="list-style-type: none"> -ความหมายของเครือข่าย -การสร้างเครือข่าย -ประเภทของเครือข่าย -ความหมายของโซ่อุปทาน -การจัดการ โซ่อุปทาน <p>5.วิทยากรให้เกษตรกรระดมความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการทำงานเพื่อสังคม</p> <p>แบ่งกลุ่ม 5 กลุ่ม ๑ละ 2 สหกรณ์ ประกอบด้วย 3 ประเด็น</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.ประสบการณ์ในการจัดตั้งกลุ่ม มีกลุ่มอะไรบ้าง 2.มีปัญหาอะไรบ้างในความร่วมมือกลุ่ม 3.หลังจากผ่านการอบรมทั้ง 5 ด้าน ความมุ่งหวังจะรวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อสังคม อะไรบ้าง ซึ่งโครงการที่ผู้นำเกษตรกรได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่าจะไป 	

สาระการเรียนรู้	สื่อการสอน	กิจกรรมการเรียนรู้	วิธีการประเมิน
		<p>รวมกลุ่มจัดตั้ง นั้นจะมีการติดตามผลว่าผู้นำได้มีการดำเนินการจริงหรือไม่</p> <p>6. เกษตรกร ระดมความคิดและนำเสนอ ดังรายละเอียดตามสรุปการอภิปราย</p> <p>7. วิทยากรนำผลงานการได้รับรางวัล รางวัลประกาศเกียรติคุณของบุคคลที่บำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม มาให้ผู้นำเกษตรกรได้ศึกษาเพื่อเป็นแรงบันดาลใจ และเป็นตัวอย่างในการเป็นผู้นำที่ดี พร้อมอุทิศตนต่อสังคม</p>	

ภาพกิจกรรมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 7

จากข้อมูลที่ได้จากการอภิปรายแลกเปลี่ยนของผู้นำเกษตรกร มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์ ซึ่งการนำหลักการสหกรณ์ คุณค่าสหกรณ์ จิตตามรณ และคุณธรรมมาเป็นแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการคนในขบวนการสหกรณ์เครดิตยูเนียน ส่งเสริมและพัฒนาคนในขบวนการให้เป็นผู้หน้าที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม และเอื้ออาทรต่อผู้อื่น จนเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ผู้นำเกษตรกรที่เข้าสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ เป็นผู้นำที่อุทิศตนเพื่อคนในชุมชนจากข้อมูลที่ได้ประสบการณ์ในการรวมกลุ่มฯทำงานเพื่อสังคมมากมาย อาทิเช่น

1. กลุ่มเพื่อสุขภาพ
2. กลุ่มกองทุนเงินล้าน
3. คณะกรรมการสหกรณ์เขื่อนเพชร ไล่่งข่อย
4. กลุ่มทำปุ๋ยหมักและชีวภาพ
5. กลุ่มเกษตรกรทำสวนวังจันทร์ ปลุกกล้วย มะนาว
6. กลุ่ม อสม.
7. กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ
8. กลุ่มเลี้ยงอาหารกลางวันเด็กนักเรียน
9. กลุ่มเลี้ยงทานในวันเทศกาลวันสงกรานต์
10. เลี้ยงอาหารในวันกฐิน
11. กลุ่มประกันราคาข้าวเปลือก
12. กลุ่มเลี้ยงสัตว์ (วัวและหมู)
13. กลุ่มกล้วยหอม
14. สหกรณ์เครดิตยูเนียน
15. กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน

ปัญหาที่ได้จากการรวมกลุ่มฯ

1. การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐบาลไม่มีงบประมาณสนับสนุน เช่นจ้างครูเดินแอโรบิก
2. ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ ในการตรวจสุขภาพ
3. ชาวบ้านไม่ให้ความสนใจในการดูแลสุขภาพระยะประ โยชน์
4. ปุ๋ยเคมีขายมากมาย และสะดวกในการหาซื้อ ชาวบ้านไม่สนใจทำกันเอง ยังมองไม่เห็นถึงประโยชน์ของการทำปุ๋ยหมักไว้ใช้เอง หรือมาเรียนก็มาไม่ต่อเนื่อง จึงทำให้ปุ๋ยไม่มีคุณภาพ
5. ชาวบ้านขาดการให้ความร่วมมือ เช่น การดูแลสุขภาพปลอดภัยเรื่องขุงลาย ให้เอาทราบอบเขตทกันเทในน้ำป้องกันขุงลาย ชาวบ้านจะไม่ยอม เพราะกลัวน้ำจะสกปรก หรือการพันควันกันขุง ชาวบ้านก็กลัวจะกลืนจะติดภาชนะต่าง ๆ
6. ชาวบ้านขาดความรู้เรื่องของการรวมกลุ่มและขาดความเชื่อมั่นของการรวมกลุ่มประกันราคาข้าว

ผู้นำเกษตรกรที่เข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ โดยส่วนใหญ่เป็นคณะกรรมการของสหกรณ์เครดิตยูเนียนอุทิศตนเพื่อสังคม มีพื้นฐานในเรื่องของการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการ วิธีการสหกรณ์เครดิตยูเนียน นับตั้งแต่สมาชิก จนถึงคณะกรรมการ ได้รับการอบรมสั่งสอนในเรื่องของจิตตารมณ์(สนใจ ห่วงใย แบ่งปัน รับผิดชอบ) และคุณธรรม 5 ประการ (ซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบ เห็นใจกัน วางใจกัน)เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจมาเป็นเวลาอันยาวนาน เนื้อหาหลักสูตรความมั่นคงทางสังคม จึงนำหลักการสหกรณ์ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นเนื้อหาสำหรับการให้ความรู้กับผู้นำเกษตรกร ซึ่งนอกเหนือจากการให้ความสำคัญในเรื่องใกล้ตัวเกษตรกรแล้วไม่ว่าจะเป็นทางด้านอาหาร สุขภาพ เศรษฐกิจ และทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้ได้รับความรู้และเกิดการตระหนักที่จะปรับเปลี่ยนทัศนคติในการดำรงชีวิตประจำวันแล้ว ก็ควรให้ความสำคัญกับสังคมส่วนรวม การเสียสละอุทิศตนเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมกับสังคม การเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อพี่น้องของขบวนการสหกรณ์เครดิตยูเนียนที่มีอาชีพเกษตรกร ได้มีความเป็นอยู่ที่ดี กินอ้วน นอนอุ่น มีสุขภาพแข็งแรงและมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ สภาพแวดล้อมที่สะอาดไป

ตารางการติดตามข้อมูลความรู้ ความเข้าใจผู้นำเกษตรกร เรื่อง ความมั่นคงทางสังคม

ข้อ	รายละเอียด	ความรู้ก่อนสัมมนา			ความรู้หลังการสัมมนา		
		คะแนน	ความถี่จำนวน	ร้อยละ	คะแนน	ความถี่จำนวน	ร้อยละ
1	หลักการพึ่งตนเองตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	163	27	60.37	239	27	88.52
2	การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง ตามขั้นตอนทฤษฎีใหม่	164	27	60.74	239	27	88.52
3	องค์ความรู้ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีศักยภาพ	173	27	64.07	244	27	90.37
4	องค์ความรู้ในเรื่องสหกรณ์เครดิตยูเนียน	191	27	70.74	245	27	90.74
5	หลักการ วิธีการสหกรณ์มาใช้	180	27	66.67	244	27	90.37
6	กระบวนการสร้างเครือข่าย ความสัมพันธ์ทางสังคม	182	27	67.41	240	27	88.89

สรุปเนื้อหาหลักสูตรจากการสัมภาษณ์ติดตามหลังจากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 1 เดือน จากการประเมินการติดตามข้อมูลความรู้ ความเข้าใจความมั่นคงทางสังคมจากผู้นำเกษตรกร พบว่าผู้นำเกษตรกรได้รับความรู้เพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับความรู้ที่มีก่อนเข้าสัมมนา **และนำความรู้ไปใช้เกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย ความสัมพันธ์ทางสังคม นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการสหกรณ์ วิธีการสหกรณ์ จิตตารมณ์ คุณธรรม มาใช้เป็นแนวทางในการร่วมมือของกลุ่มเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับสังคมและชุมชน**

จากการติดตามเก็บข้อมูลผู้นำเกษตรกรหลังจากที่ได้รับความรู้จากวิทยากร ตามเนื้อหาหลักสูตร ความมุ่งหวังของการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ คือ เมื่อได้รับความรู้ไปแล้วผู้นำเกษตรกรเกิดการเปลี่ยนแปลงด้าน

ทักษะและทัศนคติทางด้านสังคม คิดเป็น 89.63% เมื่อเปรียบเทียบกับทัศนคติของตนเองก่อนได้รับความรู้จากการสัมมนาเชิงปฏิบัติคิดเป็น 65.56% อันประกอบด้วย

1. ผู้นำอุทิศตนทำงานสาธารณประโยชน์เพื่อสังคม
2. นำหลักการพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงใช้ในการทำเกษตรเล็ก ๆ ภายในบ้านเป็นตัวอย่างด้วยความมุ่งมั่นหวังต่อไปจะนำไปสู่การรวมกลุ่มกับเพื่อนบ้าน
3. ปรับปรุงการใช้ชีวิตประจำวันจากแบบเดิมมาปรับปรุงชีวิตใหม่
4. มีการพัฒนาชุมชนให้เป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน
5. จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ประโยชน์ในชุมชน เช่น การบำรุงศาสนา การแนะนำบัญชีครัวเรือนให้แก่สมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียน

บทที่ 4

ข้อค้นพบจากการวิจัย

การดำเนินการ โครงการวิจัย การพัฒนาระบบส่งเสริมเรียนรู้เพื่อยกระดับสมรรถนะการแข่งขันผ่าน กลไกสถาบันเกษตรกร ซึ่งมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อยกระดับความรู้ ทักษะ ทักษะคติของเกษตรกรโดยการสร้าง แนวคิดการเรียนรู้ของหลักสูตรเป็นไปตามความเชื่อมโยงระหว่างวิถีอาชีพ และการดำเนินชีวิตของเกษตรกร โดยวิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้ได้องค์ความรู้ในเรื่องพื้นฐานที่เกษตรกรควรทราบ ได้นำมาซึ่งข้อค้นพบ จากการวิจัย สอดคล้องกับทิศทางการบริหารงานและยุทธศาสตร์ของชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด ด้านการพัฒนาขบวนการสหกรณ์เครดิตยูเนียนและการให้บริการส่งเสริมพัฒนาด้านการผลิต การตลาดของสมาชิก และการส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะนำไปสู่การจัดทำ ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายต่อไป

4.1 สาระสำคัญของหลักสูตร ความสุข ความสมดุล ความมั่นคงของชีวิต

การออกแบบหลักสูตรทั้ง 5 หน่วยเรียนรู้และการจัดกระบวนการเรียนรู้ ระดมความคิดเห็นข้อมูลที่ได้ จากผู้ทรงคุณวุฒิ วิทยากร ผู้นำเกษตรกร ในเวทีการสัมมนาเชิงปฏิบัติ ซึ่งกลุ่มผู้นำเกษตรกรจะเป็นผู้ทดลอง ปฏิบัติตามเนื้อหาหลักสูตรที่กำหนดไป กรอบเนื้อหาหลักสูตร มุ่งที่จะยกระดับสมรรถนะให้กับเกษตรกร สมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียน ในการนำองค์ความรู้ ไปทำให้เกษตรกรเกิดความตระหนักและเกิดการปรับเปลี่ยน ทักษะ ทักษะคติในการดำรงชีวิตในเรื่องใกล้ที่ตนเองและครอบครัวสามารถดำเนินการเองได้ สามารถช่วยเหลือ ตนเองได้เสมือนที่สหกรณ์เครดิตยูเนียนปลูกฝังให้คนของขบวนการสหกรณ์เครดิตยูเนียนช่วยเหลือตนเอง และ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยการทำให้ตนเอง ครอบครัว สังคมชุมชน มีความสุข พร้อมกับมีความมั่นคงของ ชีวิตด้วย จากการติดตามผลเกษตรกรเป้าหมาย มีการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติในทุก ๆ ด้านสามารถนำความรู้ที่ ได้รับไปปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตตนเองพร้อมกับแบ่งปันความรู้ให้คนในครอบครัวและเพื่อนสมาชิกคนอื่น ๆ

4.2 แนวคิดและการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรนี้ สรุปได้ดังนี้

4.2.1 แนวคิดการออกแบบหลักสูตรในแนวของ Backward design. ซึ่งกำหนดเป้าหมายที่ตัวผู้เรียนเป็น หลักในลักษณะของเนื้อหาความมั่นคงทั้ง 5 ด้าน ทำให้เกิดความชัดเจนต่อผู้สอนตั้งแต่แต่การจัด กระบวนการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้

4.2.2 ทำให้เกิดความเป็นกันเองระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนตามกระบวนการเรียนการสอนตลอดหลักสูตร

4.2.3 เน้นกระบวนการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกทักษะและเกิดการ เรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างไม่รุ่มรีบ โดยการให้กลับไปทำ ไปบอกต่อ และปฏิบัติจริง สามารถโอนถ่ายความรู้ เพิ่มเติมเนื้อหา โดยมีกลไกการขับเคลื่อนหลักสูตรจาก วิทยากรท้องถิ่น ผู้นำสหกรณ์ที่มีอาชีพเกษตรกรม เข้า มาร่วมเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการยกสมรรถนะเกษตรกรร่วมกัน

4.2.4 หลักสูตรได้ออกแบบให้มีความยืดหยุ่นแก่ผู้เรียนและผู้สอน เพื่อสามารถปรับปรุงเนื้อหาและการจัดการเรียนรู้ได้ตามบริบทของพื้นที่และความสนใจของผู้เรียน เหมาะที่จะใช้เป็นการเรียนการสอนได้ทั้งสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนที่มีอาชีพเกษตรกร และเกษตรกรโดยทั่วไป

4.2.5 การจัดการเรียนรู้ภายใต้โครงการ เป้าหมายชีวิต : ความสุข ความสมดุล ความมั่นคงของชีวิต เกษตรกร จะเน้นในเรื่องของการประเมิน ติดตามความเปลี่ยนแปลง ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการ

4.2.6 จุดเด่นของเนื้อหาหลักสูตรเป็นการทบทวนเนื้อหาความรู้ทางด้านอาหาร สุขภาพ สภาวะแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ที่ว่ามีความรู้ หรือรู้แล้ว มีความรู้โดยประมาณในระดับใด มีความเข้าใจที่จะนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องหรือไม่ หรือรู้แต่ไม่นำไปปฏิบัติ หลักสูตรนี้ก็จะทำให้เกิดความตระหนัก ถ้ารู้แล้วไม่ปฏิบัติผลสรุปสุดท้ายของวงจรชีวิตเกษตรกรจะต้องพบประสบปัญหากับเรื่องอะไร วงจรชีวิตก็จะเป็นแบบเดิม ๆ รายได้ไม่พอรายจ่าย รอคอยความช่วยเหลือจากภาครัฐ ไม่สามารถก้าวทันโลก เพราะฉะนั้นก่อนที่จะเกษตรกรจะไปสู่การแข่งขันกับสังคมภายนอก เกษตรกรต้องวางรากฐานความมั่นคง สร้างระบบการจัดการ โดยเฉพาะวิถีชีวิตของตนเอง ครอบครัวและสังคมให้เกิดความสมดุลให้เข้มแข็งก่อน

4.3 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key Success Factors) ของการจัดการเรียนรู้

การทำวิจัยชุดนี้ มีความมุ่งหวังที่จะยกระดับสมรรถนะให้กับเกษตรกรสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทักษะและทัศนคติ สามารถจัดการดำเนินชีวิตและวิถีอาชีพด้วยตนเองให้มีความสุขอย่างแท้จริง ดังนี้

4.3.1 การส่งเสริมและให้ความรู้ สอดแทรกเนื้อหาหลักสูตรความสุข ความสมดุล ความมั่นคงของชีวิต ไปในการอบรมทุกหลักสูตรในการจัดอบรมให้ความรู้กับสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียน

4.3.2 การสร้างความตระหนักในการให้เกษตรกรเห็นความสำคัญในเรื่องของคุณภาพชีวิต จากการสอบถามเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย มีความเข้าใจในความรู้ที่อยู่ในเกณฑ์ที่ดี แต่เกษตรกรไม่ปฏิบัติ ไม่ให้ความสำคัญกับความมั่นคงในทุก ๆ ด้านไม่ว่าจะอาหาร สุขภาพ เศรษฐกิจ ทรัพยากร/สิ่งแวดล้อม และสังคม มองทุกเรื่องเป็นเรื่องไกลตัว ยังคงดำรงชีวิตแบบอาศัยความสะดวกสบาย ง่าย รวดเร็ว พึ่งสิ่งอำนวยความสะดวก มีการลงทุนสูง ขั้นตอนการผลิต มีการใช้เครื่องจักร สารเคมี และยากำจัดศัตรูพืช ปัจจัยการผลิตเหล่านี้ล้วนต้องนำเข้ามาจากภายนอก ระบบการจัดการเกษตรกรตกเป็นเครื่องมือของนายทุน กลายเป็นเกษตรกรพันธะสัญญาแบบไม่มีทางเลือก เมื่อได้ผลผลิตคิดเป็นเงินสดก็เหลือเป็นของเกษตรกรเพียงน้อยนิด เป็นหนี้ ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายใช้สอยในการดำรงชีวิตปกติ ผลที่ตามมา ผลผลิตไม่มีคุณภาพ ดินเสื่อม ป่าโทรม ก็ต้องพึ่งสารเคมีมากขึ้น สุขภาพของเกษตรกรก็เสื่อมโทรม ผู้บริโภคก็เสี่ยงต่อโรคร้าย ไม่มีการวางแผนทางการเงิน ไม่มีเงินออม มีปัญหาครอบครัว เกิดความเครียด สุขภาพจิตเสีย ไม่มีเวลาไปช่วยสังคม สรุปได้ว่าเกษตรกรได้ละทิ้งวิถีการผลิตที่ “พึ่งตนเอง” ที่เคยผลิตเพื่อกินใช้เอง มาพึ่งพิงสินค้าทุกอย่างจากบริษัท ถูกดึงเข้าสู่วงจรแห่งการ “พึ่งพา” แทบทุกอย่าง ทั้งชีวิต ทั้งชุมชน ดังนั้นสิ่งที่เกษตรกรควรเล็งเห็นถึงความสำคัญและให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของตนเองมากขึ้น รวมไปถึงชุมชนสหกรณ์ฯและสหกรณ์เครดิตยูเนียนฯต้องช่วยกันผลักดันให้เกษตรกรเห็นความสำคัญกับการดำรงชีวิตให้มีความสุขอย่างมั่นคง โดยการปรับเปลี่ยนทักษะ ทัศนคติในการ

ดำรงชีวิตใหม่ ด้วยวิธีการง่ายๆ ที่เกษตรกรสามารถทำได้เองทั้งตนเองและครอบครัว ตลอดจนส่งเสริมไปยัง สังคมและชุมชน ดังนี้

1. การวางแผนทางการเงินของครอบครัว บันทึกรับ-จ่าย นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการวางแผน ตนเองและครอบครัว ตลอดจนวางแผนพัฒนาชุมชน เพื่อเห็นการเปลี่ยนแปลงของเกษตรกร จะต้องดำเนินการ ดังนี้

1.1 การให้ความสนใจในการบันทึกบัญชีครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอ

1.2 ทราบถึงผลกระทบจากการบันทึกบัญชีครัวเรือน : โดยการวิเคราะห์ตนเอง ครอบครัว การปรับเปลี่ยนตนเอง ครอบครัว การจัดทำแผนชีวิตและแผนเพื่อสังคม

1.3 เกิดแนวทางพัฒนาตนเองและสหกรณ์ เช่น การเอาบัญชีครัวเรือน ไปใช้กับสหกรณ์ ส่งเสริม สมาชิกทำบัญชีครัวเรือน เพื่อทราบสถานภาพของสมาชิก ป้องกันความเสี่ยงทางด้านภาระหนี้สินให้กับสหกรณ์ พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย สวัสดิการ ชุมชน

1.4 ผลการเก็บข้อมูลประกอบการให้ความรู้กับผู้นำเกษตรกรทั้ง 7 ครั้ง ร่วมกับวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อ จัดทำเป็นคู่มือการจัดการเรียนรู้ หลักสูตร เป้าหมายชีวิต : ความสุข ความสมดุล ความมั่นคงของชีวิตเกษตรกร ซึ่ง จากเนื้อหาหลักสูตรความมั่นคงทางเศรษฐกิจ จะเป็นตัวชี้วัดที่เห็นเป็นรูปธรรมได้อย่างหนึ่ง เพราะสามารถดู ความเคลื่อนไหวในการดำรงชีวิตประจำวันได้จากการบันทึกบัญชีครัวเรือนประจำวัน สมุดบัญชีรายรับ-รายจ่าย จากการบันทึกทุกวัน สรุปเป็นรายสัปดาห์ สิ่งที่ผู้นำเกษตรกรเรียนรู้จากบัญชีครัวเรือนแล้วส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ ได้แก่ ทำให้รู้จักตนเอง เพราะรู้รายจ่ายว่าประหยัดหรือฟุ่มเฟือย มีการลดรายจ่าย มีการออม ลดต้นทุนการผลิต วางแผนชีวิต สหกรณ์สามารถนำข้อมูลสภาพและปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้าน สุขภาพ ด้านสวัสดิการชุมชน และด้านวัฒนธรรมใช้เป็นข้อมูลเพื่อวางแผนการจัดการทรัพยากรชุมชน วางแผน สุขภาพ วางแผนด้านสวัสดิการชุมชน วางแผนด้านการเรียนรู้ ให้กับสมาชิกได้

2. การเพิ่มเติมความรู้ ความเข้าใจในเรื่องโซ่อุปทาน กระบวนการสร้างเครือข่าย และการจัดทำแผนการผลิตกับเกษตรกรซึ่งเนื้อหาหลักสูตรไม่ลงลึกความรู้ในเรื่องเหล่านี้และจากการสอบถามข้อมูลจากผู้นำเกษตรกร ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวนี้ และส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของเกษตรกร อัน จะทำให้เป็นตัวแปรให้เกษตรกรไม่มีความสุข ไม่มีความมั่นคงในชีวิตได้ จำเป็นต้องมีการจัดทำหลักสูตร เพิ่มเติมที่นอกเหนือจากคู่มือการจัดการเรียนรู้หลักสูตรนี้ด้วยเช่นกัน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผลการดำเนินการโครงการ โครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เป้าหมายชีวิต : ความสุข ความสมดุล ความมั่นคงของชีวิตเกษตรกร เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ และปรับเปลี่ยนทักษะ ทักษะคติเกษตรกร ที่จัดอบรมให้กลุ่มเป้าหมายเสมือนเป็นตัวแทนเกษตรกรตลอดระยะเวลา 12 เดือน ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2557 ถึงเดือนมกราคม 2558 เป็นไปตามแผนการปฏิบัติงานวิจัย โดยมีข้อสรุป ดังนี้

5.1.1 การสร้างแนวคิดการเรียนรู้ มุ่งไปที่ยกระดับสมรรถนะเกษตรกร ยกระดับความรู้ ปรับเปลี่ยนทักษะ ทักษะคติของเกษตรกร รวบรวมองค์ความรู้ที่เป็นเรื่องพื้นฐานคุณภาพชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรเพื่อจัดทำเป็นหลักสูตร เป็นคู่มือส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนตามจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้ และก่อให้เกิดความสุข สมดุล กับความมั่นคงของชีวิต

5.1.2 การออกแบบหลักสูตร เป็นไปตามแนวทางของ Backward design

การออกแบบและวางระบบการวิจัย ประกอบด้วย ทีมกลยุทธ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ/ที่ปรึกษา แผนงานวิจัย คลังข้อมูล/สื่อเรียนรู้ ชุดความรู้ กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ ระยะเวลาการเรียนรู้ และการติดตามประเมินผลการวิจัย ขับเคลื่อนกระบวนการวิจัย การจัดความรู้แก่ภาคีวิจัย การจัดเวทีถอดบทเรียน การให้คำปรึกษาและแนะนำแก่ทีมวิจัย การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ การออกแบบหลักสูตร เป็นไปภายใต้การมีส่วนร่วมของผู้ทรงคุณวุฒิตามเนื้อหาหลักสูตร ผู้นำสหกรณ์เครดิตยูเนียนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 38 คน ใช้ระยะเวลา 7 เดือน จึงได้ทำโครงสร้างการจัดการเรียนรู้ กำหนดไว้ 5 หน่วยการเรียนรู้ เนื้อหาสาระความรู้ของความมั่นคงทั้ง 5 ด้านจะมีความเชื่อมโยงกัน สอดคล้องกัน ในทุก ๆ ด้านจะมีความสำคัญ และความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต และรวมไปถึงการจัดทำคู่มือการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และเอกสารประกอบการเรียนรู้ จำนวน 31 รายการ เพื่อนำไปใช้ทดลองใช้ในพื้นที่เป้าหมาย

5.1.3 การทดลองใช้หลักสูตรในพื้นที่เป้าหมายจังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย 3 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอบ้านลาด อำเภอแก่งกระจาน อำเภอท่ายาง สรุปเนื้อหาหลักสูตรได้ดังนี้

5.1.3.1 ความมั่นคงทางอาหาร บรรยายให้ความรู้โดย นายสุขประเสริฐ ทับสี นักวิชาการ สาธารณสุข ชำนาญการ มีผู้นำเกษตรกรเข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 31 คน จาก 9 สหกรณ์เครดิตยูเนียน ดำเนินการจัดสัมมนาในวันที่ 29 กันยายน 2557 ณ สหกรณ์เครดิตยูเนียนบ้านช่องวังจันทร์ จำกัด จังหวัดเพชรบุรี วิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ตามรายละเอียดการจัดการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้ในหลักสูตรความมั่นคงทางอาหาร และเห็นความเปลี่ยนแปลงจากผู้นำเกษตรกรทั้งด้านความรู้ ทักษะคติ รวมถึงกระบวนการทัศนในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ผู้นำเกษตรกรเกิดความตระหนักในการดำรงชีวิตมากขึ้น จากข้อมูลการติดตามความรู้เดิมที่

มีอยู่ หลังจากได้รับความรู้ การแบ่งปันร่วมกันทำให้ผู้นำเกษตรกรมีการปรับเกี่ยวกับการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพที่ให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางอาหารทำให้ครอบครัวมีความสุขภาพที่ดี คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังนี้

1. ผู้นำเกษตรกรรับทราบข้อมูลและสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหาร ปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อการบริโภคอาหาร รับประทานผักปลอดสารพิษ มีความรู้เรื่องสารปนเปื้อน สามารถหลีกเลี่ยง ผลผลิตเหลือแบ่งให้เพื่อนบ้านเป็นมิตรกับเพื่อนบ้านมากขึ้น หรือเลือกซื้ออาหารที่ปลอดสารพิษ จากการศึกษามี รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย ระวังระวังในการกินอาหารมากขึ้น
2. ผู้นำเกษตรกรได้เรียนรู้เกี่ยวกับระบบการผลิตอาหาร ลดต้นทุนการผลิต การดูแลคุณภาพ ความปลอดภัย มาตรฐานการผลิต การส่งเสริมการผลิตที่เป็นมิตร พัฒนาผลผลิต เพิ่มคุณภาพอาหาร ให้ตรงกับความต้องการของตลาด เช่น ชนิดของผัก , เมล็ดพันธ์
3. ผู้นำเกษตรกรมีการวางแผนในการผลิตอาหารไว้บริโภคภายในครัวเรือนมีการปลูกผักไว้ รับประทานอย่างเพียงพอ และสามารถนำมาจำหน่ายเป็นการเสริมรายได้ ประหยัดรายจ่ายในครัวเรือน และผลผลิตที่ปลูกไม่มีสารพิษตกค้างในอาหาร ทำให้บุคคลในครอบครัวมีความสุขภาพที่ดีขึ้น

ข้อสังเกตเพิ่มเติม เกษตรกรตระหนักในเรื่องของกระบวนการผลิตที่ปลอดภัย ปลอดสารพิษเป็นอย่างดีจึงมีการแยกปลูกระหว่างไว้รับประทานเอง กับปลูกเพื่อนำไปขาย ด้วยความจำเป็นในการประกอบอาชีพของเกษตรกร พืช ผัก ต้องจัดยาก่อน 3 วันก่อนขาย มิฉะนั้นคนขายก็ไม่สามารถขายได้ราคาดี จึงจำเป็นต้องจัดยาเพื่อให้ผักสด สวยงามไม่มีร่องรอยของหนอนกิน การแก้ปัญหาด้วยวิธีการห้ามไม่ให้เกษตรกรจัดยาเลย คงต้องใช้เวลาและความร่วมมือกันหลายฝ่ายถึงจะสามารถเปลี่ยนแปลงได้อย่างสมบูรณ์ เพื่อให้ทั้งผู้ผลิต และผู้บริโภคอยู่ร่วมด้วยกันได้คือการให้ความรู้ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค เกี่ยวกับการใช้สารเคมีและโทษของสารเคมีอย่างสม่ำเสมอ พืช ผักทุกชนิด ก่อนรับประทานต้องแช่น้ำด่างทับทิม ล้างให้สะอาดอย่างถูกต้อง ถูกวิธี ถึงจะปลอดภัย

5.1.3.2 ความมั่นคงทางสุขภาพ บรรยายให้ความรู้โดย นายสุขประเสริฐ ทับสี นักวิชาการ สาธารณสุขชำนาญการ มีผู้นำเกษตรกรเข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 31 คน จาก 9 สหกรณ์เครดิตยูเนียน ดำเนินการจัดสัมมนาในวันที่ 7 ตุลาคม 2557 ณ สหกรณ์เครดิตยูเนียนบ้านหนองกระทุ่มพัฒนา จำกัด จังหวัดเพชรบุรี วิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ตามรายละเอียดการจัดการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้ในหลักสูตรความมั่นคงทางสุขภาพและเห็นความเปลี่ยนแปลงจากผู้นำเกษตรกรทั้งด้านความรู้ ทักษะ เกิดความตระหนักในการดูแลสุขภาพตนเองทั้งกายและใจ จากข้อมูลการติดตามความรู้เดิมที่มีอยู่ หลังจากได้รับความรู้ ดังนี้

1. ผู้นำเกษตรมีสุขภาพดีขึ้น มีทักษะในเรื่องการดูแลสุขภาพ เปลี่ยนพฤติกรรมตนเองทางด้านการบริโภค และการดูแลสุขภาพตามแนวทางในการเสริมสร้างสุขภาพ อาทิเช่น การเลือกรับประทานอาหาร หรือลดปริมาณการกินอาหารบางอย่างที่ไม่มีประโยชน์ต่อร่างกายเพื่อสุขภาพ การออกกำลังกาย การตรวจสุขภาพเพื่อตรวจเช็คร่างกาย ความดัน น้ำตาล เกษตรกรบางท่านดูแลร่างกายจากน้ำตาลสูง สามารถกลับมาสู่ภาวะปกติได้จากการดูแลเรื่องอาหาร และสุขภาพของตนเอง
2. ผู้นำเกษตรกรมีสุขภาพจิตดีขึ้น ครอบครัวมีความสุขที่เห็นผู้นำเกษตรกรดูแลตนเอง
3. ผู้นำเกษตรกรเกิดความตระหนักในเรื่องสารเคมี หลีกเลี่ยงอาหารที่มีสารเคมีปนเปื้อน หันมาให้ความสำคัญกับการปลูกผักไร้สาร จัดทำเป็น โครงการปลูกผักไร้สารเพื่อเผยแพร่ให้กับสมาชิก และผู้ที่สนใจมาเข้ารับการอบรม
4. ผู้นำเกษตรกรนำความรู้ที่ได้รับไปประชาสัมพันธ์ให้ครอบครัวและญาติพี่น้องเห็นความสำคัญของการดูแลสุขภาพ

5.1.3.3 ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ บรรยายให้ความรู้โดย นางชูดิมา เชาวลิต นักวิชาการตรวจสอบบัญชีชำนาญการ มีผู้นำเกษตรกรเข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 29 คน จาก 9 สหกรณ์เครดิตยูเนียน ดำเนินการจัดสัมมนาในวันที่ 13 และ 17 ตุลาคม 2557 ณ สหกรณ์เครดิตยูเนียนเขื่อนเพชร ไล่่งข่อย จำกัด จังหวัดเพชรบุรี วิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ตามรายละเอียดการจัดการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้ในหลักสูตรความมั่นคงทางเศรษฐกิจและเห็นความเปลี่ยนแปลงจากผู้นำเกษตรกรทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีต่อการทำบัญชีครัวเรือน บัญชีต้นทุน ดังนี้

1. ผู้นำเกษตรกรเกิดทัศนคติที่ดีต่อการทำบัญชีครัวเรือน เห็นประโยชน์ของการทำบัญชีทำให้เกษตรกรรู้รายรับ รายจ่าย ต้นทุนการผลิตและกำไร ขาดทุน
2. ผู้นำเกษตรกรมีทักษะการวางแผนทางการเงิน สามารถเลือกหรือพิจารณาอาชีพได้จากผลการลงทุน
3. ช่วยฝึกนิสัยการใช้จ่ายเงิน ทำให้เกษตรกรลดค่าใช้จ่าย ทำให้มีเงินเหลือมาชำระหนี้มากขึ้นและมีเงินออม
4. ผู้นำเกษตรกรเล็งเห็นถึงประโยชน์การจัดทำบัญชีครัวเรือน จึงนำไปใช้กับสหกรณ์เครดิตยูเนียน จัดทำเป็นโครงการอบรมบัญชีครัวเรือนให้กรรมการ ฝ่ายจัดการ สมาชิก สามารถบันทึกบัญชีครัวเรือนได้ เพื่อสหกรณ์เครดิตยูเนียนจะได้ทราบสถานะทางการเงินของสมาชิก เป็นข้อมูลให้กับกรรมการในการพิจารณาเงินกู้ของสมาชิก หรือสมาชิกเป็นคู่ค้าประกัน และเป็นการจัดระบบการใช้จ่ายเงินให้กับสมาชิกด้วย

5.1.3.4 ความมั่นคงทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม บรรยายให้ความรู้โดย นายปรีชา อินทร์บำรุง นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ มีผู้นำเกษตรกรเข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 25 คน จาก 9 สหกรณ์เครดิตยูเนียน ดำเนินการจัดสัมมนาในวันที่ 22 ตุลาคม 2557 ณ สหกรณ์เครดิตยูเนียนหนองขานาง จำกัด จังหวัดเพชรบุรี วิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ตามรายละเอียดการจัดการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้ในหลักสูตร ความมั่นคงทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมและเห็นความเปลี่ยนแปลงทางด้านทักษะ และทัศนคติจากผู้นำเกษตรกร ดังนี้

1. ผู้นำเกษตรกรรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างรอบคอบและคุ้มค่า การทำน้ำหมักจากเศษอาหารที่เหลือใช้ การทำปุ๋ยอินทรีย์ ไว้ใช้เองแทนปุ๋ยเคมี มูลสัตว์ตากแห้ง จัดระบบขยะมูลฝอย มาทำปุ๋ยอินทรีย์ทำให้ลดต้นทุนการผลิต
2. ผู้นำเกษตรกรเกิดความตระหนักในการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นแหล่งในการทำมาหากิน ไม่ว่าจะเป็น ดิน น้ำ ป่าไม้ เช่นลดปริมาณการใช้สารเคมีเพื่อรักษาหน้าดิน ดูแลระบบชลประทาน บ่อพักของเสีย
3. ผู้นำเกษตรกรให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพจิต ชุมชน อุทิศตนทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์
4. นำความรู้ที่ได้มาปรับปรุงใช้กับตัวเองและครอบครัว และบอกต่อกับเพื่อนบ้านและสมาชิก ให้มาช่วยกันดูแลสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร อาทิเช่น ป่าไม้ น้ำ กันให้มากขึ้นทุกคนจะได้มีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดีสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

5.1.3.5 ความมั่นคงทางสังคม บรรยายให้ความรู้โดย คุณฉวีรัฐภักดิ์ ผู้ประสานงานสิทธิ ผู้จัดการฝ่ายวิชาการ ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนฯ มีผู้นำเกษตรกรเข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 29 คน จาก 9 สหกรณ์เครดิตยูเนียน ดำเนินการจัดสัมมนาในวันที่ 27 ตุลาคม 2557 ณ สหกรณ์เครดิตยูเนียนโรงเรียนวัดหนองแก จำกัด จังหวัดเพชรบุรี วิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ตามรายละเอียดการจัดการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้ในหลักสูตรความมั่นคงทางสังคมและเห็นความเปลี่ยนแปลงจากผู้นำเกษตรกรเกิดทัศนคติที่ดีต่อความรับผิดชอบต่อสังคม และความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น นำระบบการจัดการของสหกรณ์เครดิตยูเนียนมาเป็นแนวทางปฏิบัติการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขดังนี้

1. ผู้นำเกษตรกรให้ความสำคัญกับชุมชน ต้องการให้คนในชุมชนมีสุขภาพที่ดี มีการรวมกลุ่มอุทิศตนเพื่อทำงานสาธารณะประโยชน์ให้กับสังคม เช่นการรวมกลุ่มทำปุ๋ยหมัก รวมกลุ่มเพื่อการประหยัด ลดปริมาณการใช้สารเคมี ส่งเสริมการทำบัญชีครัวเรือน รวมกลุ่มทำความสะอาดหมู่บ้าน รวมกลุ่มในรักษาและดูแลสุขภาพ
2. ผู้นำเกษตรกรเห็นประโยชน์การจัดทำบัญชีครัวเรือน จึงนำไปแนะนำสมาชิกทำบัญชีครัวเรือน ทำให้สมาชิกรู้จักการใช้จ่ายอย่างประหยัด มีเงินออม

3. ผู้นำเกษตรกรมีความมุ่งมั่นที่จะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เช่น การนำหลักการสหกรณ์เครดิตยูเนียนมาเป็นแนวปฏิบัติในการรวมกลุ่มของสหกรณ์ การพัฒนาสหกรณ์ และการรวมเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายของสหกรณ์

หลังจากผ่านการอบรม ความสุข ความมั่นคงของชีวิตในทุกๆ ด้านผู้นำเกษตรกรมีความมุ่งมั่นที่จะรวมกลุ่มเพื่อทำประโยชน์ให้กับสังคม อันประกอบด้วย

1. รวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือความเป็นอยู่ของสมาชิก ว่าด้วยการจัดทำบัญชีครัวเรือน
2. รวมกลุ่มทำปุ๋ยหมักและชีวภาพ
3. รวมกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ
4. รวมกลุ่มเพื่อสุขภาพ

5.2 ข้อเสนอแนะจากโครงการวิจัย

จะเห็นว่าการส่งเสริมสมรรถนะของเกษตรกร โดยการให้ความรู้ตามหน่วยเรียนรู้ที่ 1-5 ของหลักสูตรตามโครงการวิจัยนี้ได้มีการดำเนินการไปแล้วบ้าง แต่จะเป็นในรูปแบบของการให้ความรู้ของแต่ละหน่วยงาน แต่ละเรื่อง ๆ ไป เช่น ทางด้านสุขภาพก็เป็นหน้าที่ของสาธารณสุข ด้านการเงิน บัญชี ก็เป็นหน้าที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ซึ่งไม่ได้จัดทำเป็นโครงการโดยรวมเอาเนื้อหาหลักสูตรมาไว้ด้วยกัน และขาดในเรื่องของการให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ร่วมกับผู้เข้ารับการอบรมด้วยกัน เสมือนดังเช่นโครงการวิจัยชุดนี้ ประกอบกับการติดตามความรู้เดิมที่มีอยู่เปรียบเทียบกับหลังจากเข้าอบรมโครงการแล้ว เกษตรกรได้รับความรู้ มีการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติเป็นอย่างดี ถือได้ว่าเป็นโครงการนำร่องที่ควรได้รับการสานต่อ ทีมวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในการเชิงนโยบายต่อชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด ในฐานะที่เป็นองค์กรระดับชาติมีบทบาทในส่งเสริมและดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียนทั่วประเทศ ดังนี้

1. การส่งเสริม ผลักดัน และเผยแพร่หลักสูตรความสุข ความสมดุล ความมั่นคงของชีวิต

- 1.1 ส่งเสริมให้ความรู้กับสหกรณ์เครดิตยูเนียนทุกแห่งให้มีความเข้าใจในการดำเนินการตามหลักสูตรนี้โดยชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนฯ จัดอบรมให้ความรู้กับผู้นำสหกรณ์
- 1.2 จัดทำเป็นคู่มือการเรียนรู้ สื่อการสอนให้กับบุคลากร ชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนเพื่อใช้ในการเผยแพร่ความรู้ไปยังสหกรณ์สมาชิก
- 1.3 ผลักดันให้สหกรณ์เครดิตยูเนียนนำองค์ความรู้จากหลักสูตรนี้บรรจุไว้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรที่ได้ดำเนินการอยู่แล้วโดยจัดอบรมให้ความรู้กับสมาชิกก่อนเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียน อาทิเช่น หลักสูตรเครดิตยูเนียนพื้นฐาน หลักสูตรบทบาทหน้าที่สมาชิก หลักสูตรบทบาทหน้าที่คณะกรรมการ
- 1.4 เผยแพร่องค์ความรู้ไปยังเครือข่ายต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ เช่น กลุ่มอสม. กลุ่มอบต. กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีอยู่ในชุมชนอยู่แล้วให้มีความรู้ ความเข้าใจ ตามเนื้อหาหลักสูตรหน่วยการเรียนรู้ทั้ง 5 หน่วย เพื่อนำไปใช้ในทิศทางเดียวกันกับกลุ่มเกษตรกร

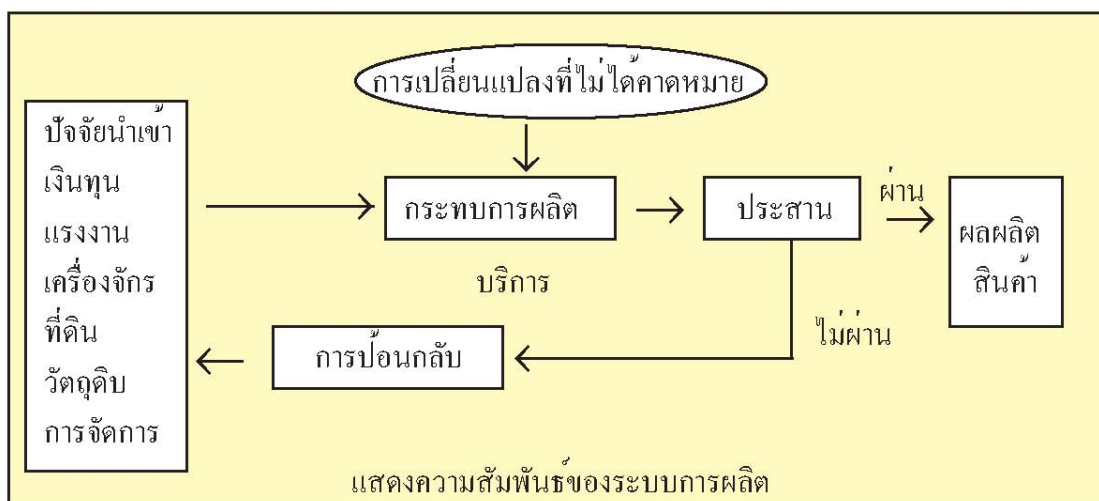
2. การให้อำนาจความรู้และสนับสนุนให้เกษตรกรจัดทำแผนการประกอบอาชีพ

อย่างไรก็ตาม โครงการวิจัยฉบับนี้ได้กล่าวถึงการให้อำนาจความรู้ตามหน่วยการเรียนรู้ที่ 1-5 ซึ่งทำให้เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติในเรื่องต่างๆสามารถนำข้อมูลไปปรับใช้กับการดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่งจะแสดงถึงการเพิ่มสมรรถนะของเกษตรกรไปในทิศทางที่ดีขึ้น แต่ถ้าจะทำให้สมบูรณ์นั้น จึงจำเป็นจะต้องศึกษาวิจัยเพิ่มเติมต่อไปถึง กระบวนการตลาด กระบวนการผลิต ทางเกษตรในแต่ละพื้นที่ให้ครบถ้วน เพื่อที่จะทำให้เกษตรกรสามารถยกสมรรถนะของตนเองได้อย่างสมบูรณ์ โดยการมีองค์ความรู้มาจัดทำแผนการประกอบอาชีพที่มีประสิทธิภาพได้ดังนี้

2.1 การจัดการโซ่อุปทานให้กับเกษตรกร เป็นการนำกลยุทธ์ วิธีการ แนวปฏิบัติ หรือทฤษฎี มาประยุกต์ใช้ในการจัดการ การส่งต่อ วัตถุดิบ หรือบริการจากหน่วยหนึ่งในโซ่อุปทานไปยังอีกหน่วยหนึ่งอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีต้นทุนรวมในโซ่อุปทานต่ำที่สุด และได้รับวัตถุดิบ สินค้า หรือการบริการตามเวลาที่ต้องการ พร้อมกันนี้ ยังมีการสร้างความร่วมมือกันในการแบ่งปันข้อมูล ข่าวสาร ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดก็ตาม เพื่อให้ทราบถึงความต้องการอันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการส่งต่อของวัตถุดิบ สินค้า หรือการบริการนี้ นำไปสู่การได้รับผลประโยชน์ร่วมกันของทุกฝ่ายด้วย จะเห็นว่าสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนที่เป็นเกษตรกรมีผลิตผลทางการเกษตรมากมาย แต่ขาดความรู้ในเรื่องของการจัดการโซ่อุปทาน กระบวนการโดยรวมของการไหลของวัสดุ สินค้า ตลอดจนข้อมูลและธุรกรรมต่าง ๆ ผ่านองค์การที่เป็นผู้ส่งมอบ ผู้จัดจำหน่าย ไปจนถึงลูกค้าหรือผู้บริโภคที่องค์การต่าง ๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์ทางธุรกิจต่อกัน ไม่มีหน่วยงานหรือกระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายจากสหกรณ์เครดิตยูเนียน หรือชุมชนสหกรณ์

2.2 กระบวนการสร้างเครือข่าย เป็นการความสัมพันธ์ทางสังคมแบบหนึ่ง ที่บุคคลหรือกลุ่ม องค์กร ร่วมกันสร้างขึ้นมาโดยการนำสิ่งหรือประเด็นที่แต่ละคน/กลุ่ม/องค์กรมีอยู่มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดการพึ่งพาอาศัยกันและกัน การรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย สหกรณ์เครดิตยูเนียนมีหลักการ วิธีการในรวมคนเพื่อเสียดสละมาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการทำงานร่วมกันมาเป็นระยะเวลายาวนานกว่า 40 ปี ดังนั้นการรวมกลุ่มเพื่อผลิตผลทางเกษตรก็ควรจะเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ชุมชนสหกรณ์จะต้องเล็งเห็นความสำคัญและช่วยสนับสนุน หรือส่งเสริมให้สหกรณ์เครดิตยูเนียน มาจัดทำเป็นกระบวนการสร้างเครือข่าย มีการรวมผลิตผลทางเกษตร หรือรวมซื้อ รวมขาย เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของขบวนการเครดิตยูเนียน

2.3 การจัดทำแผนการผลิต ความสามารถในการผลิต กำลังการผลิตและความสามารถในการสนองตอบสนองความต้องการของตลาดตลอดจนแผนการควบคุมคุณภาพของสินค้า กล่าวถึงขั้นตอนกระบวนการผลิตสินค้า โดยอธิบายขั้นตอนตั้งแต่วัตถุดิบถึงสินค้าสำเร็จรูปรวมถึงเครื่องจักรและอุปกรณ์ที่ต้องใช้จัดทำเป็นระบบการผลิต ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ระบบ สามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

2.4 การพัฒนาอาชีพ หมายถึง ผู้นำเกษตรกรมีการพัฒนาทักษะอาชีพด้านต่าง ๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาด

2.4.1 ความพร้อมในการพัฒนาอาชีพ

การพัฒนากระบวนการผลิต กระบวนการตลาด การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม/เทคโนโลยี จำเป็นที่เกษตรกรต้องศึกษาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้เฉพาะเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการพัฒนาอาชีพ จำเป็นจะต้องรู้จักเลือกใช้แหล่งที่เอื้อต่อการพัฒนาอาชีพได้แก่ แหล่งเรียนรู้ แหล่งเงินทุน แหล่งวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องจักร แหล่งงาน ตลาดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาปรับใช้ได้อย่างหลากหลาย สำหรับการประกอบอาชีพจำเป็นต้องมีการศึกษา วิเคราะห์ ให้เป็นไปตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกรจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใฝ่หาประสบการณ์เพื่อความสำเร็จในงานอาชีพ

2.4.2 การทำแผนธุรกิจเพื่อการพัฒนาอาชีพ

การทำแผนธุรกิจเป็นการกำหนดแนวทางในการประกอบอาชีพไว้ล่วงหน้า โดยผ่านกระบวนการระดมความคิดจากการวิเคราะห์ชุมชนแล้วนำมากำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ในการดำเนินงาน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของแผนธุรกิจนั้น การวิเคราะห์ชุมชน เพื่อให้ทราบถึงประเด็นปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของชุมชนด้วยการศึกษาและรวบรวมข้อมูลชุมชน โดยวิธีการกลุ่มให้สมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิค SWOT Analysis

S (Strengths) จุดแข็งหรือจุดเด่นของชุมชน

W (Weaknesses) จุดอ่อนหรือข้อด้อยของชุมชน

O (Opportunities) โอกาสที่จะสามารถดำเนินการได้

T (Threats) อุปสรรคหรือปัจจัยที่เป็นความเสี่ยงของชุมชนที่ควรหลีกเลี่ยงในการปฏิบัติ

เป้าหมายหรือเป้าประสงค์ เป้าหมายในการพัฒนาอาชีพ อาจกำหนดไว้เป็นระยะสั้นหรือระยะยาวก็ได้ เพราะจะส่งผลในการปฏิบัติได้ดียิ่งขึ้นกลยุทธ์ในการวางแผนพัฒนาอาชีพ ให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ว่าไว้ เพื่อให้

เกษตรกรสามารถพัฒนาอาชีพให้มีประสิทธิภาพและมีความก้าวหน้าได้ในอนาคตการวางแผนปฏิบัติการเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการทำแผนธุรกิจโดยจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ระยะเวลา และผู้รับผิดชอบ

2.4.3 การจัดการการผลิตและบริการ

เกษตรกรต้องมีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องการจัดการ การผลิตและการบริการเป็นอย่างดี ดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องทำให้ลูกค้าได้รับความพึงพอใจบนแนวคิดพื้นฐานว่าเมื่อกระบวนการผลิตที่ออกมาจะดีก็ตาม การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการผลิตเป็นการพัฒนาความสามารถของมนุษย์ ในการแก้ปัญหาและสนองความต้องการอย่างสร้างสรรค์ ปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ในกิจกรรมต่างๆ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต สามารถทำงานได้เร็วขึ้น ได้ปริมาณมากขึ้น ลดค่าใช้จ่ายในการใช้แรงงานคน โครณาเทคโนโลยีมาใช้ก่อนคนอื่น ถือว่าเป็นกลยุทธ์อย่างหนึ่งที่จะทำให้ประสบความสำเร็จก่อนคู่แข่ง การดำเนินธุรกิจให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ต้องมีระบบควบคุม การจัดการการผลิต และการบริการ ระบบการควบคุมที่นิยมใช้มาก ได้แก่วงจรควบคุม PDCA (Deming Cycle) มีรายละเอียด ดังนี้

P (Planting) การวางแผน

D (Do) การปฏิบัติ

C (Check) การตรวจสอบ

A (Action) การปรับปรุงแก้ไขและตั้งมาตรฐานในการทำงาน

2.4.4 การจัดการการตลาด

การจัดการการตลาดมีบทบาทสำคัญในการดำเนินธุรกิจ เกษตรกรจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถ เข้าใจในการตลาด สามารถศึกษาวิเคราะห์ตลาด ก่อนตัดสินใจลงทุน เพื่อจะได้ดำเนินธุรกิจไปในทิศทางที่ถูกต้อง การจัดการการตลาดเป็นการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้านธุรกิจต้องมีการวางแผนการผลิต การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การวิจัยตลาด การส่งเสริมการขาย การทำข้อมูลฐานลูกค้า การกระจายสินค้า การกำหนดราคา การจัดจำหน่าย เพื่อสนองความต้องการ และบริการให้แก่ผู้ซื้อหรือผู้บริโภคพอใจทั้งในเรื่องราคาและบริการ

2.4.5 การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาธุรกิจ

การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาธุรกิจมุ่งเน้นการส่งเสริมการแก้ปัญหา การแสวงหาความรู้ การบริหารจัดการทรัพยากร พัฒนาชุมชน และ การจัดทำแผนและ การขับเคลื่อนแผน ด้วยกระบวนการผลิต วิเคราะห์ จนบรรลุความเข้มแข็งยั่งยืนเศรษฐกิจพอเพียงและมีการดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อมที่ดีการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของแผนพัฒนาอาชีพ เป็นการสร้างความเชื่อมั่นว่าแผนพัฒนาอาชีพมีทิศทางการพัฒนาถูกต้องมีความเป็นไปได้สูง การพัฒนาอาชีพของชุมชน สิ่งสำคัญที่ต้องวิเคราะห์คือความสามารถของชุมชน เกี่ยวกับความรู้ การผสมผสานความชำนาญและเทคโนโลยีการผลิตที่หลากหลายเข้าด้วยกัน การทำแผนธุรกิจ มีขั้นตอนที่สำคัญ 8 ขั้นตอน คือ

1. กำหนดแผนการจัดทำธุรกิจ
2. การพัฒนาวิสัยทัศน์ของชุมชนและรายครัวเรือน
3. การกำหนดค่านิยมของชุมชนและรายครัวเรือน

4. การกำหนดพันธกิจของชุมชนและรายครัวเรือน
5. กำหนดนโยบาย
6. การวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน
7. การกำหนดกลยุทธ์ของชุมชน
8. การกำหนดแผนปฏิบัติการ

2.4.6 การจัดทำโครงการพัฒนาอาชีพ

โครงการพัฒนาอาชีพเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ เป็นวิธีการบริหารจัดการที่ดี ทำให้เกิดความชัดเจนมีเหตุผล เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน เพื่อพัฒนากิจกรรมให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป ในการเขียนโครงการ ต้องมีการเตรียมข้อมูลให้พร้อมก่อนการเขียนโครงการ การเขียนโครงการพัฒนาอาชีพ มีรายการที่ต้องจัดทำข้อมูลและรายละเอียด คือ

1. ชื่อโครงการ
2. หลักการและเหตุผล
3. วัตถุประสงค์
4. เป้าหมาย
5. วิธีดำเนินการ
6. ระยะเวลาในการดำเนินงาน
7. งบประมาณ
8. เครื่องมือ
9. การประเมินผลและรายงานผลโครงการ
10. ผู้รับผิดชอบโครงการ
11. ความสัมพันธ์กับโครงการอื่น
12. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

3. กำหนดหนดกรอบกลยุทธ์ในการพัฒนาเกษตรกรของขบวนการสหกรณ์เครดิตยูเนียน เพื่อสร้างสมรรถนะการแข่งขันและความเข้าใจแก่เกษตรกรให้มีประสบการณ์อาชีพอย่างชาญฉลาด มีอำนาจต่อรอง สามารถเชื่อมต่อตลาดได้อย่างมั่นคงและก้าวไกล

เอกสารอ้างอิง

รศ.จุฑาทิพย์ กัทธาวัต.2556.รายงานโครงการวิจัย “โรงเรียนลูกชานาเพื่อเพิ่มสมรรถนะการทำเกษตรเชิง
ธุรกิจ : มิติใหม่แห่งการเรียนรู้จากแปลงนาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” .สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ คณะ
เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

หลักสูตรเรียนรู้ ชานาเมื่ออาชีพ : จากแปลงสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน .สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และ
การพัฒนาคุณภาพเยาวชน (สสค.)

ฝ่ายวิชาการและพัฒนา คู่มือสหกรณ์เครดิตยูเนียน (ฉบับปรับปรุงปี 2556) ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่ง
ประเทศไทย จำกัด

งานสถิติข้อมูล. รายงานฐานะการเงินสหกรณ์/กลุ่มเครดิตยูเนียนทั่วประเทศ. ธันวาคม 2556 ส่วนงานพัฒนา
เทคโนโลยี ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด

งานสถิติข้อมูล รายงานขนาดสหกรณ์/กลุ่มเครดิตยูเนียนทั่วประเทศ. ธันวาคม 2556 ส่วนงานพัฒนาเทคโนโลยี
ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด

ดร. สิททิพร เอี่ยมแสน รองผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรเพื่อการเรียนรู้ที่
แท้จริง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต Email: sittiporni@gmail.com <http://www.la-orutis.dusit.ac.th/research2.php>
แผนงานความมั่นคงทางอาหาร มุฉินิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) มุฉินิธิวิถี [http://www.food-
resources.org/](http://www.food-resources.org/)

สถานการณ์ความมั่นคงด้านอาหาร และสภาพปัญหาความไม่มั่นคงด้านอาหาร

FAO, The State of Food Insecurity in the World 2005, p. 2-4.

http://www.law.cmu.ac.th/research/research_files/research_21_06chapter2.pdf

พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. 2551 สำนักงานคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ
เศรษฐกิจพอเพียง พิมพ์ครั้งที่ 1 พฤศจิกายน 2549 ร่วมเรียนรู้ สานช่วย ขยายผล สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย (สกว.)

แผนยุทธศาสตร์อนามัยสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2555-2559 พิมพ์ครั้งที่ 1 มิถุนายน 2555
ISBN:978-616-1217-2 กระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทยปี 2552 ความมั่นคงของมนุษย์ในปัจจุบันและอนาคต. สำนักงาน
โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย

การเรียนรู้และกระบวนการจัดการความรู้ของชาวนาในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน พิมพ์ครั้งที่ 1 กรกฎาคม 2552
หลักสูตรบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศึกษา ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล

คู่มือบัญชีรับจ่าย คร่าวเรือน และคู่มือพัฒนาภูมิปัญญาทางบัญชีสู่ต้นทุนอาชีพ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์